

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Indrė Kubiliūtė

Socialinio darbo studijų programa
Magistro darbas

**Kūrybinių socialinių misijų ir formalių socialinių paslaugų sąveika
teikiant pagalbą migrantams**

Darbo vadovė: doc. dr. Violeta Gevorgianienė

Vilnius
2024

Turinys

Santrauka.....	4
Įvadas	3
Literatūros apžvalga	6
1. Socialinių paslaugų sistema kaip skirtingų paslaugų teikėjų.....	6
sąveikų erdvė.....	6
1.1. Socialinių paslaugų sistemos sandara.....	6
1.2. Socialinių paslaugų teikime dalyvaujantys veikėjai.....	8
1.3. „Ribų valdymo“ socialiniame darbe problematika	12
2. Iššūkiai socialinių paslaugų sistemai migracijos kontekste.....	15
2.1. Migracijos tendencijos ir migrantų integracijos iššūkiai Lietuvoje.....	15
2.2. Socialinių paslaugų migrantams spektras.....	17
2.3. Pagalbos migrantams teikėjų tarpusavio sąveika	19
Tyrimo tikslai ir uždaviniai	22
Tyrimo metodologija.....	23
1. Tyrimo metodas	23
Tyrimo dizainas – instrumentas	24
2. Tyrimo imtis ir tiriamųjų atranka.....	25
Tyrimo rezultatų analizė ir aptarimas.....	27
1. Veikloje konstruojamo tapatumo bruožai	27
1.1. Motyvacija dirbti su migrantais.....	27
1.2. Teikiamos pagalbos migrantams įprasminimas.....	28
1.3. Individualios patirties svarba.....	29
1.4. Kompetencijų perkėlimas	32

1.5.	Pagalbos teikėjų ir jų teikiamos pagalbos sąsajos	34
1.6.	Tapatumas pagalbos lauko kontekste	35
1.7.	Žvilgsnis į migrantą kaip pagalbos gavėją	36
2.	Socialinės pagalbos iššūkiai ir jų valdymas	37
2.1.	Kylantys iššūkiai	38
2.2.	Socialinės pagalbos įvairovė ir jos (su)valdymas.....	42
2.3.	Pagalbos migrantams lauko ateitis	44
3.	Atsakomybių suvokimas ir ribų valdymas darbe su migrantais	45
3.1.	Ribų elastingumas pagalbos migrantams srityje	45
3.2.	Pagalbos teikėjo prisiimamos atsakomybės valdant ribas.....	46
3.3.	Atsakomybės ribų valdymas praktikoje	47
4.	Ribų atvėrimo iššūkiai ir galimybės	47
4.1.	Tarpusavio sąveikų specifika ir iššūkiai	47
4.2.	Motyvacija sąveikauti – sėkmingos socialinės pagalbos ateityje prielaida.....	49
	Išvados	51
	Pasiūlymai.....	53
	Priedai	54
	Bibliografinis sąrašas	84

Santrauka

Lietuvoje ir pasaulyje vyraujanti socialinių paslaugų sistema apima didelį tikslinių klientų grupių spektrą, apimančią įvairių socialinių problemų turinčius, į socialinės rizikos sritį patenkančius individus, šeimas ir/ar jų bendruomenes. Socialinių paslaugų sistemoje, kaip skirtingų procesų ir juose dalyvaujančių veikėjų darinyje, dalyvauja ne tik skirtingos klientų grupės, bet ir įvairūs socialinių paslaugų teikėjai – valstybinės institucijos, įvairios viešosios įstaigos, nevyriausybinis sektorius, juose dirba įvairias kvalifikacijas bei patirtį sukaupę specialistai, iš savanoriškų paskatų, altruizmo dirbantys asmenys. Šių dienų kontekste, viena grupių, dėl besikeičiančios geopolitinės situacijos bei įvairių iškylančių krizių vis labiau reikalaujančių specialistų bei visuomenės dėmesio ir pagalbos – migracijos procesuose dalyvaujantys migrantai, atvykstantys į priimančias šalis dėl įvairių asmeninių, socialinių, politinių ir kt. priežasčių.

Baigiamajame darbe tiriama iš socialinės pagalbos migrantams spektro Lietuvoje, pagalbos migrantams ribų valdymo bei pagalbos teikėjų kompetencijų įvairovės kylanti jų tarpusavio sąveika bei skirtingos veiklos specifikos. Darbe daroma prielaida, jog skirtingi socialinės pagalbos teikėjai – socialinio darbo bei kūrybinių socialinių misijų atstovai – sąveikauja tarpusavyje bei skirtingai valdo savo profesines, atsakomybių ribas. Kokybiniame tyrime pasitelkiamas pusiau struktūruotų – individualių, diadinių, grupinių – interviu metodas. Empiriniai duomenys analizuojami pagal „ekspertų interviu“ turinio analizės metodiką.

Tyrimo rezultatai rodo, jog skirtingų pagalbos migrantams teikėjų tarpusavio sąveika yra ne tik labai dažnas reiškinys, bet ir svarbi jų profesijos bei veiklos dalis. Socialinio darbo atstovams tarpusavio sąveika ir bendradarbiavimas leidžia praplėsti migrantams teikiamas formalias socialines paslaugas bei papildyti ar užpildyti esamus trūkumus. Socialinės pagalbos teikime aktyviai dalyvaujantys kitų sričių atstovai sąveika pasikliauja įsiliedami į socialinės pagalbos lauką, kurdami ryšį su migrantais ir identifikuodami pagalbos poreikį. Atsakomybės ir veiklos ribų identifikavimas ir valdymas pagalbos migrantams procese yra svarbus, pagalbos laukui darantis įtaką procesas, dažnai skirtingų pagalbos teikėjų suvokiamas skirtingai. Bendras abiejų grupių sąlyčio taškas teikiant pagalbą – kuo geresnis migrantų poreikių užtikrinimas, optimaliai panaudojant turimas žinias ir išteklius.

Summary

In Lithuania and around the world, the prevailing social services system covers a wide spectrum of target client groups, including individuals, families, and/or their communities who face various social problems and fall into the area of social risk. The social services system, as an ensemble of different processes and the actors involved in them, includes not only different client groups but also various social service providers—state institutions, various public establishments, the non-governmental sector, and individuals working out of voluntary motivations or altruism. In today's context, one of the groups increasingly requiring the attention and assistance of specialists and society due to changing geopolitical situations and various emerging crises are migrants involved in migration processes, coming to host countries for various personal, social, political, and other reasons.

This thesis examines the interaction and specific activities arising from the spectrum of social assistance to migrants in Lithuania, the management of the boundaries of assistance to migrants, and the diversity of competencies of aid providers. The assumption made in this work is that different providers of social assistance—representatives of social work and *creative social missions*—interact with each other and manage their professional boundaries and responsibilities differently. The qualitative research employs semi-structured interviews—individual, dyadic, and group interviews. Empirical data are analyzed according to the "expert interview" content analysis methodology.

The research results show that the interaction between different providers of assistance to migrants is not only a very frequent phenomenon but also an important part of their profession and work. For social work representatives, interaction and cooperation allow them to expand the formal social services provided to migrants and to supplement or fill existing gaps. Representatives from other fields actively participating in providing social assistance rely on interaction by integrating into the field of social assistance, creating a connection with migrants, and identifying the need for help. The identification and management of responsibilities and activity boundaries in the process of assisting migrants is a crucial, field-influencing process, often perceived differently by various aid providers. The common point of contact between both groups in providing help is to ensure the needs of migrants are met as best as possible, optimally utilizing the available knowledge and resources.

Įvadas

Lietuvoje ir pasaulyje vyraujanti socialinių paslaugų sistema apima didelį tikslinių klientų grupių spektrą, apimančią įvairių socialinių problemų turinčius, į socialinės rizikos sritį patenkančius individus, šeimas ir/ar jų bendruomenes. Skirtingoms jų grupėms reikalinga skirtinga ir dažnai kompleksinė pagalba: nuo elementarios tiesioginės, fizinės, materialios pagalbos, asistavimo įvairiose gyvenimo situacijose iki psichologinio, psichosocialinio, emocinio palaikymo sunkiu laikotarpiu, pagalbos iš naujo arba pirmą kartą integruojantis į visuomenę, užtikrinant sėkmingą ir kuo pilnavertiškesnę dalyvavimą jos gyvenime.

Socialinių paslaugų sistemoje, kaip skirtingų procesų ir juose dalyvaujančių veikėjų darinyje, dalyvauja ne tik skirtingos klientų grupės, bet ir įvairūs socialinių paslaugų teikėjai – valstybinės institucijos, įvairios viešosios įstaigos, nevyriausybinis sektorius, juose dirba įvairias kvalifikacijas bei patirtį sukaupę specialistai, iš savanoriškų paskatų, altruizmo dirbantys asmenys.¹ Būtų netikslu įsivaizduoti, jog socialines paslaugas šalyje teikia tik griežtai ir konkrečiai įvardijamos, valstybės valdomos institucijos, kuriose dirba konkrečią veiklą atitinkantį išsilavinimą turintys specialistai. Realybėje socialinė pagalba nėra visiškai homogeniška – yra tam tikros oficialios, šalies patvirtintos jos dalys, tačiau prie tikslų siekimo prisideda ir kitų sričių, kompetencijų asmenys, su socialinėmis grupėmis dirbančios organizacijos dažnai bendradarbiauja tarpusavyje, kuria naujas, kuo labiau kliento poreikius atliepiančias veiklos metodikas. Viena iš tokių iniciatyvų yra vadinamosios *kūrybinės socialinės misijos* (kaip, pavyzdžiui, Menų angetūra Artscape), kurių atstovai prisiima misiją teikti pagalbą pažeidžiamiesiems asmenims, remdamiesi savo kompetencija meno, kultūros srityje. Prie tokių misijų šiame darbe priskiriamos ir įvairios pilietinės iniciatyvos, kurių narius subūrė stiprus socialinės atsakomybės už kitą žmogų ir visuomenę jausmas (pavyzdžiui, „Sienos grupė“).

Šių dienų kontekste, viena grupių, reikalaujančių vis daugiau specialistų bei visuomenės dėmesio ir pagalbos – migracijos procesuose dalyvaujantys migrantai², atvykstantys į priimančias šalis dėl įvairių asmeninių, socialinių, politinių ir kt. priežasčių. Besikeičianti pasaulio geopolitinė situacija, gyvenimo

¹ Kadangi darbe bus aptariami ir kitų sričių specialistai, dalyvaujantys migrantų priėmimo, integracijos procesuose, teikiantys jiems pagalbą, tačiau oficialiai nepriskiriami socialinių paslaugų srities profesionalams, priklausomai nuo konteksto, toliau bus vartojamos sąvokos *socialinė pagalba*, *socialinės pagalbos teikėjai*, *socialinių paslaugų teikėjai* ir kt., leidžiančios plačiau aprėpti migrantams teikiamos pagalbos lauką.

² Pagal Tarptautinę migracijos organizaciją (TMO) bei Europos migracijos tinklą (EMN) sąvoka „migrantas“ gali būti vartojama kaip skėtinė, apimanti pabėgėlius, prieglobsčio prašytojus ir pan. <https://www.emn.lt/> [žiūrėta 2024 05 20]

kokybės kismas įvairiose pasaulio šalyse, individualios migruojančių žmonių motyvacijos yra tik kelios iš daugelio vis spartėjančios migracijos priežasčių. Šios visuotinės tendencijos neaplenkia ir Lietuvos. Projekto „Migracija skaičiais“ (Europos migracijos tinklas, 2024) duomenimis, nuo 2017-ųjų metų aiškiai matoma besikeičianti tendencija, jog į Lietuvą atvykstančius Lietuvos pilietybės imigrantus keičia užsieniečiai: 2022-aisiais metais lietuviai sudarė 15%, ES piliečių dalis sumažėjo iki 1%, o ne ES piliečiai sudarė net 84%. Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (2024) duomenimis, Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius, lyginant 2022-ųjų ir 2023-ųjų metų liepos mėn., išaugo 34,8%³. 2018-aisiais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priimtame *Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2021 metų veiksmų plane* (2018) teigiama, jog tinkamai koordinuojama ir vykdoma migrantų integracija gali daryti teigiamą įtaką šalies ekonomikai, socialiniam gyvenimui bei kultūrinei įvairovei. Kad migrantų integracija veiktų sėkmingai, o į Lietuvą atvykstantys žmonės galėtų sėkmingai prisitaikyti visuomenės kūrimo, svarbi savalaikė ir įvairiapusė pagalba jų integracijai, išsamus socialinės pagalbos lauko suvokimas.

Todėl šio **darbo tikslas** – aptarus „ribų valdymo“ socialiniame darbe problematiką, ištirti socialinės pagalbos migrantams lauke dalyvaujančių veikėjų teikiamos pagalbos specifiką ir jų tarpusavio sąveikos ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti Lietuvai kylančius migrantų integracijos iššūkius ir paslaugų migrantams spektrą.
2. Atskleisti socialinę pagalbą migrantams teikiančių (formalių ir neformalių) veikėjų veiklos ypatumus.
3. Ištirti, kaip migracijos srityje dirbantys socialinės pagalbos teikėjai valdo tarpusavio sąveikos ribas.
4. Išnagrinėti, kaip pagalbos teikėjų tarpusavio sąveika, jų pačių nuomone, prisideda prie migrantų integracijos ir jų gerovės.

Socialinio darbo teorijai ir praktikai šis darbas svarbus tuo, kad atskleis socialinės pagalbos migrantams lauke Lietuvoje veikiančių pagalbos teikėjų bei teikiamų paslaugų įvairiapusiškumą ir apimtį, kurie iki šiol nebuvo tyrinėti plačiau. Tyrimas padės geriau pažinti socialinio darbo profesijos ribų valdymo procesus, o tai svarbu, kad socialinio darbo specialistai ne tik gerai žinotų jiems priskiriamas bei prisiimamas atsakomybes ir stiprintų profesinį identitetą, bet, dalindamiesi su socialinių

³ Lyginant abiejų metų pradžias, buvo fiksuojamas dar didesnis – 89,1% augimas, tačiau tokie rodikliai gali būti neobjektyvūs, turint galvoje 2022 m. Ukrainoje prasidėjusį Rusijos karą.

kūrybinių misijų atstovais veiklos metodais, identifikuotų tobulėjimo poreikį bei galimybes. Tyrimas, kaip tarpusavyje sąveikauja skirtingi socialinės pagalbos teikėjai, gali atskleisti, kokios galimybės atsiveria socialinio darbo specialistams giliau pažinti socialinių problemų kompleksškumą, jas inovatyviai spręsti ir holistiškai atliepti į paslaugų gavėjo poreikius.

Darbą sudaro teorinė ir empirinė dalys. Teorinėje dalyje nagrinėjama mokslinė literatūra socialinių paslaugų Lietuvoje ir užsienyje, socialinių paslaugų veikėjų socialinio darbo ir socialinės pagalbos ribų, migracijos tendencijų bei migrantų integracijos Lietuvoje, integracijos vykdytojų temomis. Analizuojami atitinkami migracijos politikos, socialinių paslaugų teisės aktai. Metodinėje dalyje aprašoma tyrimo metodika – tiriamieji ir jų atranka, tyrimo metodai bei dizainas, pristatomas naudotas tyrimo instrumentas. Empirinėje dalyje atskleidžiami ir analizuojami gauti empiriniai duomenys, apibendrintai aprašomi gauti rezultatai. Darbo paskutiniuose skyriuose pateikiamos rekomendacijos, pagrindinės tyrimo išvados ir priedai.

Literatūros apžvalga

1. Socialinių paslaugų sistema kaip skirtingų paslaugų teikėjų sąveikų erdvė

Šioje darbo dalyje aptariama mokslinė literatūra socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje, joje dalyvaujančių įvairių sričių veikėjų bei jų veiklos sąlyčio problematikos temomis.

1.1. Socialinių paslaugų sistemos sandara

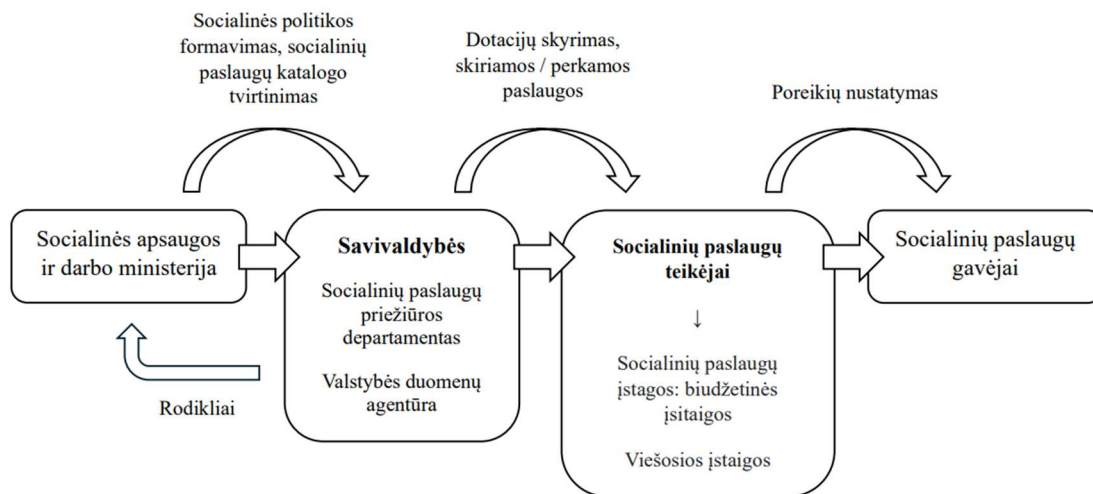
Vakarų Europos šalyse prasidėjęs socialinių paslaugų sistemos kaip struktūruoto ir veiksnus aparato kūrimasis, praėjęs kelis raidos etapus ir išgyvenęs radikalių pokyčių (Dunajevus, 2009), šiandien Lietuvoje leidžia teikti kompleksinę pagalbą toms visuomenės dalims, kurioms to labiausiai reikia. Socialinių paslaugų sistema, Lietuvoje XX a. 3 dešimtmetyje užgimusi kartu su iš naujo besiformuojančia valstybe ir iš padriko Pirmojo pasaulinio karo padarinių sprendimų priėmėjos virtusi į socialinės apsaugos sistemos užuomazgas (Bukelevičiūtė & Černiauskas, 2018), šiandien šalyje siekia multidimensiškai spręsti socialines visuomenės problemas, teikia pagalbą pažeidžiamoms ir išteklių stokojančioms klientų grupėms. Socialinių paslaugų sektorius yra vienas greičiausiai besivystančių sričių su vis augančiu paslaugų gavėjų skaičiumi (Adomaitytė-Subačienė, 2015).

Siekiant geriau suvokti socialinių paslaugų sistemos sandarą, būtina giliau analizuoti pačią socialinių paslaugų sąvokos idėją, ypač, kaip ji pasireiškia Lietuvos kontekste. Pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos puslapį (*Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija*, 2023), socialinės paslaugos Lietuvoje apibrėžiamos kaip socialinių problemų ir/ar socialinės rizikos atsiradimo prevencijos būdai, kuriais teikiama pagalba asmeniui, šeimai ir/ar bendruomenei dėl amžiaus, negalios, socialinės rizikos ar problemų, dalinio ar visiško gebėjimų pasirūpinti savimi neturėjimo ir / ar ribotos galimybės dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Socialinių paslaugų tikslas – užtikrinti, kad asmenys, jų šeimos ir bendruomenės išvengtų socialinių problemų ir rizikos situacijų, turėtų sąlygas individualiai ar kartu savarankiškai spręsti išylančius socialinius iššūkius, palaikytų socialinius ryšius su visuomene ir prisidėtų prie didesnės socialinės įtraukties. (*Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija*, 2023)

Bendrają prasme gali būti išskiriamos trys socialinių paslaugų rūšys (*Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2023*):

1. *prevencinės* – teikiamos visiems asmenims (šeimoms) ir bendruomenėms, siekiant stiprinti asmens gebėjimą savarankiškai rūpintis savo privačiu gyvenimu ir sėkmingai dalyvauti visuomenėje. Taip pat siekiama skatinti bendruomenės socialinį aktyvumą, skatinti socialinę įtrauktį, stiprinti asmens žinias bei ugdyti įgūdžius, siekiant iš potencialių socialinių problemų ir rizikos situacijų ateityje;
2. *bendrosios* – suteikiamos asmeniui (arba šeimai), kuriems būdingi gebėjimai savarankiškai rūpintis asmeniniu (arba šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime gali būti papildomai plėtojami arba kompensuojami per atskiras paslaugas, nereikalaujančias nuolatinės specialistų pagalbos;
3. *specialiosios* – skirtos asmeniui (arba šeimai), kuriems reikia papildomo ugdymo arba pagalbos, siekiant plėtoti gebėjimus savarankiškai rūpintis asmeniniu (arba šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime, kai prevencinių ir/ar bendrųjų socialinių paslaugų nepakanka.

Svarbūs socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje apibrėžimo bei formavimo įrankiai – Socialinių paslaugų įstatymas, apibrėžiantis socialinių paslaugų sampratą, socialinių paslaugų valdymo, skyrimo ir teikimo politiką (*Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006*) ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintas Socialinių paslaugų katalogas (*Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006*), kuriame apibrėžiamos socialinės paslaugos, jų turinys pagal paslaugų rūšis ir paslaugas teikiančių įstaigų tipus. Iš esmės socialinių paslaugų įstatymas ir socialinių paslaugų katalogas pateikia bendrą praktinės socialinių paslaugų sistemos pusės įvaizdį: kokios paslaugos gali būti ir yra teikiamos Lietuvoje, kokie paslaugų gavėjai ir kur juos gali ar turi teisę gauti, kokios institucijos, įstaigos, organizacijos šias paslaugas šalyje valdo ir teikia.

Paveikslas Nr. 1. Socialinių paslaugų sistemos sandara (sudaryta darbo autorės)

Vertėtų konstatuoti, kad *Paveiksle nr. 1*, išskyrus čia paminėtus gavėjus, daugiau yra atskleistas institucinis socialinių paslaugų sistemos lygmuo. Tuo tarpu apie socialinės pagalbos teikėjus – socialinius darbuotojus ir kūrybinių socialinių misijų atstovus, kaip tiesioginius veikėjus, bus kalbama kituose skyriuose.

1.2. Socialinių paslaugų teikime dalyvaujantys veikėjai

Socialinių paslaugų sistemos transformacija, Vakarų šalyse stebėta nuo pat jos užuomazgų XX a. pradžioje, išryškina vieną reikšmingą modernių sistemos bruožą – pliuralistinę požiūrį į socialinių paslaugų teikėjus (Dunajevs, 2009). Šiuo metu, LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kuruojamų bei savivaldybių organizuojamų socialinių paslaugų teikėjai dirba kartu su vis didėjančia lauko dalyvių įvairove – privačiomis, nevyriausybinėmis ir kitomis organizacijomis – taip praplėsdamos socialinių paslaugų sistemos rėmus. Nors pagrindiniais socialinių paslaugų teikėjais ir organizatoriais galima įvardinti savivaldybes, atsakingas už socialinių paslaugų teikimo, poreikio nustatymo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą, planavimą, organizavimą, kokybės garantavimą, praktikoje socialinių paslaugų teikėjų įvairovė gali būti didesnė.

Remiantis Socialinių paslaugų įstatymu, socialinių paslaugų teikėjai yra socialinių paslaugų įstaigos – institucijos, teisine tvarka pripažintos tinkamomis jas teikti bei turinčios atitinkamas

kompetencijas (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006). Nagrinėjant Socialinių paslaugų katalogą (Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006), socialinių paslaugų veikėjus – paslaugas teikiančius specialistus ir teikimo vietas – Lietuvoje galima skirstyti pagal tris, ankstesniame poskyryje nagrinėtas socialinių paslaugų rūšis bei jų apimamas konkrečias socialines paslaugas:

- teikiantys *prevencines* socialines paslaugas:
 - teikiantys specialistai – (įvairių įstaigų, tame tarpe – ir NVO) socialiniai darbuotojai, psichologai, su jaunimu dirbantys specialistai (arba Jaunimo reikalų agentūros sertifikuoti jaunimo darbuotojai), priklausomybių konsultantai, užimtumo, sielovados darbuotojai, individualios priežiūros darbuotojai, mediatoriai, jaunimo darbuotojai, šeimos konferencijos koordinatoriai, mobiliosios darbuotojų komandos (su minimaliu darbuotojų, turinčių atitinkamą išsilavinimą ar sertifikavimą, skaičiumi) ir kiti specialistai;
 - teikimo vietos: kliento (šeimos) gyvenamosios vietos, įstaigos, organizacijos, viešosios erdvės, viešieji renginiai, socialinių paslaugų įstaigos, atvirieji jaunimo centrai, atviros jaunimo erdvės, gyvenamosios teritorijos, kuriose nėra darbo su jaunimu infrastruktūros, kitos vietos;
- teikiantys *bendrąsias* socialines paslaugas:
 - teikiantys specialistai – socialinio darbo įgyvendinimo srityse dirbantys ir kiti, įvairių institucijų (tame tarpe – ir NVO) socialiniai darbuotojai, psichologai, individualios priežiūros specialistai, specialistų komandos (su minimaliu darbuotojų, turinčių atitinkamą išsilavinimą ar sertifikavimą, skaičiumi) ir kiti specialistai;
 - teikimo vietos: įvairios institucijos (tame tarpe – ir NVO), atvirieji jaunimo centrai, kliento gyvenamoji vieta, socialinių paslaugų įstaigos, labdaros valgyklos ir kitos maitinimo įstaigos, bendruomenės, dienos centrai, neformalios jaunimo susibūrimo ir kitos vietos;
- teikiantys *specialiąsias* paslaugas:
 - teikiantys specialistai – socialiniai darbuotojai, individualios priežiūros darbuotojai, psichologai, įvairių terapijų specialistai, sveikatos priežiūros specialistai, sielovados, valstybės vaiko teisių apsaugos institucijos atestuoti asmenys ir kiti specialistai;

- teikimo vietos: kliento gyvenamoji vieta, socialinių paslaugų įstaigos, socialinės dirbtuvės, viešosios erdvės, įvairios institucijos (tame tarpe – ir NVO), laikino apnakvindinimo įstaigos, įvykio vietos (dirbant mobiliosioms krizių įveikimo komandoms), nakvynės namai, globos centrai, (budinčių) globotojų, tėvų namai, šeimos ir kitos vietos.

Pagal Socialinių paslaugų kataloge (2006) pateikiamą paslaugų klasifikaciją galima spręsti, jog valstybės kontroliuojama socialinių paslaugų sritis yra gana įvairi, potencialiai įtraukianti daug skirtingų valstybinių ir privačių įstaigų, apimanti įvairių sričių specialistus, pagal teikiamų paslaugų pobūdį – nebūtinai turinčius socialinio darbuotojo ar kitos socialinės srities kvalifikaciją, pavyzdžiui, socialinės pagalbos koordinatorių, teikiančių pilnavertes paslaugas prieglobsčio prašytojams nevyriausybinėje organizacijoje. Detalizuojant šioje srityje paslaugas teikiančias įstaigas taip pat reikia pastebėti, jog nemažą dalį jų užima nevyriausybinės organizacijos, teikiančios paslaugas ne tik socialinių paslaugų įstaigose, bet ir kitose klientų susibūrimo, viešų renginių vietose (pavyzdžiui, gatvėse, daugiabučių kiemuose), kurios nebūtinai turi tokią konkrečią socialinių paslaugų teikimo struktūrą ar tvarką. Kai kurios socialinės paslaugos turi atitinkamą neapibrėžtumo laisvę bei galimybes jų teikimą pritaikyti pagal kliento ir / ar teikėjo norus bei galimybes. Taip pat reikia paminėti, jog nors Lietuvoje socialinių paslaugų teikėjais įvardijamos institucijos, toliau šiame darbe ir tyrime paslaugų teikėjai bus analizuojami bei aprašomi iš labiau asmeninės perspektyvos. Teikėjais bus laikomi individualūs socialinės pagalbos specialistai.

Žalimienė (2006), nagrinėdama mišrios socialinių paslaugų rinkos kūrimąsi bei naudą įvairiose Europos šalyse apskritai jį apibūdina kaip jau kurį laiką sutinkamą reiškinį, besiremiantį alternatyviu požiūriu į paslaugų teikėjus bei finansavimo šaltinius. Įvairių sektorių – valstybinio, privataus, nevyriausybinių – organizacijos įvairių šalių struktūrose užima skirtingas atsakomybės, dominuojamos paslaugų srities dalies bei įtakos pozicijas, todėl dažnai riba tarp sektorių tampa gana neaiški. Nors Žalimienė mišrios socialinių paslaugų rinkos pasireiškimą ir kūrimąsi Lietuvoje apibūdina kaip tokios koncepcijos pradžią, pagal naujausią Socialinių paslaugų katalogo redakciją (Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006) galima spręsti, jog tokios rinkos egzistavimas šalyje, jei ir ne visada optimaliausiai pasireiškiantis, vis dažniau sutinkamas socialinių paslaugų rinkoje.

Dažnai tarp socialinių paslaugų teikėjų pažymimas NVO sektorius tokiame socialinių paslaugų rinkos formate užima unikalią poziciją. Apibūdinamas kaip tarpsektorinis rinkos dalyvis, mažiau apribojamas įstatymų, turintis didesnę tikslinės veiklos pasirinkimą bei potencialiai galintis užpildyti

viešojo sektoriaus teikiamų paslaugų sistemos dalies spragas (Žalimienė, 2006), NVO sektorius taip pat gali būti patraukliu inovatyvių socialinių paslaugų teikėju (Lisevičiūtė & Žalimienė, 2017). JAV tyrinėtose socialinių paslaugų sektoriaus pertvarkos kontekste NVO buvo apibūdinamas kaip socialinių paslaugų teikėjas, balansuojantis tarp *jaunojo partnerio* (angl. "junior partner") ir *įgalintos bendruomenės* (angl. „empowered community“) (Trudeau, 2008) – toks požiūris atskleidžia tokią NVO poziciją, balansuojančią tarp valstybinio sektoriaus palaikomos bei dalinai valdomos pagalbos šalies socialinių paslaugų sistemai ir autonomiško bei aktyvaus socialinių paslaugų teikėjo, kylančio iš kitų poreikius identifikuojančios bei aktyvios visuomenės.

NVO sektorius, dalyvaujantis socialinių paslaugų sistemoje, turi galimybes pasinaudoti skirtingais finansavimo šaltiniais, pažinti socialinių paslaugų klientus, būti arčiau jų bei tiek iš vidaus, tiek iš šono suprasti šalyje vyraujančią sistemą, atpažinti jos trūkumus, galiausiai – veikti iš idėjos. Todėl kitas svarbus NVO vaidmens socialinių paslaugų sistemos kontekste unikalumo veiksnys – sektoriuje dirbantys žmonės kaip socialinių paslaugų teikėjai ir jų motyvacija. Didelė dalis socialinėje srityje NVO dirbančių specialistų kaip veiklos motyvaciją galėtų įvardinti socialinę atsakomybę, pasireiškiančią per asmeninį norą padėti, spręsti socialines problemas, altruizmą. Šis skirtumas taip pat NVO atitinkamai išskiria iš kitų socialinių paslaugų sistemoje dalyvaujančių sektorių – priklausomai nuo regiono, šalies ir joje vyraujančios sistemos ir kitų sąlygų (Prysmakova, 2021).

Socialinių paslaugų teikėjų lauke vyrauja tiek formalus, tiek neformalus sektorių atstovai. Valstybės formuojama socialinių paslaugų dalis dažnai suburia įvairių sričių ir institucijų atstovus, įtraukia ir nevyriausybinio sektoriaus specialistus, teikiančius skirtingas paslaugas. Toks socialinių paslaugų teikėjų bendradarbiavimas skatina tolesnę mišrios socialinių paslaugų rinkos formavimąsi bei tobulėjimą. NVO sektorius, kaip tarpsektorinis ir inovatyvus minėtos rinkos dalyvis, socialinių paslaugų kontekste užima unikalią poziciją – geba savaip atpažinti socialinių paslaugų poreikį visuomenėje bei atitinkamai jį atliepti, padedant arba potencialiai papildant, pakeičiant valstybines socialines paslaugas.

Neformalios socialinės pagalbos laukas sujungia bei įgalina skirtingų sričių, kompetencijų bei patirties turinčius, kvalifikuotus specialistus, šiame darbe toliau vadinamus *kitų* sričių specialistais, kūrybinių socialinių misijų atstovais. Paraginti matomo pagalbos poreikio, krizinių situacijų, šie pagalbos teikėjai į sritį įsitraukia su savo socialinėmis-meninėmis iniciatyvomis, naujomis kūrybinėmis priegomis, asmeniškai prisiima misiją padėti migrantams įvairiose situacijose, gerinti jų gyvenimo kokybę. Kaip viena žinomiausių socialinių kūrybinių misijų atstovių šiame darbe bus minima Menų agentūra „Artscape“, dirbanti skirtinguose migrantų centruose visoje Lietuvoje bei kuruojanti

edukatorius – skirtingų sričių menininkus, kūrėjus ir kitus specialistus, reguliariai vykstančius pas skirtingas pažeidžiamų žmonių grupes. Kita iš socialinių misijų perspektyvos kilusi iniciatyva – „Sienos grupė“, kurios nariai, prasidėjus vadinamajai „migrantų krizei“ Lietuvos-Baltarusijos pasienyje prisiėmė misiją padėti sieną kertantiems migrantams. Poreikį identifikuojančių, jį patenkinti galinčių organizacijų prisidėjimu arba naujų iniciatyvų, misijų visuomenėje iškilimu pasireiškianti kitų specialistų ir organizacijų veikla stiprina ir praplečia socialinės pagalbos migrantams lauką. Visgi, pagrindiniai socialinių paslaugų teikėjai yra socialiniai darbuotojai ir jų padėjėjai (Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo, 2006), nuo kurių priklauso pagrindinių socialinių paslaugų skyrimas ir gavimas. Todėl toliau bus aptariama, su kokiais iššūkiais jie susiduria paslaugų teikimo lauke, sąveikaudami su kitų sričių atstovais. Siekiant teksto aiškumo ir lakoniškumo, toliau darbe socialines paslaugas teikiančių valstybinių, nevyriausybinių organizacijų teikiamos paslaugos bus vadinamos *formaliomis*, o kitų sričių specialistų, neįpareigotų teikti socialines paslaugas, bet jas teikiančių savo iniciatyva – *neformaliomis*.

1.3. „Ribų valdymo“ socialiniame darbe problematika

Kalbant tiek apie pačią socialinių paslaugų sistemą, tiek apie joje veikiančias organizacijas kaip socialinių paslaugų teikėjų grupes ar pavienius asmenis, svarbu išskirti socialinio darbo – kaip pagrindinio socialinių paslaugų teikimo pagrindo – multiversiškumą. Tai galima suprasti tiek iš teikiamų paslaugų, tiek jų teikėjų perspektyvų. Petrauskienė (2011), nagrinėdama interdisciplininį bendradarbiavimą bei jo plėtojimo naudą socialinio darbo kontekste, tokio bendradarbiavimo naudą sieja su lanksčia, tarpusavyje derinama ir tikslinga paslaugų plėtra, modernizavimu bei siekiu padėti paslaugų gavėjams geriau integruotis į visuomenę. Tačiau šiame kontekste interdisciplininis bendradarbiavimas galėtų būti pritaikomas dar inovatyviau: kaip ši socialinio darbo sistemos siekiamybė galėtų suvienyti skirtingų profesijų specialistus, siekiant patenkinti kliento poreikius bei kuo geriau atliepti jo galimai turimas kompleksines problemas? Socialinis darbas – ir kaip profesija, ir kaip veiklos praktika – gali būti konceptualizuojamas plačiau.

Kaip apskritai vertinti profesiją, kuri neturi nei labai konkrečios susiformavimo sekos istorine prasme, nei ypač griežtų veiklos ribų? Susiformavusi kaip tam tikras atsakas į socialinius įvairių laikotarpių poreikius, socialinio darbo profesija niekada neapėmė vien konkrečios, vienos profesijos specialistų. Abbot'as (1995), pateikdamas išvagas apie nuo 7 dešimtmečio tyrinėtą socialinio darbo raišką įvairiose medicinos įstaigose, argumentuoja, jog socialiniai darbuotojai, praktikoje dažnai

atlikdavę labai įvairias ir kompleksiškas, galbūt į jų specialybės „ribas“ nepatenkančias funkcijas, yra visada besikeičiančios, visuomenės dažnai vis kitaip suprantamos ir jos vis besikeičiančių poreikių veikiamos specialybės atstovai. Tam paaiškinti autorius pasiūlo teoriją, jog socialinis darbas iš esmės yra *darbas su ribomis* (angl. *boundary work*) ir jį galima suvokti per dvi perspektyvas: kaip *socialinio darbo ribas* (angl. *boundaries of social work*) arba *socialinį darbą su ribomis* (angl. *social work of boundaries*). Vis dėlto autorius daro išvadą, jog palaiapsniui besiformavęs socialinis darbas, kaip lauko kontekstualumu pagrįsta veikla, būtent ir vykdo darbą su ribomis – jos tikslas ir yra sistemiskai dirbti balansuojant tarp skirtingų sektorių, taip skirtingus profesionalus ir profesijas sujungiant kliento naudai. Profesijos atstovų – nebūtinai profesionalų – tikslą visų pirma padėti klientui autorius interpretuoja plačiai ir tarpdiscipliniškai (Abbott, 1995). Galima daryti išvadą, jog socialinis darbas – kaip profesija ar tiesiog pagalbos klientui siekianti veikla – nėra įrėmintas griežtų ribų, kurios gali būti būdingos kitoms profesijoms. Nors kiekvienoje šalyje gali būti nustatyti konkretūs socialinių paslaugų sąrašai arba steigiamos struktūros, kurios vienija šios srities specialistus, tai daugiausia apima tik formalią socialinių paslaugų sistemos pusę.

Analizuojant socialinių paslaugų teikime dalyvaujantį neformalųjį sektorių galima pastebėti tokią ribų peržengimo situaciją, kurioje į socialinių paslaugų teikimą įsitraukia savanoriai ir atitinkamos kvalifikacijos stokojantys, tačiau reikalingas kompetencijas turintys asmenys. Pavyzdžiui, socialinių paslaugų sistemos reformos Olandijoje kontekste analizuotas profesijos poslinkis savanoriškai dirbančių asmenų link atskleidė, jog socialinis darbas iš savanorių gali gauti daug naudos: padėti užpildyti spragas, kylančias dėl didėjančio profesinių funkcijų poreikio, padėti įgalinti visuomenę ir pan. (van Bochove ir kt., 2018). Nepaisant deprofesionalizacijos (angl. *de-professionalization*) – socialinio darbo kaip profesijos reikšmės sumažėjimo visuomenės ir jos atstovų atžvilgiu – grėsmės, socialiniai darbuotojai teigiamai vertina *despecializacijos* (angl. *de-specialization*) galimybes potencialiai teikti įvairesnę, tikslingesnę pagalbą kompleksiniams atvejams spręsti, įvairių poreikių turintiems klientams (Trappenburg & van Beek, 2019).

Kitų sričių specialistai, kaip socialinės pagalbos lauke dalyvaujantys asmenys, taip pat peržengia tam tikras ribas. Įvairių sričių savanoriai, ypatingai veikiantys nevyriausybinių organizacijų sektoriuje, turi galimybę tapti *profesionaliais mėgėjais* (angl. *professional amateurs*), kurie, nors ir nėra priimami profesionalų lauke ir neįvardijami kaip jo dalis, įgyja pakankamai kompetencijų ir reikšmingos asmeninės patirties, kad galėtų pilnavertiškai dalyvauti ar bent prisidėti prie tam tikrų paslaugų teikimo (Andreassen ir kt., 2014). Taip pat reikia įvertinti, ar ši socialinių paslaugų teikėjų dalis yra papildymas

formalioms socialinių paslaugų teikėjų struktūroms, ar potenciali pakaita. Priklausomai nuo konteksto, kompetencijas turintys savanoriai gali būti ir socialinės paslaugas papildanti jėga, ir potenciali pakaita specialistams. Tačiau tai ir vėl priklauso nuo srityje ir visuomenėje brėžiamų konkrečių ribų tarp formalių ir neformalių paslaugų, paslaugų teikėjų, kurie dažniausiai taip pat nėra konkrečiai apibrėžiami ir potencialiai peržengia ribas (Skinner ir kt., 2019).

Įvairių sričių atstovų įsitraukimas į pagalbą bei ribų peržengimas gali būti analizuojamas ir per socialinio kapitalo mobilizavimo prizmę (Gevorgianienė ir kt., spaudoje). Nors socialinio kapitalo sąvoką galima apibūdinti įvairiai, tačiau jos esmė – skirtingų asmenų, šeimos, bendruomenės (tarpusavio) pasitikėjimo ir vieningo tikslo motyvuotas turimų išteklių ir žinių panaudojimas (Putnam, 2001; Skačkauskienė & Bytautė, 2012). Todėl iškilus krizinei situacijai, motyvuota bendruomenė arba atitinkamai *neformalus* krizės valdymo dalyvis gali turėti reikšmingų bei reikalingų išteklių bei kompetencijų padėti *formaliosioms* krizės valdymo „jėgoms“ – savivaldybėms ir jų institucijoms. Nors ši susivienijusi jėga praktikoje yra dažnai nepakankamai įvertinama (Murphy, 2007), tačiau turi potencialo krizinės situacijos pradžioje daryti didžiausią pokytį (LaLone, 2012). Analizuojant empirinio tyrimo duomenis, bus pasiremta socialinio kapitalo teorija (Putnam, 2001).

Apibendrinant galima teigti, jog socialiniame darbe „ribų valdymo“ specifika yra giliai įsišaknijusi tema. Socialinis darbas, kaip profesija, yra veikla, apimanti ir peržengianti įvairių sričių ribas, siekiant klientui suteikti geriausią pagalbą. Ribų peržengimas iš kitų sričių specialistų, savanorių perspektyvos yra jų galimybių, kompetencijų ir turimo socialinio kapitalo panaudojimas. Toks ribų „judėjimas“ iš esmės gerina socialinės pagalbos kokybę – ją reikšmingai papildant ar/ir pakeičiant kai kurias pagalbos sritis.

2. Iššūkiai socialinių paslaugų sistemai migracijos kontekste

Šiame skyriuje, pasitelkiant mokslinę literatūrą, bus aptartos migracijos tendencijos bei migrantų integracijos iššūkiai Lietuvoje, socialinių paslaugų migrantams spektras bei pagalbos migrantams teikėjai, jų tarpusavio sąveika.

2.1. Migracijos tendencijos ir migrantų integracijos iššūkiai Lietuvoje

Migracijos reiškiny pasaulyje žinomas jau labai seniai. Visos šalys, nepriklausomai nuo jų politinio, kultūrinio, socialinio statuso, patiria tam tikrus imigracijos ir emigracijos procesus. Lietuva taip pat nėra išimtis. Šalies gyventojų judėjimas, ypač po nepriklausomybės atgavimo bei naujos valstybės susikūrimo, tapo naujos statistikos dalimi. Pagal santykinės emigracijos iš šalies rodiklius Lietuva po tapimo ES nare migracijos kontekste užėmė lyderio poziciją (Karaša & Čiegis, 2021), o lietuvių emigracijos tendencijos, piką pasiekusios praeito dešimtmečio pabaigoje, demografiniu požiūriu buvo nulemtos kintančios šalies ekonominės situacijos, padidėjusio darbo išteklių poreikio bei kitų faktorių (Neverauskienė & Pocius, 2019). Norint geriau suvokiant šiandienos pasaulyje vyraujančią nuolatinio žmonių judėjimo fenomeną, lemiamą geopolitinių, ekonominių, ekologinių ir kt. veiksnių, svarbu analizuoti ne tik lietuvių, bet ir multikultūrinį migracijos procesų aspektą.

Remiantis istoriniu migracijos kontekstu galima teigti, jog prieš maždaug 30 metų – atgavus nepriklausomybę – Lietuvoje įvyko esminis lūžis migracijos kontekste, iki šiol prisitaikantis prie kintančių platesnių migracijos tendencijų. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, anksčiau vyravęs ribotas, tarprespublikinis migracijos pobūdis pasikeitė į tarptautinį (Žibas & Platačiūtė, 2014). Laisvai judantiems žmonėms tokia geopolitinė transformacija (naujos ES narės, besiplečianti Šengeno erdvė) atvėrė naujas galimybes – migracijos rinkoje Lietuva tapo dar viena „šalimi priėmėja“. Migracija, apimanti daug skirtingų veiksnių, atskiros šalies kontekste nėra nei teigiamas, nei neigiamas reiškinys – veikiau tai sąlyginis individų judėjimas, nulemiamas skirtingų priežasčių (Karaša & Čiegis, 2021; Solnyškinienė & Adamonienė, 2017). Migracijos procesai, migrantų priimami sprendimai ir individualios jų patirtys gali būti analizuojamos keliais – *mikro*, *makro* ir *mezo* – lygmenimis, pasireiškiančiais darbo paieška, siekimu „pabėgti“ nuo politinių, teisinių ir kt. pasikeitimų kilmės šalyje, šeimos susijungimu, kitais šeimos ir socialinių santykių aspektais darbo paieška, šeimos susijungimas,

kiti šeimos ir socialinių santykių aspektai (Karaša & Čiegis, 2021; Neverauskienė & Pocius, 2019; Žibas & Platačiūtė, 2014). Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse migracija, apimanti būtent trečiųjų šalių piliečių judėjimą į ir iš šalies, reikšmingesne tapo po jau minėto pačių lietuvių emigracijos padidėjimo praeitame dešimtmetyje – ypač po 2018-ųjų metų, imigracijos rodikliams ženkliai pralenkus emigracijos ir ankstesnio mastui toliau sistemiskai augant (Karaša & Čiegis, 2021; Lydeka & Bradauskas, 2015). Teigdami, jog migracijos reiškinį dėl savo kompleksiskumo teorine prasme vienareikšmiškai paaiškinti labai sunku ir netgi nenaudinga, Karaša ir Čiegis (2021) pažymi, jog Lietuvoje ją geriausiai apibūdinti remiantis neoklasikine ekonomikos teorija, kuri teigia, jog migracijos – tiek lietuvių, tik kitų šalių piliečius – procesus veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos:

- *makroekonominiu lygmeniu*, darbo jėgos paklausos – pasiūlos skirtumai tarptautiniame kontekste, o numatoma migracijos priežastis – darbo atlygio skirtumai šalyse;
- *mikrolygmeniu* teorija aiškina, jog kiekvienas žmogus individualiai vertina savo ir išorines situacijas bei savarankiškai priima sprendimą imigruoti ar emigruoti.

Ši teorija paaiškina, kodėl Lietuvai tapus ES nare ir ekonomiškai stiprėjančia valstybe, šalis susiduria su reikšmingu užsienio darbo jėgos ir jos poreikio, patrauklumo didėjimu (Janušauskas ir kt., 2009; Karaša & Čiegis, 2021).

Be ekonominio, kiti svarbūs migrantų integracijos aspektai siejasi su migrantų šalimi, etniškumu, kalba, religija, priimančioje šalyje jau gyvenančių migrantų statusu ir atvirumu, ypač – (socialine) lytimi ir jos pozicija tiek kilmės, tiek priimančioje šalyje. Erentaitė ir Pilinkaitė-Sotirovič (2012) teigia, jog trečiųjų šalių moterų ir vyrų pozicijos tiek migracijos, tiek integracijos procesuose aiškiai skiriasi: darbo rinka priimančioje šalyje, kuri dažnai yra viena svarbiausių migracijos priežasčių, dažnai yra dominuojama vyrų, o moterų statusas – ypač kilmės šalyje – yra nuvertinamas. Apskritai, abi lytys susiduria su skirtingais iššūkiais įvairiuose migracijos proceso etapuose. Dar vienas svarbus aspektas – atvykstančio asmens šeimyninė padėtis: vieniši migrantai, nepriklausantys pažeidžiamoms grupėms (nepilnamečiams, įvairių sveikatos sutrikimų turintiems asmenims, šeimoms su mažamečiais vaikais, nėščiosios ir kt.), gali sulaukti kitokios, trumpalaikiškesnės pagalbos, kurios šiems asmenims ne visada pakanka ir tai gali paskatinti šiuos asmenis palikti šalį (Vaitkevičiūtė & Snieškienė, 2016).

Nagrinėjant migracijos reiškinį, svarbu aptarti ir integracijos procesus, kuriuos migrantas patiria priimančioje šalyje: kas asmenį pasirinkti šalį motyvuoja iš pat pradžių, su kokiais iššūkiais tenka susidurti ir koks apskritai yra integracijos procesas. Nesvarbu, kokios motyvacijos vedami asmenys

atvyksta į šalį, integracijos procesas ir jo (su)teikiamos potencialios galimybės gali nulemti migranto gyvenimo kokybę, tikslus, motyvaciją likti ar ieškoti kitos priimančios šalies.

Plačiąja prasme integracijos procesus Lietuvoje būtų galima nagrinėti labai detalai, analizuojant teisinio statuso, atitinkamo leidimo gyventi gavimo teisinius procesus, tačiau bendraja prasme, Žibas ir Platačiūtė (2014) išskiria šiuos pagrindinius integracijos aspektus: (1) kalbos mokymasis, (2) užimtumas ir darbo paieška, (3) gyvenamoji vieta, (4) visuomenės nuostatos bei (5) socialinių ryšių užmezgimas ir plėtojimas, iš kurių paskutinis yra vienas svarbiausių integracijos rodiklių. Tik atvykus į šalį, migrantams suteikiamos galimybės mokytis kalbos, gauti teises konsultacijas (taip pat ir dėl dokumentų tvarkymo) bei gauti visą reikalingą informaciją. Svarbu pabrėžti, jog NVO sektorius Lietuvoje atlieka multifunkcinį integracijos procesų valdymo ir infrastruktūros kūrimo vaidmenį: čia migrantai gauna pirmines reikalingas paslaugas bei dalyvauja tolesniame, formaliam integracijos procese. Nors NVO integracijos srityje dirba ganėtinai fragmentiškai ir susiduria su tolesnių, valstybinių integracijos tinklų poreikiu, sektorius taip pat sėkmingai remiasi savo stiprybėmis – neformalia, migrantams priimtinesne ir saugesne aplinka, suteikiančia patikimą ir konfidencialią aplinką megzti reikiamus neformalius ryšius, įsiliesti į bendruomenę (Žibas & Platačiūtė, 2014).

Kadangi šio darbo tikslas – ištirti įvairių formalių ir neformalių socialinės pagalbos migrantams teikėjų tarpusavio sąveikas integracijos kontekste, jame nebus nagrinėjami teisės aktai, apibrėžiantys skirtingų migrantų grupių teises ir pareigas; dėmesys bus telkiamas į socialinių paslaugų migrantams spektrą, jame dalyvaujančius veikėjus bei jų veiklos specifiką bendrame socialinės pagalbos migrantams kontekste.

2.2. Socialinių paslaugų migrantams spektras

Priklausomai nuo įvairių ankstesniame poskyryje aptartų migracijos tendencijų pasirinkimo migruoti priežasčių bei dėl tiek migracijos, tiek integracijos procesuose išskylančių iššūkių pažeidžiamos migrantų grupės taip pat tampa socialinių paslaugų gavėjais. Migrantai, kaip ir bet kuri kita socialinių paslaugų klientų grupė, reikalauja specifinės socialinių paslaugų teikėjų bei organizacijų prieigos, galinčios suteikti reikiamą ir kokybišką pagalbą, atliepančią kompleksines situacijas ir problemas, su kuriomis susiduria migrantai. *Migranto* sąvoka gali apimti daug skirtingų amžiaus, lyties, socialinio /

ekonominio / politinio statuso ir kt. grupių individų, skirtingas jų atvykimo priežastis, todėl socialinių paslaugų migrantams spektras gali būti labai platus.

Potocky (2002), nagrinėdamas skirtingas paslaugų migrantams teikimo strategijas ir technikas, išskiria *tiesioginių* ir *netiesioginių* paslaugų migrantams rūšis: *tiesioginės* paslaugos teikiamos tiesiogiai kontaktuojant ir / ar bendraujant su klientu, *netiesioginės* paslaugos vykdomos kliento vardu bendraujant ir jį atstovaujant su kitais subjektais (kitais klientais, organizacijomis ir pan.). Bartkevičienė ir Bubnys (2012), pateikdami gaires socialiniams darbuotojams, dirbantiems su prieglobstį Lietuvoje ir kitose pasaulio šalyse jau gavusiais užsieniečiais, jų veiklos sritis skirsto į tris socialinių problemų nustatymo ir sprendimo lygmenis: *mikro*, *mezo* ir *makro*. Priklausomai nuo kiekvieno iš lygmenų ir socialinės problemos, su kuria susiduria asmuo, socialinis darbuotojas turėtų kryptingai ir lygiavertiškai taikyti intervencijas, individualiai dirbdamas su vienu asmeniu, jo šeima, bendruomene ar žmonių grupe bei įsitraukdamas į migrantų ir užsieniečių teisių, socialinės politikos įvaizdžio ir statuso priimančioje visuomenėje gerinimą (Bartkevičienė & Bubnys, 2012, p. 50). Bartkevičienė ir Raudeliūnaitė (2013), nagrinėdamos intervencijų formas anksčiau minėtuose *mikro*, *mezo* ir *makro* lygmenyse, šiuose lygmenyse teikiamą pagalbą apibūdina taip:

- *Mikro* lygmenyje, siekiant individualios socialinės pagalbos – migrantų informavimas ir konsultavimas, mediacijos ir emocinė parama;
- *Mezo* lygmenyje, siekiant kurti, skatinti ir gerinti socialinius santykius ir tarpkultūrinės kompetencijas – socialinių migrantų tinkle kūrimas, skatinimas ir plėtojimas, sociokultūrinių renginių organizavimas, savanorystės organizavimas ir koordinavimas;
- *Makro* lygmenyje, siekiant socialinių pokyčių visuomenėje ir politikos formavime – informacijos apie migrantų problemas platinimas, tyrimų aktualiomis temomis inicijavimas ir vykdymas bei geriausios socialinio darbo srityje praktikos garsinimas.

Pagal prieglobstį gavusių užsieniečių integravimo organizavimo tvarką Lietuvoje, asmenims gavus atitinkamą prieglobstį, jų pirminė integracija prasideda Ruklos pabėgėlių priėmimo centre, kuriame asmeniui ar šeimai sudaromas individualus integracijos planas (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2024). Antrinė integracija tęsiama šalies savivaldybėse, kuriose integracijos procesus perima valstybinės institucijos ir nevyriausybinės organizacijos – tarp jų ir Pabėgėlių priėmimo centro pasirašomos sutartys – šiose institucijose socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai padeda besiiintegruojantiems asmenims įvairiose teisinėse, socialinėse, sveikatos ir kt. gyvenimo situacijose (Bartkevičienė & Bubnys, 2012, p. 39; Vaitkevičiūtė & Snieškienė, 2016).

Tačiau integracijos procesą, kaip teikiamų paslaugų migrantams visumą, iš valstybinių ir kitų institucijų tiesiogiai teikiamų paslaugų asmeniui galima praplėsti į kompleksiškesnę ir vis modernėjantį konstrukta. Superdiversiškumą (angl. *super-diversity*) patiriančios visuomenės Europoje ir pasaulyje vis labiau reikalauja iš naujo persvarstyti ir modernizuoti integracijos procesus tiek besintegruojančių asmenų, tiek integraciją vykdančių institucijų, tiek juos priimančių visuomenių atžvilgiu (Grzymala-Kazłowska & Phillimore, 2018). Pavyzdžiui, per grupinius susitikimus įgalinamos besintegruojančių asmenų grupės ne tik gaunančios tiesioginę priimančios valstybės pagalbą konkrečiose integracijos proceso situacijose, bet ir pačios gali tapti aktyviais savo problemų sprendėjais ir sėkmingai atstovauti savo bei panašaus likimo žmonių interesus (O’Higgins, 2012). Vis didėjant migracijos srautams, socialinio darbo migrantų integracijos srityje iššūkiai skatina integracijos procesus ir paslaugas keistis, tobulėti bei prisitaikyti (Valtonen, 2009, p. 14–15). O migrantų advokaciją praktikuojančios nevyriausybines organizacijos ne tik kuria aiškius ryšius tarp besintegruojančio asmens ir jį priimančios visuomenės, palengvina aktyvų dialogą, bet ir kuria pasitikėjimą, stiprina integracijos procesą bei skatina platesnį, tarpvalstybinį bendradarbiavimą sprendžiant integracijos problemas (Muraleedharan, 2020). Socialinės paslaugos, teikiamos migrantams, nebėra vien tik „vienas prieš vieną“ (angl. *one-on-one*) teikiama tiesioginė pagalba asmeniui, turinčiam atitinkamų problemų bei poreikių. Paslaugų sistema stengiasi atliepti kintančius atskirų šalių bei tarpvalstybinius, tarpkontinentinius migracijos procesus.

2.3. Pagalbos migrantams teikėjų tarpusavio sąveika

Apie socialines paslaugas migrantams teikiančias organizacijas bei atskirus veikėjus jau buvo užsiminta ankstesniuose šio darbo poskyriuose. Formalias socialines paslaugas integracijos procese, organizuojamame bei kontroliuojamame valstybės socialinės politikos, teikia valstybinės institucijos bei nevyriausybiniis sektorius: socialinių paslaugų centrai, įvairios biudžetinės, viešosios įstaigos, draugijos, nevyriausybines organizacijos ir kt. Socialinių paslaugų sistemos bei socialinio darbo kaip plačios ir dinamiškos profesinės veiklos erdvės analizė taip pat atskleidė, jog paslaugų teikėjai kai kuriais atvejais nebūtinai yra socialinio darbo specialybės ar organizacijos atstovai. Minėtieji savanoriai bei formalaus mokymo neturintys, tačiau reikalingas kompetencijas praktikoje įgiję specialistai ne tik papildė formalių socialinių paslaugų teikimo procesus, bet ir gali būti potencialiu „profesionalų“ pakaitalu (Skinner ir kt., 2019). Paslaugų migrantams teikėjų tinklas, nėra homogeniškas ir pastovus – jame dalyvauja daug

skirtingų kompetencijų bei sričių veikėjų, kurie, idealiu atveju, sąveikauja, siekdami sudaryti kuo palankesnes sąlygas sėkmingai socialinei pagalbai.

Nagrinėjant pagalbos migrantams teikėjų tarpusavio sąveiką, vėl svarbu atsiremti į socialinio darbo, kaip disciplinos, bei socialinės pagalbos tinklų tarpdiscipliniškumą teikiant atitinkamą pagalbą. Pratiwi et al. (2020), lygindami skirtingas socialinio darbo praktikas su jaunais pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais Europos šalyse, teigia, jog skirtingų teikėjų dalyvavimas socialinių paslaugų teikimo procese priklauso nuo migracijos situacijos šalyje, šalies socialinės politikos, skirtingų atvykstančių asmenų grupių poreikių bei šalies galimybių pritraukti atitinkamas akademinės kompetencijas. Autoriai taip pat pabrėžia, jog daugelyje tirtų Europos šalių socialinės pagalbos teikimo procesai yra priklausomi nuo iš savanoriškų paskatų dirbančių, formalaus išsilavinimo srityje neturinčių specialistų, atsakingų už maždaug trečdalį autorių tirtų praktikų dirbant su jaunais pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais (Pratiwi ir kt., 2020, p. 525). Pasak Teloni et al. (Teloni ir kt., 2023), tirti socialinio darbo atvejai 2015-2016 m. vykstant pabėgėlių krizei Graikijoje parodė, jog nors tarpinstitucinis ir tarpdisciplininis bendradarbiavimas kyla iš nepakankamos ir neefektyvios socialinių paslaugų ir jų advokacijos sistemos šalyje, vis dėlto šis veiklos bruožas užima didžiąją socialinio darbo specialistų kasdienybės dalį.

Dar viena reikšminga prieiga aiškinant pagalbos migrantams teikėjų sąveikas – tarptautinis socialinis darbas integracijos kontekste, kurio lauke tarpusavyje sąveikaujantys įvairių šalių ir tautybių paslaugų teikėjai (nebūtinai vien tik socialiniai darbuotojai) gali susidurti su tarpkultūrinių kompetencijų stoka, modernėjančių darbo metodų bei atviresnio požiūrio į bendradarbiavimą stygiumi (Nash ir kt., 2006). Ivanauskienė ir Pakrijauskaitė (2021), pristatydamos tyrimo apie tarptautinio socialinio darbo ypatumus Lietuvoje ir Švedijoje, bendradarbiavimą nacionalinių bei tarptautiniu lygiu įvardija kaip vieną svarbiausių tarptautinio socialinio darbo veiksmų. Tyrimo dalyviai – įvairios kvalifikacijos bei organizacijų tipų atstovai (savanoriai, socialiniai darbuotojai, dirbantys valstybinėse institucijose, NVO ir kt.) – dalindamiesi patirtimi apie darbą su migrantais ir prieglobsčio prašytojais, dažnai akcentavo bendradarbiavimo svarbą. Pasak jų, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, kurios teikia paslaugas minėtoms klientų grupėms, su kitais specialistais, turinčiais (formalias ir/ar tik praktines) kvalifikacijas, patirtį dirbant srityje, sudaro reikšmingą jų atliekamo socialinio darbo dalį; daugelis jų mini ir tarptautinio bendradarbiavimo naudas.

Tokiu būdu, socialinę pagalbą migrantams įvairiais jos pavidalais – tiek valstybės kuruojamomis paslaugomis, tiek alternatyviais, tarpdisciplininiais metodais – teikia įvairaus išsilavinimo, kvalifikacijos, patirties specialistai, atstovaujantys skirtingo pobūdžio organizacijas. Bendradarbiavimas,

komunikacija bei atitinkamas tikslų bei veiklų koordinavimas tarp skirtingų institucijų – svarbi teikiamos pagalbos migrantams dalis. Apibendrinant Lietuvoje kylančius migrantų integracijos iššūkius, įvairių toje srityje dirbančių pagalbos teikėjų veiklą, kyla klausimai: kaip vyksta minėtos įvairių sričių pagalbos teikėjų sąveikos? Kaip ir kokiomis sąlygomis formuojasi terpė joms? Kokią įtaką tai turi teikiamoms paslaugoms, jų kokybei, socialinio darbo profesijai bei kitų sričių atstovams?

Tyrimo tikslai ir uždaviniai

Teorinėje darbo dalyje aptarta plati socialinės pagalbos migrantams įvairovė – tiek iš formalios, tiek iš neformalios, socialinių kūrybinių misijų perspektyvos. Tačiau praktikoje socialinė pagalba migrantams gali būti dar sunkiau aprėpiamas veiklos laukas, kuriame kinta socialinių darbuotojų teikiamų paslaugų, atsakomybių ribos, taikomi metodai ir veiklos partneriai, siekiant pagrindinio tikslo – migrantų gerovės.

Yra svarbu suprasti pagalbos teikėjų Lietuvoje įvairiapusiškumą: priėmimo ir integracijos procesuose kartu dirba nemažai skirtingų sričių ir kompetencijų specialistų, pagalba migrantams pritraukia įvairias socialines, kultūrinės organizacijas ir iniciatyvas, turinčias misiją padėti, kurti pokytį, bendradarbiauti migrantų labui ir pan. Supratus, kaip vyksta šios sąveikos ir kaip veikėjai valdo šių sąveikų ribas, bus galima plėsti migrantams teikiamą pagalbą, socialinių paslaugų sistemą, skatinti įvairių pagalbos teikėjų tarpkompetencinį tobulėjimą. Todėl šio **tyrimo tikslas** yra ištirti socialinės pagalbos migrantams lauke dalyvaujančių veikėjų teikiamos pagalbos specifiką ir jų tarpusavio sąveikos ypatumus.

Siekiant tyrimo tikslo, keliami tokie **tyrimo uždaviniai**:

1. Ištirti, kokias socialines paslaugas migrantams teikia socialinio darbo srities atstovai migrantų priėmimo ir registracijos centruose, apgyvendinimo ir integracijos stovyklose.
2. Nustatyti, kokių mastu ir būdu migrantų integracijos procese dalyvauja kiti socialinės pagalbos teikėjai.
3. Išanalizuoti, kaip migrantų integracijos lauke dirbantys socialinio darbo atstovai ir kiti socialinės pagalbos teikėjai įvardija savo veiklos tikslus, veiklos pobūdį ir kylančius iššūkius.
4. Ištirti, kaip migrantų integracijos lauke dirbantys socialiniai darbuotojai ir kiti socialinės pagalbos teikėjai vertina vieni kitų teikiamą pagalbą migrantų integracijai.
5. Atskleisti, kaip socialiniai darbuotojai ir kiti pagalbos teikėjai valdo tarpusavio sąveikos ribas teikdami pagalbą migrantams.

Tyrimo metodologija

Šioje darbo dalyje aprašoma tyrimo metodologija argumentuojant pasirinkto tyrimo metodo panaudojimą. Taip pat detalizuojamas tyrimui sukurto instrumento pritaikymas tyrimo eigoje.

1. Tyrimo metodas

Darbo temai atskleisti pasirinktas kokybinis tyrimas, taikant pusiau struktūruotų individualių, diadinių ar grupinių interviu duomenų rinkimo metodus. Kokybinis tyrimas leidžia sistemingai atskleisti tiriamųjų patirtis, tarpusavio sąveikas, kartu suteikdamas pakankamai laisvės tyrimo eigoje atsižvelgti į gaunamus empirinius duomenis, koreguoti tyrimo imtį pagal poreikį surinkti reprezentatyvius duomenis (Aleksnevičienė ir kt., 2020; Rupšienė, 2007). Kadangi apie skirtingų veikėjų, teikiančių paslaugas / pagalbą tai pačiai asmenų grupei (šiuo atveju migrantams) veiklos sankirtas tyrimų nėra daug, kokybinis tyrimas giliau nei kiekybinis leidžia atskleisti mažiau žinomus šios sąveikos, konkrečiai – ribų valdymo – aspektus.

Pusiau struktūruoto interviu metodas leido gauti išsamesnius, sistemingus duomenis pagal iš anksto nustatytas temas, kartu suteikdamas galimybę tyrėjui ir informantui dalyvauti laisvesniame pokalbyje be santykį varžančios struktūros. Diadų ir grupiniai interviu buvo imami siekiant papildomai pažvelgti į tarp tyrimo dalyvių galimai vyksiančią diskusiją skirtingomis interviu temomis bei kitas interakcijas (Rupšienė, 2007). Buvo daroma prielaida, jog kai kurių kitų sričių specialistai migrantų integracijos srityje paslaugas teikia grupėmis arba gali būti priklausomi nuo organizacijų ar asmenų, su kuriomis galimai sieja savo veiklą. Ši prielaida pasitvirtino – kai kurie tyrime dalyvavę kitų sričių specialistai su migrantais dirbo padedami arba kuruojami tuo užsiimančios organizacijos, kurios atstovai taip pat dalyvavo tyrime kaip pagalbos teikėjai.

Gautiems empiriniams duomenims analizuoti taikyta kokybinė „ekspertų interviu“ turinio analizė (Meuser & Nagel, 2009), kuri padėjo interpretuoti tyrėjo gautą informaciją bei išsamiai atskleisti sąveikas tarp socialinių darbuotojų ir kitų sričių specialistų, dirbančių migrantų integracijos srityje, ypatumus (Bitinas ir kt., 2008). Duomenys buvo analizuojami transkribuotą tekstą parafrazuojant,

skirstant į prasminius vienetus – konceptus, kurie vėliau buvo skirstomi į kategorijas (žr. *Priedas nr. 2*). Tyrimo duomenims interpretuoti pasitelkta socialinio kapitalo teorija (Putnam, 2001). Analizuojant tyrimo duomenis socialinio darbo atstovo interviu citatos bus žymimos kaip *SD1*, *SD2* ar pan., o kitų sričių atstovų – *K1*, *K2* ar pan.. Ekspertų interviu turinio analizės metodo tikslas buvo suprasti, kaip tiriamieji suvokia tarpusavio sąveiką, kaip ją išgyvena ir kokia yra jos raiška praktinėje erdvėje, kokios yra jos galimybės ir ribos (Bitinas ir kt., 2008).

Tyrimo dizainas – instrumentas

Tyrimui atlikti buvo sukurti du pagrindiniai pusiau struktūruotų interviu klausimų rinkiniai, kurie yra pateikiami prieduose (žr. *Priedas nr. 1*). Atsižvelgiant į tyrimo uždavinius, abu klausimų rinkiniai buvo sudaromi pagal panašias numatomų interviu konstrukcijas ir turi paralelių klausimų. Abi tyrimo informantų grupės – socialinio darbo atstovai ir kitų sričių specialistai, dirbantys migrantų integracijos srityje – interviu metu turėjo galimybę papasakoti apie savo darbo ištakas bei specifiką šioje srityje (žr. *Priedas nr. 1*): tai suteikė informacijos apie jų veiklos ypatumus, tikslus bei iššūkius. Abiem grupėms buvo tikslingai užduodami klausimai ir apie jų profesinėje ar savanoriškoje (kaip gali būti kitų sričių informantų atveju) veikloje sau (ir kitiems) brėžiamas atsakomybės ribas.

Kita tyrimo uždaviniams įvykdyti svarbi klausimų dalis – socialinių darbuotojų ir kitų specialistų tarpusavio sąveika veikloje ir jos valdymas. Taip buvo tiriama, ar šios dvi grupės apskritai sąveikauja teikdamos pagalbą migrantams ir, jeigu taip – kaip tos sąveikos pasireiškia, kaip jos valdomos, ar / kaip yra peržengiamos ribos į vienas kito veiklos lauką, bei koks abiejų grupių požiūris į vieni kitų teikiamas paslaugas, keliamus tikslus ir jų veiklos svarbą migrantų integracijai. Klausimai, paliečiantys sąveikos temą, atskleidė šių specialistų teikiamų paslaugų sąlyčio taškus platesniame socialinių paslaugų sistemos kontekste, padėjo geriau atskleisti, kaip Lietuvoje migrantams teikiama pagalba atrodo praktikoje.

Taip pat reikia paminėti, jog kitų sričių specialistams, kurie teikia pagalbą migrantams, užduodamas klausimų rinkinys buvo minimaliai koreguojamas, idant atitiktų tyrimo dalyvių veiklos sritis. Pavyzdžiui, tyrimo instrumentas visų pirma buvo išbandytas imant interviu iš „Sienos grupės“ narių, teikiančių pagalbą migrantams pasienio ruožuose. Šio interviu metu klausimas „*Papasakokite, prašau, kaip pradėjote dirbti su prieglobsčio prašytojais?*“ (žr. „*Lentelė nr. 2*“) buvo adaptuotas pagal iš anksto žinomą organizacijos veiklos pobūdį ir buvo pakeistas į „*Papasakokite, prašau, kaip pradėjote*

teikti pagalbą sieną kertantiems žmonėms?“. Paskutinis klausimas iš rinkinio kitiems srityje dirbantiems specialistams (žr. „Lentelė nr. 2“) taip pat buvo pritaikomas informantams, atkreipiant dėmesį į konkrečią jų veiklos sritį – iš anksto buvo žinoma, jog šie asmenys gali būti edukatoriais, menininkais ir pan. Toks adaptyvus interviu klausimų rinkinio modelis padėjo geriau įsigilinti į tyrinėjamą kitų specialistų veiklos migrantų integracijos kontekste specifiką, interviu klausimus paverčiant aiškesniais.

2. Tyrimo imtis ir tiriamųjų atranka

Tyrimo imtis: *a)* socialinio darbo srities atstovai – socialiniai darbuotojai, atvejo vadybininkai ir kt. bei *b)* socialinių kūrybinių misijų dalyviai – menininkai, edukatoriai, savanoriai, veikiantys migrantų integracijos srityje Lietuvoje. Interviu su socialinio darbo atstovais ir kitų sričių specialistais įvairovė atspindi skirtingas migrantų priėmimo ir registracijos, apgyvendinimo ir integracijos vietas Lietuvoje. Tyrimo imtis – 17 informantų – pasirinkta atsižvelgiant į pagalbos teikimo vietų bei jose dirbančių specialistų Lietuvoje skaičių ir įvairovę. Abiejų grupių informantų skaičius apylygis, taip užtikrinant objektyvų abiejų pusių – tiek socialinio darbo atstovų, tiek kitų sričių specialistų – požiūrio atskleidimą.

Tyrimo imčiai sudaryti taikyta mišri tikslinė atranka, kurią sudaro kriterinės bei „sniego gniūžtės“ atrankos būdai (Rupšienė, 2007). Kriterinė atranka buvo taikoma numatant galimas pagrindines tyrimo generalinės aibės savybes bei iškeliant jiems atitinkamus kriterijus:

- Socialinio darbo atstovams:
 - socialinio darbuotojo kvalifikacija, kitas prilyginamas išsilavinimas ir / ar atitinkama darbo patirtis srityje;
 - socialinių paslaugų teikimas migrantams;
 - darbas migrantų priėmimo ir registracijos centruose, apgyvendinimo ir integracijos stovyklose.
- Kitose srityse dirbantiems specialistams arba kitų sričių atstovams, teikiantiems pagalbą migrantams
 - pagalbos / paslaugų teikimas migrantams;
 - atitinkama kvalifikacija ar išsilavinimas ne socialinio darbo, o kitose – kultūros, meno, socialinėje ar pan. – srityse;

- veikla / darbas migrantų tranzito, priėmimo ir registracijos centruose, apgyvendinimo ir integracijos stovyklose ar kitose vietose, kuriose šie asmenys gauna paslaugas, sulaukia pagalbos.

Empirinių duomenų rinkimo eigoje lygiagrečiai buvo taikomas ir „sniego gniūžtės“ metodas, atkreipiant dėmesį, kokius specialistus tyrimo dalyviai paminėjo savo interviu metu ar parekomendavo kaip kompetetingus asmenis pagalbos migrantams srityje (Rupšienė, 2007).

Tyrimo rezultatų analizė ir aptarimas

Toliau aprašomi kokybinio tyrimo metu gautų empirinių duomenų rezultatai.

1. Veikloje konstruojamo tapatumo bruožai

Analizuojant tyrimo metu surinktus duomenis, išryškėja skirtingo pobūdžio pagalbos migrantams teikėjų paveikslai, kuriuos galima klasifikuoti pagal įvairius kriterijus: veiklos sritį, pagalbos teikimo lokaciją ir/arba organizaciją, kurioje specialistas dirba, paslaugų gavėjų grupės specifika, jiems teisiškai šalyje priklausančias ir/arba teikiamas paslaugas ir pan. Analizuojant duomenis, buvo galima susidaryti gana aiškų vaizdą tiek apie formalių socialinių paslaugų teikėjus – socialinius darbuotojus, atvejo vadybininkus, tiek apie kūrybinių socialinių misijų atstovus, kitų sričių specialistus – menininkus, edukatorius ir kt.. Svarbu paminėti, jog nors toliau rezultatų analizėje skirtingų teikėjų specifika dažnai bus pateikiama atskirai, daugelyje klausimų skirtingų specialistų požiūriai sutapdavo. Todėl toliau rezultatų analizei bus taikomas mišrus aprašymo modelis, remiantis atskleistomis kategorijomis.

1.1. *Motyvacija dirbti su migrantais*

Darbas su pažeidžiamais asmenimis, šiuo atveju – migrantais – yra socialinio darbo profesijos lauko dalis, tuo tarpu socialinių kūrybinių misijų atstovams tai – pasirinkimas, kurio jie galėjo ir nepadaryti. Prieš keliant tolesnius klausimus (apie suvokiamos atsakomybės ribas ir kt.) buvo tikslinga išsiaiškinti abiejų grupių informantų motyvaciją.

Informantams argumentuojant savo asmeninę motyvaciją įsitraukti į pagalbos migrantams lauką, išryškėjo dvi pagrindinės motyvų grupės: asmeninis susidomėjimas sritimi bei motyvacija spręsti įvairias migracijos problemas. Asmeninis susidomėjimas sritimi dažnai buvo argumentuojamas noru pažinti migracijos sritį Lietuvoje ir užsienyje, suprasti srities specifika bei pažinti karjeros galimybes joje: „*Tiesiog labai seniai norėjau dirbti su užsieniečiais ir pradėjau dirbi, domino šis darbas.*“ (SD1). Kiti specialistai įsitraukimą argumentavo ir siekiu patenkinti asmeninius poreikius, pagalbos migrantams sritį įsivaizduojant kaip dinamišką bei reiklį terpę įvairių kompetencijų pritaikymui bei panaudojimui: „*Aš*

*pati studijavau dramos terapiją ir ieškojau irgi, kur galėčiau tai ir pritaikyti, ir kažkaip labai ir norėjau dirbti su pabėgėliais <...>“ (K3); „Iš pradžių, aš truputėlį padėdavau Caritui verčiant žmonėms, kurie nekalba angliškai⁴ <...>“ (K4). Kitas motyvacijos aspektas – migrantų problemų sprendimas – atsiskleidė kaip noras padėti skirtingose sudėtingose situacijose esantiems žmonėms, ypač pabrėžiant tokias paskutinius kelerius metus Lietuvoje susidariusias situacijas, kaip migrantų krizė Lietuvos-Baltarusijos pasienyje bei tebeaktyvūs karo Ukrainoje pabėgėlių srautai. Toks motyvas gali būti vertinamas ir kaip visuomeninė atsakomybė, įpareigojanti padėti kitai tautai, ir kaip empatija, skatinanti padėti kitam žmogui bėdoje, ir kaip prevencinė priemonė siekiant išvengti problemų, kurias patiria kiti žmonės ir su kuriomis gali potencialiai susidurti bet kas: „*Taigi nieks nenorėtų, kad va dabar mums reikėtų bėgti ir paskui su mumis negražiai visi elgtųsi.*“ (K1). Svarbu paminėti, jog tarpusavyje lyginant formalių ir neformalių socialinių paslaugų teikėjus bei socialinių kūrybinių misijų atstovus, edukatoriai, menininkai ir kiti specialistai yra daugiau motyvuoti bendrų visuomenės interesų nei socialiniai darbuotojai, kurie išreiškė daugiausiai asmeninius motyvus: susidomėjimą, norą dirbti ir pradėti karjerą pagalbos migrantams srityje. Kitų sričių specialistai atsiskleidė kaip labiau motyvuojami jų pačių išvelgtų migracijos problemų, šalį sukrečiančių krizių, sunkumų, su kuriais susiduria migrantai. Būtų galima teigti, jog kitų sričių specialistų motyvaciją įsitraukti būtų galima laikyti platesne bei labiau visuomeniška, o socialinių darbuotojų prieigą apibendrinti kaip labiau paveiktą išskirtinai profesinio susidomėjimo.*

1.2. Teikiamos pagalbos migrantams įprasminimas

Analizuojant paslaugų teikėjų išsakytus savo ar organizacijos, kuriai priklauso ar kurios sferoje teikia paslaugas, tikslus, juos apibendrintai galima skirti į orientuotus į žmogų bei orientuotus į visuomenę. Į *migrantą orientuoti* tikslai apima individualų jo palaikymą, geriausią ir efektyviausią poreikių užtikrinimą. Į *visuomenę orientuota* perspektyva siekiama sėkmingos komunikacijos, palaikymo, įgalinimo būdais atstovauti migrantų poreikius ir balsą, formuoti atsakingą bei priimančią visuomenę, skatinti pokytį identifikuojamose sistemos spragose. Tyrime išryškėjo, kad edukatoriai siekia kurti migrantą palaikančią, saugią erdvę: „*Tiesiog turi juos užimti, kad va tos 2 valandos jiems būtų nu toks kaip atsipalaidavimas, kaip smagu, kaip kažkoks...*“ (K1). Edukatoriai ir socialiniai darbuotojai, kalbėdami apie savo veiklos tikslus, dažnai minėjo tiek individualiais, tiek grupiniais metodais kuriantys

⁴ „*From the beginning, I was helping a little bit with the translation in Caritas for the people who didn't speak English.*“

saugią, pastovią aplinką, kurioje migrantai galėtų lengviau išgyventi patiriamus sunkumus, praskaidrintų savo kasdienybę. Dar vienas svarbus tikslas – tarpusavio ryšio ir pasitikėjimo kūrimas: „*Tai man turbūt stipriausias tas tikslas tai buvo apskritai sukurti ryšį su ta grupe, su kuria aš dirbau, tai... Nes po to per tą ryšį turbūt ir atsiverdavo daug daugiau, ką gali nuveikti ir su grupe, ir toliau kaip dirbt su ja.*“ (K3). Kita individualios prieigos perspektyva, pasireiškusi tyrimo metu – nuoseklus kliento poreikių užtikrinimas. Nors individualus poreikių atliepimą minėjo ir kitų sričių specialistai, socialiniai darbuotojai, kaip socialinių paslaugų ekspertai, šį tikslą dažnai įvardijo kaip pagrindinį efektyvaus darbo komponentą: „*Ir kad visi žingsniai yra integracijos link. Kad, aišku, jų tolimesni keliai, galbūt, vat – sugalvos ir jie ten išvyks į kitą šalį. Bet tiesiog tikslas, kad kažką pasiimtų čia ir dabar, kas yra duodama, kas yra teikiama.*“ (SD6). Minimas ir įgalinimo siekis, pasireiškiantis tiek tiesioginiu įgalinimu, tiek įrankių migrantui būti savarankišku suteikimu: nuosekliu informavimu, palaikymu, prieinamumo pagal poreikį užtikrinimu. Šis siekis atitinkamai buvo pastebimas abejose informantų grupėse. Pereinant prie į visuomenę orientuotos perspektyvos, ją aiškiausiai atskleidė vienos tirtos socialinių kūrybinių misijų organizacijos atstovės išsakyti tikslai. Nors minima, jog organizacija savo tikslus suvokia dvejopai – kaip humanitarinę pagalbą bei atstovavimą – interviu metu tikslai buvo daugiau apibrėžiami kaip vyraujančių problemų atspindėjimo visuomenėje, lygybės siekio bei jos aktyvaus švietimo veikla:

„*Taip, pridėčiau, kad mes dažnai sakome, jog mūsų tikslas yra užpildyti Lietuvos sistemos spragas. Taigi, užpildyti teisinės sistemos ir socialinės paramos sistemos spragas. Tad leiskime tiems užsieniečiams turėti tokį patį socialinį sistemą kaip ir mums patiems. Taigi, užpildydami spragas ir nelygybes.*“⁵ (K7).

Apibendrintai galima teigti, jog individuali prieiga tirtoje teikėjų aplinkoje sutinkama dažniau, tačiau visuomeninė prieiga, nors ir retesnė, yra taip pat reikšminga. Taigi socialiniai darbuotojai savo darbo su migrantais prasmę daugiau mato nuosekliai migrantui teikdami jam reikalingą pagalbą ir užtikrindami jų poreikius, o kitų sričių atstovai save labiau įprasmina palaikydami migrantą, kurdami saugią aplinką ir tarpusavio ryšį.

1.3. Individualios patirties svarba

⁵ „*Yeah, I would add that we often say that our aim is to fill the gaps of Lithuanian system. So to fill the gaps of legal system and social support system. So let's just have the same social system for those foreigners as for us ourselves. So filling the gaps and filling the inequalities.*“

Viena geriausiai skirtingą paslaugų teikėjų specifiką išryškinusi subkategorija – darbe su migrantais įgyta individuali patirtis bei konkrečios ar išskirtinės kompetencijos, specialistų įvairiais pritaikomos migracijos lauke. Ryškiausiai tyrimo metu išsiskyrė kitų sričių teikėjų unikalumas, pasireiškiantis tarpdiscipliniškumu bei turimų skirtingų kompetencijų pritaikomumu. Edukatoriai kalbėjo apie iš kitų savo profesinių sričių atsinešamas kompetencijas teatro, pedagogikos, dramos terapijos srityse bei jų kasdienį panaudojimą praktikoje. Šie tyrimo dalyviai save apibūdino kaip profesinį įvairiapusiškumą turinčius paslaugų teikėjus: „*Tai aš tai ir su teatro ten užsiėmimais ir su savo individualiais ten tokių su... vizualieji menai ten, aš viską darydavau – nuo tekstilės iki piešimo akvarele, ten jau ko tik neprigalvoji.*“ (K1). Tarpdiscipliniškumas visų kitų sričių specialistų buvo vertinamas teigiamai, kaip įvairiapusę naudą teikiantis veiksnys edukatorių veikloje: „*Tai, kas yra, na, ten skirta, tarkim, aktoriam lavinti arba lavinti teatro įgūdžius, bet jie tokie tie įgūdžiai yra labai įvairūs. <...> po to jau taip labiau perkeli vaikam ir labiau... Na, tokie.... Jo, kaip išreikšti vaizduotę, tokie reakcijai, spontaniškumui tokiam irgi lavinti.*“ (K2). Apskritai, edukatoriai savo tarpdisciplinines kompetencijas dažnai apibūdino kaip pranašumą atstovaujant kitų paslaugų specialistų pusę, o asmenines kitos profesijos (ne socialinio darbuotojo) specialisto savybes – kaip būtinybę: „*Tai tikrai, manau, menininkai yra, nu, jautrūs žmonės ir dažnai vis tiek tokia aktyvistinių paskatų vedini ir labai nori padėti ne tik mene, ne tik su menu.*“ (K5).

Kitas svarbus veiksnys – lankstumas ir dinamiškumas. Pasireiškiantys individualiu lygmeniu, lankstumas ir dinamiškumas suvokiami kaip specialisto – edukatoriaus, socialinio darbuotojo – gebėjimai prisitaikyti prie migrantų grupių, kitų institucijų poreikių, kaip galimybė lanksčiai kurti karjerą migracijos srityje: „*<...> kad kai gavo jie tas vadinamas žalias kortas dėl laisvo judėjimo už mūsų stovyklos ribų, tai dauguma vasarą pasišalino ir aš tada nuo rugsėjo mėnesio pradėjau dirbti su integracijos programa, būtent su prieglobsčio gavėjais, kurie šiuo metu yra mūsų savivaldybėje.*“ (SD5). Organizaciniu lygmeniu, šios savybės pasireiškia gebėjimu nuosekliai ir protingai planuoti sėkmingą organizacijos veiklą: „*Ir man atrodo, kad dar labai svarbu, kad ką <...> mes pradėjome galvoti tada, kai žmonių pradėjo mažėti, tai yra: o tai kas tada, kai jie liks?*“ (K6). Taip pat verta paminėti apskritai laisviau suvokiamą edukatorių ir kitų paslaugų teikėjų organizacijų dinamišką poziciją, kuri ne tik leidžia iš kitos perspektyvos pažvelgti į migrantų grupes, jų poreikius bei migracijos sistemą, bet ir sukuria atitinkamą atstumą tarp jų kaip paslaugų teikėjų bei socialinės pagalbos migrantams sistemos. Ši pozicija leidžia jiems laikytis neutralios, neįpareigojančios pozicijos:

„*Tai vat turbūt tas ir yra, kur minėjau prieš tai, kad tai yra truputėlį neutralus susitikimas, sakykim. Kai yra socialiniai darbuotojai, tai jie sprendžia jų problemas, arba tokias kur vat ir tie, nežinau,*

gyvenimo ten kažkokios, būtinės, ten išvykimo, atvykimo, leidimo išeit, neleidimo. O kai aš ateinu, aš neduoodu jiems jokių leidimų, aš tiesiog praleidžiu su jais laiko ir jie turi tokią erdvę, kur jiems nereikia nei man įsiteikti, nei pasirodyt kažkuo kitu.” (K1).

Svarbi kompetencija – gebėjimas efektyviai identifikuoti poreikius, taip pat praktikuojamas bei įvardijamas abiejose tyrimo dalyvių grupėse. Iš socialinių paslaugų srities teikėjų perspektyvos ši kompetencija labiau matoma kaip sąsaja su pagrindiniu specialistų grupės tikslu – kuo geriau ir efektyviau atliepti kliento poreikius. Iš kitų sričių specialistų perspektyvos, šis gebėjimas identifikuoti suvokiamas kaip formalias socialines paslaugas papildantis pranašumas, dalinai prisidedantis prie tokių paslaugų išskirtinumu bendrame socialinės pagalbos migrantams kontekste.

Kitos abiejų grupių informantų išskiriamos kompetencijos, padedančios efektyvesniam pagalbos teikimui, yra tarpusavio ryšio su migrantais kūrimas ir užtikrinimas bei kultūrinės kompetencijos ir nuoseklus jų gilinimas. Toks ryšys iš edukatorių ir kitų paslaugų teikėjų perspektyvos čia labiau suvokiamas kaip jų išskirtinumas, kurį sustiprina jau turimas ir anksčiau minėtas šių specialistų lankstumas migrantų bei institucijų atžvilgiu: „<...> *tą aš jausdavau tiek ir bendravime tiek su vaikais, tiek ir su moterimis, kad joms tas ryšys su manim jisai būdavo visiškai kitoks negu tas ryšys su tais darbuotojais, kurie dirba tenais.*“ (K3). Iš socialinio darbo specialistų perspektyvos, ryšio palaikymas yra labiau suvokiamas kaip kasdienio tarpusavio darbo šalutinis poveikis: „*Bet tada toksai dar būdavo skirtumas tame, ar tai yra žmogus, kuris tenais dirba ir jie jau jį labai gerai pažįsta ir gyvena su juo tame visame, ar tai yra žmogus, kuris vis tiek ateina iš šono.*“ (K3, kalbėdama apie socialinių darbuotojų ir centro gyventojų ryšį). Dar viena galima ryšio kūrimo ir palaikymo dedamoji – bendros kalbos žinojimas, tyrimo rėmuose paminėtas vieno edukatoriaus. Šis specialistas, žinodamas specifinę migrantų grupei kalbą, ne tik turėjo galimybę sukurti su jais artimą ryšį, užsitikrinti užsiėmimus su migrantų grupėmis, bet ir turėjo galimybę, jo žodžiais, įsigalinti atlikti socialinio darbuotojo funkcijas neturint tam oficialių profesinių kompetencijų. Kultūrinė patirtis ir žinių gilinimas, savo ruožtu, suvokiami kaip vieni iš pirminių kompetencijų migracijos srityje. Labiau identifikuojamos socialinių darbuotojų grupėje, kultūrinės kompetencijos įvardijamos kaip pagalba naviguojant multikultūrinėje darbo aplinkoje, sprendžiant kasdienes problemas ir iššūkius, o nuoseklus žinių gilinimas – kaip būdas gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Iš edukatorių ir kitų ne socialinio darbo specialistų perspektyvos, skirtingų kultūrų pažinimas suvokiamas kaip tarpdiscipliniškumo ir asmeninių patirčių rezultatas.

1.4. Kompetencijų perkėlimas

Tarpdiscipliniškumas pastebimas beveik visoje šio tyrimo eigoje: *kitų sričių specialistų*, teikiančių pagalbą migrantams, veiklos specifika bei kompetencijos paremtos tarpdisciplininiu ir tarpsritiniu požiūriu bei jo taikymu praktikoje, *socialinių darbuotojų* – kaip lankstumas bei dinamiškas požiūris į teikiamas paslaugas. Nors pastaruoju metu išgyvena nemažai iššūkių, socialinės pagalbos migrantams sritis vertinama kaip pakankamai atvira pokyčiams ir besiplečianti, sukurianti papildomą naudą paslaugų gavėjams. Ši perspektyva labiausiai detalizuojama edukatorių ir socialinių kūrybinių misijų organizacijų tarpe, kaip argumentas pateikiama unikali šių specialistų ir jų teikiamų paslaugų prieiga, kuri įvairiais būdais išplečia pagalbos ir integracijos galimybes: „*Nu aš ne socialinė darbuotoja <...> Esu tas žmogus, kur dabar atsakingas už jų situaciją <...> Tai čia jie tada supranta, kai tu eini per meną, jie supranta, kad čia aš nesusijus, aš kažkokia esu nauja, visai kaip balta kažkokia drobė, kur su manim galima bendrauti visai kitaip, megzti tą santykį visai kitaip <...>*“ (K1). Ši prieiga taip pat reiškia galimybę kurti gilesnį, labiau įgalinantį ryšį, skatinantį migrantą dar sklandžiau integruotis. Svarbu paminėti, jog skirtingų socialinių kūrybinių misijų organizacijų įsitraukimas jų pačių argumentuojamas ir kaip atsakas į jau anksčiau minėtas krizines situacijas, kurių metu tarpdisciplininis įsitraukimas tampa pirmine ir kritiškai reikalinga pagalba – humanitarine ar kita. Socialinio darbo atstovai besiplečiančią socialinės pagalbos sferą apibūdina kaip įvairiapusišką, pagalbinę terpę plėsti migrantų akiratį, suteikti jiems galimybę savarankiškai pažinti juos supantį pasaulį: „*Ehh, naujų vėjų įneša, naujų žmonių, naujų veidų. Tai prasiplečia ir pats akiratis.*“ (SD6). Apskritai, iš socialinių darbuotojų perspektyvos, socialinės pagalbos srities tarpdiscipliniškumas suvokiamas kaip normali praktika, puoselėjama visame pasaulyje.

Kitą tarpdiscipliniškumo ir kompetencijų perkėlimumo teikiamą naudą galima apibrėžti pasitelkiant jau aptartą socialinės pagalbos migrantams lauko nepakankamumą iš sisteminės perspektyvos. Įvairios politinės, socialinės, teisinės ir kitos sistemos spragos sudaro galimybę pasitelkti įvairias tarpsritines kompetencijas papildant, pastiprinant ar pakeičiant migrantams teikiamą pagalbą. Socialiniai darbuotojai identifikuoja šio įsitraukimo svarbą pagalbos teikimo procesams: „*Tiesiog tas užimtumas [teikiamas „kitų“], na, manau, kad jisai būtinai. Tiesiog. Nes jeigu jei nebendradarbiausim, na, tai mes darysim tą užimtumą. Vis tiek, kažkas vyks.*“ (SD6). Abiejų grupių požiūris į tarpdiscipliniškumą iš esmės sutampa – tiek socialiniai darbuotojai, tiek kitų sričių specialistai atpažįsta esamas spragas, skirtingus migrantų grupių bei institucijų keliamus poreikius ir juos stengiasi užpildyti: „*Mes, tiesiog, jei atsiranda poreikis veiklos, humanitarinės pagalbos, mes atitinkamai organizacijai*

duodam žinoti, kad mus reikia to poreikio, o organizacija duoda žinoti, gali atliepti jį ar ne.“ (SD1). Galima susidaryti nuomonę, jog iš socialinio darbo perspektyvos toks tarpdiscipliniškas pagalbos teikimas labiau suvokiamas kaip duotybė – kaip elementari bendrosios veiklos srities dalis, kuri, nors ir teigiamai vertinama dėl savo išskirtinumo, iš esmės nėra suvokiama kaip neįprasta. Kaip labiau unikalią situaciją tai suvokia kitų sričių atstovai – menininkai, edukatoriai ir jų organizacijos, iš kurių perspektyvos toks įsitraukimas galėtų būti suvokiamas kaip išskirtinis ar ypatingas. Jie išvelgia ir tam tikrą įtampą formalių socialinių paslaugų atžvilgiu, nes jų teikiamos pagalbos ir palaikymo svarba, jų požiūriu, nėra pakankamai įvertinami arba įvertinami gana primityviai. Galbūt teikiamos pagalbos rezultatų unikalumas, edukatorių požiūriu, turėtų sudaryti didesnę dalį pagalbos migrantams lauke – ne tik taikant konkrečias kompetencijas ir metodus. Tačiau šio tyrimo rėmuose toks požiūris negali būti objektyviai pagrįstas ir išlieka labiau diskusinio pobūdžio.

Socialinių darbuotojų požiūris į tardiscipliniškumą įgauna dar kitokią perspektyvą suvokiant, jog migracijos sritis Lietuvoje apskritai yra labai įvairiapusiška organizacijų bei paslaugų teikėjų atžvilgiu. Dauguma tyrime dalyvavusių migrantų priėmimo ir registracijos centrų atstovų kaip socialinių paslaugų teikėjų ir įvardijo įvairias nevyriausybinės organizacijas, nepriklausomus specialistus, kurie centruose suvokiami kaip pirminiai paslaugų teikėjai arba artimai susiję bendradarbiavimo pagrindu. Vienas iš labiau iliustratyvių tokio bendradarbiavimo pavyzdžių – vietinio socialinio kapitalo įtraukimas į pagalbos teikimo sistemą centre: „*Taip pat, pas mus yra kultūros <...> centras, kur irgi yra atitinkama darbuotoja, kuri irgi visokias ir edukacijas daro, nu, užsiima tiek per šventes, ir su vaikais, ir suaugusiais.*“ (SD3). Optimizuojant priėmimo bei integracijos procesus, galima ir tokia tarpdiscipliniškumo išraiška, kaip įsitraukimo prilyginimas dalyvavimui laisvoje paslaugų rinkoje. Įvairios organizacijos, savarankiškai identifikuodamos migracijos srityje kylančius poreikius, turi galimybę siūlyti savo paslaugas ir arba teikti jas bendradarbiaujant su formalias socialines paslaugas teikiančiomis organizacijomis, arba būti kaip papildanti ar pakeičianti minėtas paslaugas jėga: „*<...> Ruklos pabėgėlių priėmimo centras yra valstybinė institucija, visos kitos yra nevyriausybines, kurios dalyvauja pirkimuose, viešuosiuose pirkimuose. Nu, ir palei, palei tai, tai gali, kaip sakant, laimėti projektą ir paskui teikti tas paslaugas.*“ (SD7). Tarpdiscipliniškumas socialinės pagalbos migrantams kontekste gali būti suvokiamas ir kaip atsitiktinis, ir kaip tikslinis įrankis gerinti teikiamų paslaugų kokybę, didinti migrantų gaunamą naudą, užpildyti sistemos spragas ir palengvinti priėmimo bei integracijos procesus. Socialinio kapitalo teorijos požiūriu tarpdiscipliniškumas yra dalinimasis žiniomis, vizijomis, skirtingų sričių veikėjams – socialiniams darbuotojams ir kitų profesijų atstovams – kuriant tiltus tarp jų teikiamų paslaugų ir taip atliepian kompleksiškus migrantų poreikius.

1.5. Pagalbos teikėjų ir jų teikiamos pagalbos sąsajos

Tyrinėjant įvairių sričių socialinės pagalbos teikėjų specifiką ir požymius, jiems buvo suteikta galimybė išreikšti nuomonę apie pagalbos migrantams sritį, vertinti skirtingų specialistų visumą bei jų veiklos specifiką. Tyrimo rezultatuose visų pirma išryškėja gana aiški profesinė takoskyra, aptariant kitos grupės specialistų kasdienybę: būtent edukatoriai ir kitų sričių specialistai teigė minimaliai suvokiantys, kokia yra socialinių darbuotojų darbo specifika. Tačiau menka pažintis potencialiai neužkerta kelio teigiamam kitų specialistų, jų darbo ir tarpusavio sąveikos vertinimui: „*Nežinau, šiaip iš tikrųjų tų socialinių darbuotojų, kur aš mačiau <...> manau, jie atliko savo darbą puikiai. <...> Tikrai, manau, jie stengiasi atlikti savo darbą geriausiai, kaip jie gali ir, manau, tikrai toliau.*“ (K1). Edukatoriai, su socialiniais darbuotojais susidūrę pabėgėlių priėmimo, registracijos ir kt. centruose, socialinių darbuotojų darbą su migrantais bendrai vertina teigiamai bei išskiria ne tik socialinio darbo specialistų stipriąsias puses, bet ir naudą savo pačių veiklai bei jos efektyvumui. Tačiau tolesnė citata atskleidžia, jog neigiamą kai kurių kitų sričių specialistų požiūrį formuoja, jų požiūriu, specifinių kompetencijų trūkumas tarp socialinio darbo atstovų: „*Gal mano patirtis vienintelis toksai labiau žmogiškas dalykas, tai yra, galbūt, tokie emocinio raštingumo, galbūt, dalykai, kurie vietomis tiek pačiai, tiek stebint jų darbą su savo klientais, vadinkime, yra tekę taip skaudžiai nustepti.*“ (K5). Todėl galima teigti, jog iš išorinės, savo pačių profesinės perspektyvos, socialinio darbo sritį, į kurią iš dalies įsitraukia, kiti pagalbos teikėjai vertina teigiamai, tačiau joje mato tam tikrų trūkumų, kuriuos, jų nuomone, galėtų užpildyti.

Socialiniai darbuotojai kitų partnerių įsitraukimą, ypač nevyriausybinių organizacijų darbą, vertina kaip potencialią ir neatsiejamą pagalbos migrantams dalį: „*Bet, ta prasme, NVO tai tikrai neatsiejama dalis, kuri, kuri yra. Nu, tai mes, mes vieną darbą dirbam. Mes biudžetinėj, jie – NVO. Aš tai manau, kad mes net neatsiejami.*“ (SD6). Kiti socialinės pagalbos migrantams teikėjai – menininkai, edukatoriai – save suvokia kaip labiau atskirą komponentą, apimantį visai kitas atsakomybes. Šis požiūris tyrimo metu atsiskleidė gana įdomiomis aplinkybėmis – viename iš interviu dalyvavo kitas paslaugas – kūrybines misijas – teikiančioje organizacijoje dirbanti specialistė, turinti ilgametę socialinio darbo su migrantais patirtį ir dėl to galinti atstovauti tiek socialinio darbo, tiek kūrybinių socialinių misijų sritį: „*<...> man, kaip socialinei darbuotojai, yra labai svarbu, tai yra tai, kad valstybė, teikdama savo paslaugas, ji turi būti stipri <...> Tai tai tai aš, pavyzdžiui, nuoširdžiai tikiu, kad visos pagrindinės, sunkiosios paslaugos ir turi keliauti valstybei.*“ (K6). Tokį požiūrį sustiprina jau anksčiau minėta kritika socialinio darbo

sričiai, papildanti pačių socialinių darbuotojų išreikštus sunkumus: „*Nu, ta prasme, tu— visą laiką pasidarydavau planą, kaip, vat, būtų, turi būti. Tai tą planą susikišau į kišenę, nes ateina gyvenimas ir padaro taip, kaip reikia.*“ (SD6). Bendrai analizuojant visų sričių socialinės pagalbos migrantams teikėjus galima teigti, jog, nepaisant skirtingos veiklos specifikos, jie visi teigiamai vertina bendradarbiavimą bei tobulėjimo galimybes savo praktikoje. Neišvengiama ir savitarpio kritikos, tačiau tai tik sustiprina suvokimą, jog dirbant toje pačioje srityje svarbu išsaugoti savo profesinį identitetą, tobulinti savo veiklos specifiką bei objektyviai vertinti socialinės pagalbos migrantams sritį kaip visumą.

1.6. Tapatumas pagalbos lauko kontekste

Tęsiant skirtingų pagalbos teikėjų suvokiamo bei kuriamo identiteto temą, išryškėjusią bendrame socialinės pagalbos migrantams kontekste, svarbu paminėti tyrimo metu atskleistus asmeninio specialistų tapatumo ypatumus. Tačiau kaip ir buvo minėta, bendradarbiavimas neužkerta kelio įžvelgti atitinkamus tarpusavio skirtumus bei jaučiamus kitos srities pusės trūkumus. Pagrindinis išryškėjęs skirtumas, darantis įtaką individualiai tapatybei, yra instituciškumas ir struktūra. Socialinį darbą abiejų grupių informantai apibūdina kaip pareigų apibrėžiamą ir konkrečiai suvokiamą sritį, dažnai pabrėždami savo pareigų rimtumą. Edukatoriai, iš kitos pusės, save identifikuoja kaip unikalią poziciją užimančius bei išskirtinį pokytį kuriančius bei patiriančius pagalbos teikėjus, kurie migracijos srityje turi daugiau laisvės, neapibrėžtumo ir išgyvena atitinkamą vidinį pokytį: „*Tai buvo konfliktų, man asmeniškai, manyje viduj – tai kaip dabar, ar aš turiu toliau siekti to savo asmeninio tikslo? <...> Ar dabar man jį paleisti ir leisti procesui vykti natūraliai?*“ (K1). Apskritai, kitų sričių specialistai save atskiria nuo socialinio darbo, savo teikiamų paslaugų ar organizacijos unikalumą pateikdami kaip pagrindinę tokio atskyrimo priežastį: „*Bet kaip organizacija, manau, tada mes nustotume egzistuoti, nes mūsų rolė iš tikrųjų yra daryti tai, ko kitos organizacijos negali.*⁶“ (K7); „*<...> buvau toks frontlaineris, vadinkime, tos krizės metu, nes pati esu menininkė ir dirbau kaip edukatorė, taikydama savo, ahh, menines praktikas dirbant su su migrantais, pabėgėliais, prieglobsčio prašytojais.*“ (K5).

Skirtingų pagalbos teikėjų tapatybės konstruojamos ir kaip turinčios konkrečiai suvokiamų skirtumų, unikalumų, ir kaip atitinkamų panašumų, kylančių iš dalyvavimo viename veiklos lauke. Vienas iš jų – savęs suvokimas per ryšį su migrantu: būnant pagrindiniu migranto nerimo priėmėju,

⁶ „*But as organization, I think then we would stop existing because like our role is actually to do what other organizations cannot do.*“

kuriant išskirtinį tarpusavio ryšį, kuriant saugią socialinę aplinką ir pan. Tačiau įžvelgiama ir konkreti tapatybės suvokimo takoskyra, brėžianti ribas tarp labiau atviro ir laisvo, neapibrėžto pagalbos teikėjo ir labiau struktūrizuoto, institucinio, profesines funkcijas prisiimančio specialisto charakteristikų. Socialinio kapitalo teorijos požiūriu, socialinių darbuotojų socialinis kapitalas yra įremintas organizacijos taisyklių ir „dozuojamas“ pagal instrukcijas ar veiklos algoritmą. Kiti veikėjai socialiniu kapitalu dalijasi pasirinktinai, apeliuodami ne tiek į reikalavimus, kiek į vidinį poreikį padėti.

1.7. Žvilgsnis į migrantą kaip pagalbos gavėją

Tyrinėjant socialinės pagalbos migrantams lauką, svarbu paminėti ir pačių paslaugų gavėjų specifiką, kaip ją įvardija informantai. Migrantai yra labai plati ir dinamiška grupė, o jų gaunamas paslaugų spektras priklauso nuo įvairių teisinių, socialinių, politinių ir kitų aplinkybių. Tyrimo metu buvo galima susidaryti tam tikrą pagalbos gavėjo įvaizdį, sudarytą iš atsiskleidžiančios individualios charakteristikos, numanomų traumų ir išgyvenimų, santykio su pagalbos teikėjais bei jų pateikiamų įžvalgų. Svarbu išskirti, jog dažnai tyrimo dalyviai – ypač socialinio darbo atstovai – savo veiklos specifiką iliustravo apibūdindami darbą su skirtingomis tikslinėmis grupėmis arba konkrečiai nurodydami, kokias konkrečias paslaugas ir / ar pagalbą savo veikloje teikia tam tikrai grupei. Valstybinėse įstaigose, teikiančiose priėmimo, integracijos ir kt. migrantams Lietuvoje teikiamas paslaugas, socialiniai darbuotojai dažnai savo, kaip specialistų, bei organizacijos darbą pradėdavo apibūdinti nuo tikslinių migrantų grupių, įvardinami jiems suteiktą teisinį statusą: „<...> jie gali ateiti su įvairaus statuso, ahh, uhh, liet—nu, statusas, kodėl jie yra Lietuvoje, ar ne? Tai gali būti laikini leidimai gyventi, darbo pagrindu, šeimos susijungimo pagrindu, santuokos pagrindu.“ (SD7). Svarbu pabrėžti, jog socialinių paslaugų teikimas Lietuvoje yra konkrečiai kontroliuojamas bei numatomas įstatymų, todėl valstybinėse institucijose ir NVO toks klasifikavimas apibrėžia joje dirbančių specialistų darbą. Šiek tiek laisviau tikslines grupes klasifikuoja kitų sričių atstovai, vedami identifikuojamo poreikio bei savo tarpdisciplininių, perkeliamų kompetencijų pritaikomumo. Migrantų vaikus, kaip vieną iš grupių, dažniausiai minėjo kitų sričių specialistai, dažniausiai edukatoriai.

Svarbus paslaugos gavėjo poveikio komponentas – emocinė migranto būseną bei jo biografija. Migracijos procesas – nesvarbu, kokių pagrindų – asmeniui gali būti labai sudėtingas bei traumuojančias laikotarpis. Iš migranto pozicijos kylantis pažeidžiamumas gali tapti tiek jį klasifikuojančiu faktoriumi, tiek pagalbos poreikį kuriančia priežastimi: „<...> tokio saugumo, nežinau, krislo kažkoks įkvėpimas,

įpūtimas, nes tuo metu žmonės buvo labai nesaugūs ir jautėsi labai nesaugūs ir, kaip <...> minėjo, buvo priimti pakankamai nesaugiomis sąlygomis.“ (K5). Pažeidžiamumas dažnai taip pat gali tapti migranto pozicijos nuvertinimo ar kaitos priežastimi, o migranto jautri pozicija atskirtį tarp jo ir pagalbos teikėjo gali tik sustiprinti: „<...> žmogui tiesiog tą trečią dieną per daug yra informacijos. Tai net ir po ten pusės metų gali kartais būti irgi. Nu, tas žmogus šiandien nenori keltis iš lovos.“ (K5). Informantai apibendrina ir visuomenės požiūrį į migrantus:

„<...> pavyzdžiui, negalią turintys vaikai. Nors tai irgi vaikai, kurie, kurie išgyvena tam tikrą riziką ir ten daug ką reikia daryti, bet mes juos vadiname vaikais, kurie yra visuomenės mylimi. <...> Palankiau vertinama, tokia pozityvi tų vaikų diskriminacija yra. Bet kai tu dirbi <...> su migrantais vaikais, kur visuomenės nuomonės tikrai yra labai, nu, sudėtingos.“ (K6).

Todėl migrantų, kaip pagalbos gavėjų, tapatybė gali būti konstruojama iš kelių perspektyvų vienu metu. Iš *pagalbos teikėjų*, kurie geba identifikuoti migranto poreikius, pažįsta teisinę ir politinę migracijos sistemos puses. Iš *pačių migrantų*, kurie stengiasi integruotis iš gyventi su savo problemomis ir traumoms. Iš *visuomenės*, kuri priima migrantus kaip pagalbos poreikį turinčią arba marginalią grupę.

Apibendrinant galima teigti, jog iš plačios ir įvairios pagalbos teikėjų perspektyvos galima susidaryti išsamų skirtingų sričių specialistų paveikslą. Tiek socialinio darbo atstovai, tiek kitų sričių specialistai pagalbos migrantams lauke susikonstruoja individualias, unikaliomis kompetencijomis ir patirtimi grindžiamas tapatybes. Jų padedami ir nuo jų atsispirdami, specialistai gali įvardinti savo motyvaciją ir tikslus, vertinti, lyginti kitų specialistų teikiamą pagalbą bei apibūdinti migrantus kaip pagalbos gavėjus. Tapatumo ir įvaizdžio konstravimas taip pat vyksta pagalbos teikėjų tarpusavio sąveikoje, ne tik aktyviai palaikant ryšį, bet ir besiformuojant požiūriui į kitos srities pagalbos teikėjus. Iš socialinio kapitalo teorijos perspektyvos, pagalbos teikėjo bei migranto įvaizdžiai, kompetencijos ir patirtys leidžia susidaryti bendrą turimo kapitalo, jo panaudojimo galimybių įvaizdį.

2. Socialinės pagalbos iššūkiai ir jų valdymas

Kitas aspektas, kuris atskleidžia, kaip teikdami pagalbą tarpusavyje sąveikauja socialiniai darbuotojai ir kiti pagalbos teikėjai, yra iššūkiai, su kuriais susiduria abiejų grupių informantai, ir jų valdymo būdai.

2.1. Kylantys iššūkiai

Sunkumai teikiant pagalbą migrantams tyrimo metu buvo viena iš dažniausiai abiejų paliečiamų temų. Tyrimo metu išryškėjo keturios pagrindinės iššūkių grupės, kylančios iš migrantų, paslaugas teikiančių specialistų, Lietuvos migracijos politikos bei visuomenės perspektyvų. Nepaisant kai kurių išimčių bei panašumų tarp grupių, rezultatai toliau ir bus pateikiami tokia tvarka.

Iš *migrantų perspektyvos* dažniausiai abiejų grupių tyrimo dalyvių minėti iššūkiai buvo įvairiakalbiškumas bei kultūriniai skirtumai. Pažymint, jog viena iš integracijos proceso dalių yra priimančios šalies gimtosios kalbos mokymas, nesunku nuspėti kalbos svarbą dirbant su migrantais. Kalbos nemokėjimas, nesusikalbėjimas, skirtingų dialektų ir retesnių kalbų paplitimas tarp migrantų ne tik apsunkina sklandų pagalbos teikėjų darbą, bet ir pačių migrantų savarankišką bei motyvuotą integravimąsi visuomenėje. Nors edukatoriai išryškina savo teikiamos tarpdisciplininės pagalbos pranašumus, peržengiančius kasdienį verbalinio bendravimo poreikį, tačiau net ir kūrybinių misijų metu kalbos barjeras yra išliekanti problema. Dar vienas su kalbos barjero iššūkiu susijęs aspektas – kai kurių Lietuvoje besiintegruojančių migrantų kalbiniai ir kultūriniai panašumai: „<...> aš dirbu su, pagrinde, su baltarusais. Tai galiu pasakyti, kad jie, nors ir labai gerai šneka rusiškai, Vilniuje faktiškai visi dabar šneka rusiškai, tai jie nenori dėti pastangų mokytis lietuvių kalbos.“ (SD5).

Kultūriniai skirtumai, nemažai susiję su kalbų skirtingumu, įvardijami tiek kaip iššūkis migrantams, tiek kaip iššūkis su jais dirbantiems specialistams. Kultūrinių skirtumų reikšmė migrantams gana akivaizdi: iš visai kitų kultūrų, tradicijų, įpročių ir gyvenimo būdo aplinkos žmonės persikelia į nepažįstamą aplinką, kurioje turi prisitaikyti. Trintis tokiose situacijose pasireiškia įvairiai: „*Tai mes turėjom iš pradžių vyrą vertėją, tai kadangi žinant pagal jų kultūrą kaip yra, vis tiek vyro – moters galios pozicijos labai skirtingos, tai tas vertėjas, tarkim, kartais versdavo tai, kas jam yra palankiau <...>*“ (K3). Iš specialistų perspektyvos, kultūrinių skirtumų pažinimas yra būtina sklandaus darbo su migrantais dalis: „<...> *mes perprantam – ko, ko galim iš jų reikalaut, ko negalim. Bet tai, palaiptu, viskas įmanoma yra. Bet pati pradžia jiems tikrai <...> iššūkis ir jiems, ir mum, galbūt.*“ (SD3). Skirtumai pasireiškia ir netikėtose situacijose – tokiose, kaip skirtingos oro sąlygose namų ir priimančiose šalyse, šeimos santykių, vaikų auklėjimo įpročiuose ir pan.

Kitas, glaudžiai su anksčiau aptarta pagalbos gavėjų specifika susijęs iššūkis yra migranto traumos ir išgyvenimai. Pažeidžiamas žmogus reikalauja ypatingos profesinės bei psichologinės prieigos. Tiek psichologiniais, tiek fiziniais būdais pasireiškiantys sunkumai veikia migrantų kasdienybę, galimybę priimti pagalbą, pasinaudoti ja ir gilina migrantų pažeidžiamumą: „*Ypatingai, kai pas jų, jeigu jie važiuo kažkur metus, vienoj šaly buvo, kitoj, pas jų gi atsiranda tie nu edukacijos gap'ai visokie, ane, nu tipo praleisti metai, pusmečiai edukacijų ir taip toliau.*“ (K2). Fizinė traumas padarinių išraiška taip pat susijusi su teikiamos pagalbos sklandumu ir efektyvumu, kelianti problemų ne tik migrantui, bet ir apsunkinanti pagalbos teikėjo misiją:

„*Tai jie jau ateina su tam tikrom savo emocijom, sakyčiau, traumom, tai būna ir to elgesio kažkokių sutrikimų ir elgesio, netinkamo elgesio sesijų metu. Tai kartais ir šiaip būna sunku ir jiems būna sunku, ir man būna sunku, ir tada dar tas, ir dar užsiėmimo tikslai, tai ten irgi dar kartais nepavyksta.*“ (K1).

Demotivacija ir apatiškumas taip pat suvokiami kaip pagalbos teikimą sunkinantys veiksniai. Socialinio darbo atstovai besiintegruojančių migrantų demotivaciją apibūdina kaip mažėjančią ar neegzistuojančią norą aktyviai įsitraukti į integracijos ar kitas veiklas, asmeninės motyvacijos veikti trūkumą. Pasyvumas apibūdinamas kaip nenoras išeiti iš komforto zonos, dažnai sukeliantis papildomų problemų ir reikalaujantis perteklinio specialisto įsitraukimo: „*<...> tikrai yra tokių, kuriems, galbūt, na, patogu. Tai vat, kad iš to „patogu“ išeiti ir tapti savarankiškesniems. Ir, kai sakau: „negalios gi neturit. Negalios neturiu.“ Tai kas trukdo?“ (SD6); „Tada tu, tiesiog, paprašai perduot ragelį tam konsultantui, kad išaiškintų, kokių dokumentų reikia, nors ten elementarių daug negali padaryti savarankiškai veiksmų.“ (SD5). Demotivaciją ir apatiškumą dažnai paskatina toks migrantams kylantis iššūkis, kaip lūkesčių ir galimybių nesuderinamumas. Skirtingose migrantų grupėse gali pasitaikyti labai įvairias kompetencijas, profesinę patirtį ir gabumus turintys asmenys, motyvuoti arba besitikintys sklandžiai pradėti arba pratęsti gyvenimą naujoje šalyje. Todėl lūkesčių ir realybės neatitikimas turi neigiamą padarinių tiek migranto būsenai, tiek paslaugų teikėjo darbui, tiek sklandiems integracijos procesams: „*<...> aš turiu išsilavinimą ir visą gyvenimą dirbau mokytoju, aš ir norėčiau tęsti tą savo karjerą. Ir aš atvažiuoju ir man sako: eik, dėliok lentas.*“ (cituodama migrantą teigė SD2). Demotyvuotas ir nusivylęs asmuo gali lengvai palūžti, pasiduoti bei nusivilti socialinės pagalbos sistema, todėl kaip iššūkis buvo nurodomas ir tam tikras piktnaudžiavimas turimomis teisėmis bei gaunama pagalba, pasireiškiantis piktybišku bendravimu su integracijos specialistais, pasyviu požiūriu ir pastangų trūkumu.*

Iš paslaugų teikėjų perspektyvos, jiems kylantys iššūkiai apima tiek jų individualią profesinę sritį, tiek išorinius, tarpasmeninius santykius. Vienas iš individualių iššūkių – kompetencijų stygius,

pasireiškiantis sunkumais susiduriant su sudėtingesnėmis emocinėmis situacijomis, reaguojant į traumų padarinius bei kitus sunkesnius atvejus. Su šiuo iššūkiu dažniau susiduria kitų sričių specialistai ir neretai tai sieja su sunkiau apibrėžiamomis turimomis kompetencijomis ir patirtimi: „*Jinai pasakoja tą istoriją ir tu galvoji – o siaubas, nu kaip man pačiai į tai atsakyti? Ta prasme, kaip... Kad irgi kaip ir guosti irgi nežinau, ar vieta, aš irgi ne psychologė.*“ (K1). Situaciškumas ir neapibrėžtumas dirbant su migrantais taip pat kelia sunkumą kuo geriau atliepti skirtingus poreikius bei potencialiai gali demotyvuoti patį specialistą. Gebėjimas rasti kuo geresnę priegią prie konkrečios migranto situacijos gali būti sudėtingas ir perteklinis procesas, o kasdienybės nenuspėjamumas gali varginti. Kitas svarbus aspektas – ilgalaikio ryšio bei tarpusavio pasitikėjimo kūrimas ir palaikymas, siekiant ir apsaugoti klientą, ir apsaugoti pačiam specialistui: „*<...> pavyzdžiui, ten edukatorius <...> ir tas žmogus, pas kurį jis važiuoja, jie neturėtų būti draugais, neturėtų bičiuliautis, neturėtų būti kviečiami į svečius <...>*“ (K6). Bendrąja prasme, pati darbo su migrantais specifika yra vertinama kaip iššūkis. Pagalbos migrantams sritį edukatoriai vertina kaip nepastovią, reikalaujančią išsamaus pasiruošimo, socialinio darbo atstovai ją vertina kaip emociškai varginančią, taip pat sunkiai apibrėžiamą, dažnai pasireiškiančią demotyvuojančia kasdienybė.

Pereinant prie šalies migracijos sistemos perspektyvos, darbe su migrantais kylantys iššūkiai vieningai atskleidžia priėmimo, integracijos ir kitų migracijos politikos sričių spragas, kurios reiškiasi iššūkiais tikslinėms grupėms, specialistams ir pačiai valstybei. Vienas iš iššūkių, keliančių daugiausiai problemų, yra sistemos daugiaupusiškumas bei jos vieningumo stoka, kuri kyla iš bendro suvokimo, susitarimo stygiaus: „*<...> tai jūs įsivaizduojat, ką reiškia būti menų agentūroje, kai Lietuvoj dar nėra patvirtinto migrantų integracijos politikos. Tai mes, vadinasi, kad visa šalis nežinom, apie ką tiksliai yra pati integracija.*“ (K6). Toks nevieningumas dažnai lemia efektyvios pagalbos migrantams stoką bei švaistomus žmogiškuosius bei kitus išteklius. Su nevieningumu gali būti siejamos ir kitos sisteminės problemos – tokios, kaip teisinių procesų sudėtingumas bei sklandžios komunikacijos stygius. Teisei sistemai esant nepalankiai bei apsunkinančiai specialistų darbą, pasekmės dažnai jaučiamos tiek asmeniniame, tiek instituciniame lygmenyse: „*<...> kaip jaučiasi mūsų gyventojai, ehh, kurių atžvilgiu dar nėra, antri metai nepriimtas sprendimas dėl jų teisinės padėties. Iš tikrųjų, jie jaučiasi, ehh, psichologiškai jau pažeistais <...>*“ (SD4); „*Ehh, tas procesas pats, labai ilgas migracijos svarstymas tas visas dėl prieglobsčio.*“ (SD6). Komunikacijos problema yra glaudžiai susijusi su minėtu nevieningumo iššūkiu – nesant vieningam požiūriui ar susitarimui atitinkamomis veiklos temomis, komunikacija taip pat tampa nepakankama, neefektyvia bei nepasiekiančia savo auditorijos.

Paskutiniųjų kelerių metų laikotarpyje Lietuvoje ypač išryškėjo sklandaus krizių valdymo svarba. Vadinamoji „migrantų krizė“ Lietuvos-Baltarusijos pasienyje bei Rusijos karas Ukrainoje išryškino sistemos spragas migrantų priėmimo ir integracijos srityse, identifikuojamas abiejų grupių pagalbos teikėjų. Šis iššūkis grindžiamas ne tik sistemos neefektyvumu suvaldyti šalį užplūstantį migrantų kiekį, bet ir galimais žmogaus teisių pažeidimais: „<...> dėl užsieniečių kiekio iššūkiai, nes tiek suvaldyti ir dirbti, ir dokumentai, ir visa kita. <...> Taip, dar reikia turėti omenyje, kad šitiems užsieniečiam buvo, nebuvo suteikta teisė laisvai judėti. <...> jie negalėjo išeiti iš už teritorijos ribų.“ (SD4). Šiuos pažeidimus vienas iš informantų prilygino paprastam neišmanymui: „tos visos priėmimo sąlygose procedūros buvo visiškai neatitinkančios Europos Komisijos normų. <...> kol kas valstybė dabar galvoja, ar tai darė tyčia ar netyčia, bet faktas buvo tai, kad tai neatitiko reglamentavimo.“ (K6). Kaip didesnių sunkumų padariniai, tačiau identifikuojami kaip atskiros problemos, vadinami šie iššūkiai: teikiamų paslaugų ir specialistų ribotumas, migranto palaikymo sistemos nepakankamumas, nelegalaus darbo paplitimas, atskaitomybės nebuvimas procesų valdyme.

Ryškiausiai su migracijos procesais susijusius iššūkius identifikuoja migrantus priimanti visuomenė. Neigiamas jos požiūris į migrantus daro įtaką tiek pačiam migrantui, tiek jam paslaugas teikiančiui specialistui. Migranto atžvilgiu, nepalankus visuomenės požiūris atskiria jį nuo jos, taip dar labiau apsunkindamas sėkmingą integraciją: „Nu, viskas įeina į tai, kad, vat, tu esi pabėgėlis, tai ir tavęs niekas nenori.“ (SD8). Tokia atskirtis atveria kelią nepasitikėjimui ir nevienodam skirtingų migrantų grupių vertinimui, kuris užkerta kelią svarbių gyvenimo poreikių užtikrinimui: vaikų švietimui ir užimtumui, gyvenamosios vietos nuomai. Viena iš svarbiausių įtampos visuomenėje priežasčių – šališkas bei nepakankamas jos informavimas: „<...> žiniasklaida pasinaudoja gal ne visai teisingomis žinutėmis, kurias turėtų siųsti mūsų žmonėms. Išeina daug tos, nu, nežinau, ne tai, kad neteisybės, bet, tai. Nu, sakykim, tie pabėgėliai, aprašo [juos] labai ne taip, kaip iš tikrųjų yra.“ (SD2).

Apibendrinant galima teigti, jog iššūkiai lydi visas pagalbos migrantams sritis, pradedant nuo individualios migranto perspektyvos ir baigiant platesnėmis sistemos spragomis ar neigiamu visuomenės požiūriu. Vieni sunkumai dažnai yra glaudžiai susiję su kitais, todėl tiek numanomi, tiek tyrimo dalyvių identifikuojami jų sprendimai yra kompleksiniai, kylantys vieni iš kitų. Pagalbos teikėjų tarpusavio sąveika ir gali tapti šių iššūkių įveikimo būdu, skatinant tarpdiscipliniškumą bei kompetencijų, patirties suvienijimą. Iš socialinio kapitalo teorijos perspektyvos, tokia išteklių mobilizacija yra naudinga ne tik krizinių situacijų akivaizdoje, bet ir sprendžiant kasdienes klausimus.

2.2. Socialinės pagalbos įvairovė ir jos (su)valdymas

Pagalbos migrantams laukas atsiskleidžia ir per joje taikomų veiklos metodų įvairovę. Tyrime dalyvavę skirtingų sričių ir patirties pagalbos teikėjai pateikė išsamius savo veiklos apibūdinimus, juose buvo galima aptikti ir panašumų, ir esminių skirtumų. Kitų sričių specialistai pateikė dvi darbo su migrantais pozicijas – specifinę *kūrybinių misijų* – meno, kultūros ir kitų sričių ekspertų teikiamas paslaugas įvairioms migrantų grupėms, bei *socialinio aktyvizmo*, humanitarinės pagalbos teikimo. Kūrybinių misijų atstovai savo veiklą apibūdino kaip nuo formalių socialinių paslaugų į emocinį palaikymą, saugios aplinkos kūrimą kryptingai, į procesą orientuotą pagalbą migrantams. Svarbus kūrybinių misijų komponentas – skirtingų meno formų bei išraiškų taikymas, kuriantis laisvą erdvę kūrybai, betarpiškam bendravimui: „*Ir kultūriškai jie neturi būti kaip ir draugai, ar ne, sėdėt prie vieno stalo, bet vat per tą meno erdvę, kad mes dabar visi dalinamės, sakykim, tuo moliu, jie kaip ir truputėlį nusiima tą savo priešišumą ir jie labai draugiškai pasidalina tą priemonę.*“ (K1). Menas kūrybinėse misijose taip pat tarnauja kaip meditacinė priemonė, kuri skatina kūrybiškumą, nukreipia migranto dėmesį nuo problemų, padeda geriau įprasminti kasdienybę.: „*Ką aš dabar, nersiu vašėliu? Ar ten megziu, ar, tarkim, kažką? Bet tai labai paprasta. Tai teikia tą sense of achievement, pasiekimo jausmą. Aš vat šitą padariau.*“ (K5, įgarsindama vieną iš migrantų). Kiti svarbūs tokios pagalbos migrantams specifikos ypatumai – reguliarumas bei lankstumas. Kūrybinių misijų atstovų požiūriu, nuosekliai teikiamos paslaugos kuria išliekantį rezultatą, stiprina edukatoriaus ir migranto tarpusavio ryšį. Lankstumas pasireiškia edukatorių bei juos kuruojančios organizacijos gebėjimu identifikuoti migrantų bei centrų poreikius, lanksčiai prisitaikyti prie įvairių migrantų priėmimo ir integracijos procesų bei savo dėmesį sutelkti ten, kur jo labiausiai reikia: „*[kūrybinės misijos] Tai tai tai yra tas metodas, tik jį galima perkelti į įvairias vietas arba įvairiai su tuo pažaisti.*“ (K6).

Kita pagalbos migrantams pozicija labiau įgavo aktyvizmo formą ir tam tikra prasme priešinasi šalies migracijos politikai. Tai yra fizinių bei interaktyvių pagalbos priemonių kūrimas ir teikimas migrantams, kentėjusiems nuo migrantų krizės Lietuvos-Baltarusijos pasienyje. Ši pagalbos forma pasižymi momentine humanitarine pagalba pasienį kertantiems migrantams: „*Taigi mes atidarėme šią karštąją liniją 24/7 WhatsApp ir Facebook programėlėse, žmonės gali susisiekti su mumis ir mes jiems teikiame tokią humanitarinę pagalbą, kaip maistas, drabužiai, tam tikri vaistai.*“⁷ (K7). Kritikuodami

⁷ „So we opened this hotline 24/7 on WhatsApp on on Facebook, people can contact us and we provide them with humanitarian help such as food, clothes, certain medicine.“

migrantų atstūmimo politiką Lietuvoje ir dėl to kurdami neigiamą formalių socialinių paslaugų srities atstovų požiūrį į jų veiklos specifiką, darbo etiką, organizacijos atstovai atlieka dvigubą funkciją: anonimiškai teikia reikalingą pagalbą bei užsiima migrantų teisių, teigiamo visuomenės požiūrio formavimu bei politinės sistemos Lietuvoje ir užsienyje kritika. Komunikacija migracijos temomis bei advokacija pasižymi ir kūrybinių misijų metodika, kai užsiėmimų produktai – parodos, renginiai – tampa komunikacijos priemone:

„O toliau, tai, aišku, mes turime <...> keletą tų produkcijų, kurios, manau, yra tokie jau labiau apčiuopiami, turbūt. Kažkokie kaip, kaip rezultatai, simboliai. <...> tai yra tikrai toksai, nu, įrodymas, kad bekuriant buvo žaidžiama, buvo, buvo tiesiog džiaugiamasi akimirka ir ir ir dar ta akimirka buvo atšvęsta paroda, vizitu į Vilnių ir taip toliau ir panašiai.“ (K5).

Iš profesionalių socialinių darbuotojų perspektyvos, jų teikiama pagalba, kaip ir numato socialinė politika, visų pirma yra orientuota į kuo sklandesnį ir efektyvesnį migranto poreikių identifikavimą bei jų patenkinimą. Daugelis socialinio darbo grupės tyrimo dalyvių darbo metodiką identifikuoti pradėjo apibūdindami, kaip ir kokias jų pareigas reglamentuoja ir apibrėžia įstatymai, centro teikiamų paslaugų specifika ir politika. Socialinio darbo atstovų darbo su migrantais veikla yra pagrįsta nuoseklumu bei bendradarbiavimu, migranto palaikymu bei įgalinimu būti savarankiškam, suteikiant reikiamus išteklius palaipsniui integruotis į priimančią visuomenę: *„<...> mūsų tikslas yra, kad jau po trijų metų arba po metų, jeigu tai yra viengungis, kuris, pavyzdžiui, neturi pažeidžiamumo, kad žmogus jau galėtų visiškai pats funkcionuoti be mūsų pagalbos.“ (SD8).* Vis dėlto didžiausias dėmesys tenka kasdienių problemų sprendimui, poreikių užtikrinimui, informavimui bei švietimui įvairiomis temomis, priklausomai nuo migranto teisinio statuso ir jo grupės specifikos. Visa tai socialinio darbuotojo veiklą daro labai dinamišką. Darbuotojų lakstumas atsispindi ir skirtinguose migrantų centruose, galinčiuose prisitaikyti prie poreikio: *„Tuomet, kaip, ahh, nu, jų dauguma, mm, gavus leidimą judėti Lietuvos teritorijoje, jų dauguma pabėgo į kitą šalį. Ahh, tuomet pagalba, uhh, labiau šiuo metu yra skirta ukrainiečių apgyvendinimui.“ (SD6).* Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, jog formalios bei kitos paslaugos migrantams turi nemažai sąlyčio taškų bei bendrų siekių – pradedant minėta dinamika veiklos lauke, įgalinimo svarba, tarpusavio ryšio bei poreikių identifikavimu. Iš metodinės perspektyvos, abu laukai savo galimybėmis padėti ganėtinai skiriasi – dėl migracijos politikos šalyje, teisinių migrantų statusų specifikos, migrantų pasiekiamumo. Visgi darbo su migrantais metodai sutampa ir teikia panašią naudą.

2.3. Pagalbos migrantams lauko ateitis

Apibūdindami savo metodų specifiškumą, skirtingi pagalbos teikėjai tyrimo metu įžvelgė ir nemažai perspektyvų tobulinti veiklos procesus, plėsti pagalbos galimybes bei gerinti teikiamą pagalbą migrantams. Iš kitų specialistų perspektyvos, jų teikiama pagalba galėtų papildyti bei pagerinti formalių socialinių paslaugų sritį, kuri išgyvena iššūkis. Vienas iš jų – jau minėtas sistemos nevieningumas: „*Ir kai savivaldybė ar pati valstybė turės aiškesnę politiką, ką jinai nori pasiekti. Kiekviena organizacija labiau kryptiškiau galės, nu, prisidėti prie to savo metodais.*“ (K6). Tarpsektoriškumas ir socialinio darbo srities ribotumas abiejų tyrimo grupių taip pat suvokiamas kaip galimybė plėsti socialinių paslaugų sferą, taip ne tik pajvairinant teikiamą pagalbą, bet ir palengvinti atitinkamų specialistų darbą, pasidalinti atsakomybėmis: „*Mūsų darbo laikas ribotas, o kitos organizacijos gali ateiti po mūsų daro laiko, organizuoti, padėti. Ir padeda iš vienos pusės, ir padeda užpildydami laiko spragas.*“ (SD1). Socialinio darbo atstovų grupė taip pat identifikuoja sistemos tobulėjimo galimybę, kuri galėtų atitinkamai pagerinti sistemos vieningumą – priėmimo, integracijos procesų srityje, siekiant sistemos tobulėjimo: „*<...> tai nėra tik tai pagalba atvykusiems žmonėms, bet yra dar tokia savotiška pagalba arba postūmis, ehh, institucijoms, su kuriomis susiduria tie atvykę žmonės, daryti pokytį.*“ (SD9). Socialinė pagalba migrantams, abiejų pagalbos teikėjų grupių nuomone, yra gana platus bei potencialiai ribas peržengti galintis procesas, kuris visada turi potencialą keistis ir tobulėti, integruoti ir tarpusavyje derinti naujus veiklos būdus, galėsiančius užtikrinti kuo geresnę pagalbą migrantams.

Apibendrinant galima teigti, jog socialinės pagalbos laukas migrantams yra platus ir dinamiškas, bet kartu ir keliantis nemažai iššūkių. Dažnai sunkumai, su kuriais susiduria abiejų grupių atstovai, yra tiek individualaus pobūdžio, tiek apimantys ištisas migrantų grupes ir visą migrantų priėmimo, integracijos, šalies migracijos politikos lauką. Teikiant pagalbą, taikomi įvairūs tarpdisciplininiai metodai, kuriais siekiama geriausio migranto poreikių užtikrinimo. Tarpdiscipliniškumas, ir kaip tam tikrų pagalbos teikėjų tapatumo ir kompetencijų dalis, ir kaip viena iš esminių taikomų metodų bruožų, informantų nuomone, ateityje bus neatsiejama tarpusavio bendradarbiavimo ir pagalbos lauko tobulėjimo dalis. O tai reiškia, kad pastovus skirtingų pagalbos teikėjų sąlytis bei natūralus prisiimamų bei priskiriamų ribų nepaisymas gali tapti pagalbos migrantams lauko kasdienybe. Tokia prognozė gali teigiamai paveikti pagalbos teikėjų turimo (formalaus ir / ar neformalaus) socialinio kapitalo pasitelkimą, kai turimų išteklių panaudojimas taip pat yra platus ir mažai ribojamas.

3. Atsakomybių suvokimas ir ribų valdymas darbe su migrantais

3.1. Ribų elastingumas pagalbos migrantams srityje

Pagalba skirtingoms socialinėms grupėms gal būti suvokiama plačiai. Socialinio darbo ribų, kaip situaciškai ir individualiai suvokiamo koncepto problematika jau buvo tyrinėta šio darbo literatūros apžvalgoje. Šio tyrimo kontekste ribų suvokimą pagalbos migrantams kontekste praplečia tarpdiscipliniškumas, kai lygiagrečiai socialinio darbo atstovų analizuojami pagalbos migrantams lauke dalyvaujantys kitų sričių specialistai – menininkai, teatro ekspertai, teisininkai ir pan. Būtent iš šio tarpdisciplininio lauko ateinančių specialistų perspektyvos galima susidaryti veiklos ribų ir jų valdymo padedant migrantams suvokimą.

Tiek profesine, tiek asmenine prasme edukatoriai ribas suvokia gana laisvai ir situaciškai, gali jas ir kvestionuoti: „*Nu vat aš irgi po to tikrai galvojau apie tai, jeigu taip nuoširdžiai, ar aš čia nesikišu per daug, žinai, va tą tokį irgi sau klausimą tikrai buvau uždavusi, nes ar aš čia kišuosi per daug, ar ne per daug?*“ (K2). Iš kitos, praktinės kūrybinių misijų pusės, ribos gali būti identifikuojamos pakankamai aiškiai, konkrečiai apibrėžiant užsiėmimo trukmę ir tikslus. Tačiau dominuojantis požiūris į ribas ir jų peržengimą išlieka priklausomas nuo konkrečios situacijos – tiek tikslinės grupės atžvilgiu, tiek edukatoriaus įsitikinimais bei veiklos etika. Viena iš situaciškumo priežasčių, pasak edukatoriaus, yra iniciatyvumas: „*<...> nes aš jau tikrai mačiau edukatorių, kurie ten, tarkim, bando patys išspręsti kažkokius tai teismo dalykus, ane? Kad o kur čia dar pakovoti?*“ (K6).

Socialinio darbo atstovai savo veiklos ribas ir jų valdymą suvokia dvejopai: kaip griežtai apibrėžiamą objektą arba kaip galimybę peržengiant peržengiant ribas suteikti papildomą pagalbą, kai ji ypač reikalinga ir pagalbos teikėjas poreikį identifikuoja ir įprasmina. Griežtai apibrėžiamos ribos kyla iš teisinio srities reglamentavimo, migracijos politikoje skirtingoms grupėms priskiriamų paslaugų ir centrų darbo specifikos. Nors ribos suvokiamos labai aiškiai, jų peržengimas neatmetamas, ypač tada, kai laukiamas rezultatas potencialiai yra labai prasmingas: „*Žinai, kad įstatymu jam niekas nebeprisklause. Bet gi negali palikti tą žmogų, tą užsienietį, ar ne?*“ (SD4); „*Peržengi visas ribas. Visi skambina, visi ieško, visi rašo. Dirbo daug žmonių.*“ (SD2). Be ribų identifikavimo, abi grupės – socialinio darbo ir kitų sričių specialistai – įvardija ir tam tikrus ribų apsaugojimo būdus. Kaip vienas svarbiausių paminimas nuoseklus ribų apibrėžimas ir komunikavimas klientų grupėms – vykstant edukacijoms ar individualiai konsultuojant migrantą, palaikant su juo ilgalaikį ryšį jo integracijos

procesė: „Aš galiu tau [migrantui] papasakoti, kaip iškirpti apskritimą iš spalvoto popieriaus. Bet tai labai aiškiai aš nusibrėždavau ribas, kad į tuos klausimus aš tiesiog neatsakau, aš nesu kompetentinga, tai nėra mano pareigos.“ (K1). Iš organizacijų perspektyvos, socialinius darbuotojus ar edukatorius kuriojančios organizacijos tarsi prisiima atsakomybę edukuoti specialistus, suteikti jiems žinių apie ribų identifikavimą bei palaikymą arba tai vysto kaip ilgametę institucinę praktiką, besiremiančią kaupiama patirtimi.

3.2. Pagalbos teikėjo prisiimamos atsakomybės valdant ribas

Tęsiant atsakomybių temą svarbu pabrėžti, jog ribų suvokimas bei palaikymas pagalbos migrantams srityje yra glaudžiai susijęs su priskiriamomis bei prisiimamomis atsakomybėmis. Ši tema tyrimo kontekste vėlgi skyla į dvi pozicijas: *kitų sričių specialistų* kaip mažiau apibrėžtų, tarpdisciplininių pagalbos teikėjų bei *socialinio darbo atstovų* kaip konkrečias pareigas priėmimo, integracijos procesuose vykdančių ekspertų. Iš kūrybinių misijų perspektyvos, edukatorių atsakomybės yra labiau suvokiamos per žmogiškąją, asmeninę prizmę. Teikdami pagalbą edukatoriai kaip atsakomybę sau priskiria patikimo ryšio mezgimą su migrantais bei saugios, kūrybiškos aplinkos kūrimą: „Ir kita atsakomybė irgi čia tokia irgi dalinai, man atrodo, su tikslais dalinasi, kad kurti tą saugią jiems aplinką, bet tuo pačiu ir kurti tą tokį kažkokį ryšį, kuris galėtų daryti kažkokią teigiamą įtaką jiems.“ (K3). Socialinio darbo atsakomybės, kitaip nei kitos srities atstovų, yra labiau instituciškai apibrėžtos bei konkrečiau suvokiamos. Kaip profesija, socialinis darbas specialistą įpareigoja teikti visas formalias socialinių paslaugų sistemos apibrėžiamas paslaugas, priklausomai nuo socialinės grupės. Priėmimo, integracijos procesuose su migrantais dirbantys socialiniai darbuotojai savo pareigas įvardija kaip kuo optimalesnį poreikių užtikrinimą, nuoseklų migranto palaikymą, informavimą ir lydėjimą migracijos procesuose: „Viską daro socialinis darbuotojas. <...> koordinuoja šituos visus veiksmus, nuo – iki. Nes sodina į mašiną, nuveža į vietą, sutvarko viską, vertėjauja, jeigu reikia vertėjo – vertėjo. Jeigu pats gali, tai. Įvairiai.“ (SD2). Prie migranto nuolatinio palaikymo prisideda ir jo įgalinimas, kuris siekia integracijos procese palaipsniui atsakomybę nuo socialinio darbo atstovo perkelti migrantui ir jį įgalinti būti kuo savarankiškesniam.

3.3. Atsakomybės ribų valdymas praktikoje

Iš aukščiau aptartų tyrimo rezultatų galima nuspėti, jog atsakomybių ribos yra pakankamai subjektyviai ir lanksčiai suvokiama tema. Manipuliacija atsakomybės ribomis pastebima abiejose informantų grupėse. Kūrybinių socialinių misijų atstovų atžvilgiu, konkrečios atsakomybių ribos neturi pakankamo teorinio bei institucinio pagrindo, todėl jų peržengimas dažniausiai vyksta siekiant įdarbinti turimą tarpdisciplininę patirtį: „*Bet tikriausiai čia nesvarbu, kad jie prieglobsčio prašytojai, aš nueičiau ir jeigu paprastoj mokykloj irgi paklausčiau <...>*“ (K2). Atsakomybių ribas ši grupė suvokia daug plačiau, jų valdymas yra labiau orientuotas į migranto gerovę. Socialiniai darbuotojai atsakomybių ribas gali plėsti ir peržengti norėdami kuo optimaliau užtikrinti visus migranto poreikius. Nors socialinio darbo atstovai savo pareigas apibrėžia pakankamai plačiai, dėl įvairių priežasčių – papildomo krūvio, nenumatytų atvejų – jos vis tiek jų gali būti suvokiamos kaip per siauros. Dažnai peržengimas įvardijamas kaip ypatingo atvejo, ypatingos pagalbos poreikio tenkinimas: „*Čia, va, vienas iš atvejų. Žinai, kad įstatymu jam niekas nebepriklauso. Bet gi negali palikti tą žmogų, tą užsienietį, ar ne? Ir, vis tiek, kažkokiais tai, eh, įrankiais bandai suteikti tą pagal—nu, kad ta pagalbą <...>*“ (SD4). Ar paremtas veiklos neapibrėžtumu, ar poreikiu padėti, ribų lankstumas ir tam tikras peržengimas pastebimas tarp abiejų informantų grupių.

Apibendrinant atsakomybės ir veiklos ribų suvokimo ir valdymo temą galima teigti, jog atsakomybės – priskiriamos ar prisiimamos – yra suvokiamos labai individualiai, o ribų valdymas ir tam tikras jų peržengimas yra neatsiejama pagalbos migrantams dalis tiek iš valstybinių socialinių paslaugų, tiek ir socialinių kūrybinių misijų perspektyvos. Nors kitų profesinių sričių atstovai tokį neapibrėžtumą bei lankstumą yra linkę prisiimti lengviau, ribų peržengimas – tikslingai ar netyčia – socialinio darbo srityje taip pat sutinkamas.

4. Ribų atvėrimo iššūkiai ir galimybės

4.1. Tarpusavio sąveikų specifika ir iššūkiai

Analizuojant ankstesnius tyrimo rezultatus buvo galima teigti, jog tarp įvairių sričių pagalbos migrantams teikėjų vyksta tam tikros sąveikos. Tiek vertinant kitų sričių specialistų ir jų organizacijų

apibūdinamą darbo specifiką migrantų centruose, tiek identifikuojant socialinio darbo atstovų apibūdinamas skirtingo pobūdžio paslaugas, teikiamas jų žinioje, galima pastebėti ne vieną tarpusavio sąlyčio tašką. „Kiti“ specialistai, dažniausiai atvykstantys „iš išorės“, migrantų centrų aplinkoje sąveiką su socialiniais darbuotojais apibūdina kaip vieną svarbiausių sėkmingo darbo komponentų. Centrų darbuotojai – nebūtinai socialiniai – tiesiogiai sąveikaujantys su migrantų grupėmis, padeda identifikuoti migrantų poreikius, suprasti, kaip geriausiai pasiekti šiuos žmones: *„Šiaip menininkui dirbti, tarkim, palaidoj struktūroj, kur nėra socialinio darbuotojo, kuriam gali perskirstyti tam tikrus dalykus, kuriuos matai ir pastebi, yra beveik neįmanoma.“* (K6). Centrų darbuotojai kitų sričių specialistams tampa tarsi pagrindiniais tarpininkais tarp jų ir centro, jo administracijos ir ten esančių migrantų grupių. Šie tarpininkai ne tik padeda įvairiose situacijose, bet ir gali suteikti grįžtamąjį ryšį bei žinių iš socialinio darbo perspektyvos.

Socialiniai darbuotojai ir kiti centro specialistai, savo ruožtu, sąveiką mato kaip sėkmingą teikiamų paslaugų bei jų kokybės optimizavimo būdą. Kaip pagrindinį sąveikos tikslą jie iškelia įvairaus, įtraukaus bei sėkmingo užimtumo užtikrinimą, centro paslaugų ir galimybių išplėtimą: *„Papildomai ne visada turime kažką išduoti – kas liečia rūbus, avalynę. Bet šiaip kol kas nesusiduriame su didesnėmis problemomis – susitariame su bendradarbiaujančiomis organizacijomis.“* (SD1). Sąveika socialiniams darbuotojams taip pat teikia galimybę gauti papildomų įžvalgų apie migrantų būseną, poreikius, kitus dalykus, kuriuos patys ne visada gali ar spėja identifikuoti; sąveikos reikšmę padidina ir kitų specialistų turimos tarpsritinės kompetencijos:

„<...> ir NVO pamato, kaip vyksta, ir mes pamatom ir kartu bendradarbiaujant pamatome iš visų pusių, kokia problema. Ypač kas liečia vaikus, tai gali būti edukatorius. Bepigu pastebėti, kad darbuotojas, nes kadangi, na, pas mus apie 200 žmonių, tai ne visą laiką prieini gi prie to žmogaus ir ten pas, pats prižiūri kaip ten kas.“ (SD6).

Sąveikoje socialinio darbo specialistai taip pat prisiima tam tikrą priežiūros ir kontrolės vaidmenį. Nuosekliai komunikuodami ir bendradarbiaudami su kitų sričių atstovais, centro darbuotojai įvertina jų tikslus ir kompetencijas, kuria tarpusavio pasitikėjimą, kaip sėkmingo ir nuoseklaus bendradarbiavimo pagrindą.

Vis dėlto, skirtingais sąveikos atvejais susiduriama su tam tikrais sunkumais. Pagrindiniai iš jų – tiesioginė komunikacija, pasitikėjimas bei sisteminiai, administraciniai trukdžiai. Dažniausiai edukatoriai kaip iššūkį pateikia taikomų metodų skirtumus, krizių apsunkintos darbo aplinkos sustiprinamus komunikacijos trukdžius: *„Tai buvo tikrai iššūkis. Ypač, kai buvo, ką vat RII minėjo, labai*

daug chaoso, dideli kiekiai žmonių ir patys centrai daug ko nespėjo ir negalėjo suvaldyti. Tai tas buvo tikrai didelis iššūkis.“ (K5). Nepasitikėjimas, dažniau identifikuojamas socialinio darbo atstovų, kyla iš metodų tarpdiscipliniškumo ir edukatoriaus motyvacijos nesuvokimo. Sisteminiai, centrų administracijos lygmenyje išskylantys iššūkiai pasireiškia centro darbuotojų funkcijų neatitikimu kitų sričių specialistų poreikiams bei darbo tvarkos – nusimatomos, suvokiamos ir esamos – nesuderinamumu su laisvais ir mažiau apibrėžtais socialinių kūrybinių misijų metodais: „*Tai tariamės su apsauga, kokias grupes galim rinkti ir atvažiuoja, organizacija ir nori daryti veiklą. Tai ir organizuojam. Bet tada bendradarbiaujam su savo centro apsauga.*“ (SD1).

4.2. *Motyvacija sąveikauti – sėkmingos socialinės pagalbos ateityje prielaida*

Pagrindinė abiejų grupių pagalbos teikėjų suvokiama motyvacija kurti ir nuosekliai plėtoti tarpusavio sąveikas – tiek asmeninis, tiek profesinis siekis padėti migrantams suvienijant turimas kompetencijas. Reikia pažymėti ir matomos, sąveikos kuriamos naudos ir jos rezultatų svarbą. Taip pat svarbu būtų pabrėžti vieno iš tyrimo dalyvių – edukatoriaus iš kūrybinių misijų programą kuriojančios organizacijos – motyvą sąveikauti, kaip darbo centre sąlyga: „*Tai šiuo metu ten, kur dirbame – jau ne krizės metu, po dvidešimt antrų-trečių metų – tai nėra nei vieno centro, kur nedirbtumėm su socialiniais darbuotojais.*“ (K6). Iš migrantų centrų ir ten dirbančių specialistų perspektyvos, viena didžiausių motyvacijų bendradarbiauti – galimybių bei išteklių plėtra, darbo procesų palengvinimas, dalijimosi praktika galimybės. Apskritai, bendradarbiavimas iš jų perspektyvos suvokiamas kaip integracijos procesų sąlyga: „*O, o, aišku, mes ir su savivaldybe daug, visaip bendradarbiaujam – čia dar irgi toks. Nu, negalim nebendradarbiaut, nes labai daug priklauso žmonių gerovės nuo to <...>*“ (SD9). Tarpusavio sąveika, nors ir turinti savų trūkumų, yra labai svarbi pagalbos migrantams sėkmės sąlyga, kurią suvokia ir įprasmina visų sričių pagalbos teikėjai.

Apibendrinus, tarpusavio sąveika ir bendradarbiavimas, nors ir susiduriantis su tam tikrais iššūkiais, yra svarbus ir dažnai esminis sėkmingos pagalbos migrantams teikimo komponentas. Tarpsritinę sąveiką abi informantų grupės netgi suvokia kaip duotybę, natūralų dalyką, su kuriuo susiduria beveik kasdien. Nuoseklaus bendradarbiavimo stiprinimas taip pat gali būti įvardijamas kaip svarbus tolesnio pagalbos lauko tobulinimo būdas. Šie duomenys leidžia teigti, kad socialinių darbuotojų bei kitų sričių pagalbos migrantams teikėjų sąveika ne tik skatina ir net įpareigoja juos dalintis žiniomis,

vertybėmis, praktine patirtimi, bet ir integruoja skirtingų sričių specialistų socialinį kapitalą, veiklą sinergijoje kuriant ar plečiant paslaugų spektrą, kuris visapusiškai atliepia migrantų poreikius.

Išvados

- Socialinis darbas su migrantais apima platų formalių ir neformalių socialinių paslaugų spektrą. Socialinio darbo valstybinės institucijos ir nevyriausybinės šią sritį kuruojančios organizacijos, besiremdamos įstatymais ir pagalbos migrantams teikimo vietų specifika, siekia suteikti migrantams visas jiems priklausančias paslaugas. Neformaliąją, kitų profesinių sričių atstovų teikiamą pagalbą socialinio darbo atstovai vertina kaip papildomą jėgą, kuri pasitelkiama siekiant užpildyti spragas, praplėsti teikiamų formalių paslaugų spektrą.
- Pagalbos migrantams lauke veikia daug skirtingų kompetencijų, patirties turinčių specialistų iš įvairių profesinių sričių. Be socialinio darbo atstovų – socialinių darbuotojų, atvejo vadybininkų – pagalbą migrantams teikia ir daug kitų sričių atstovų, prisiimančių misiją padėti migrantams. Kūrybinių socialinių misijų atstovai pagalbos migrantams lauke integruojasi beveik visose jo srityse. Jie, vedami asmeninės motyvacijos, altruizmo, savarankiškai identifikuoja poreikį padėti ir atranda galimybę prisidėti prie pagalbos migrantams.
- Pagrindinis socialinių darbuotojų ir kūrybinių socialinių misijų veiklų sąlyčio taškas – tikslas kuo geriau patenkinti migranto poreikius. Tiek vieni, tiek kiti tam pasiekti taiko įvairius, dažnai specifiskus metodus, derina juos tarpusavyje. Kitų profesinių sričių atstovai tai daro laisviau, vadovaudamiesi tarpdisciplinine perspektyva, o socialiniai darbuotojai veikia labiau struktūruotai, remdamiesi savo institucine veiklos algoritmais.
- Iššūkiai pagalbos migrantams srityje gali būti skiriami į individualius (kylančius pagalbos teikėjui ir / ar migrantui) bei platesnius, sisteminius. Individualiems iššūkiams priskirtini įvairūs kultūriniai skirtumai, kompetencijų stoka specifinėse situacijose. Platesniems iššūkiams gali būti priskiriami migrantų priėmimo ir integracijos sistemų, migracijos politikos Lietuvoje spragos bei neigiamas visuomenės požiūris į migrantus.
- Pagalbos migrantams teikėjų veiklos specifika, šioje srityje reikalingas ir ryškėjantis tarpdiscipliniškumas kuria erdvę tarpsritiniam ir tarpinstituciniam bendradarbiavimui, kuris pasireiškia beveik visose paslaugų teikimo vietose. Nuosekli sąveika, dalijimasis patirtimi gali būti vertinamas kaip sėkmingų migranto priėmimo ir integracijos procesų komponentas, todėl socialinio darbo atstovai ir kiti specialistai vieni kitus vertina kaip reikalingus tarpininkus.
- Kitų sričių specialistams sąveika su socialiniais darbuotojais yra galimybė pasiekti migrantų grupes, sukurti reikiamą ryšį. Socialiniams darbuotojams kitų sričių specialistų įsitraukimas ir bendradarbiavimas padeda optimizuoti teikiamas paslaugas, spręsti kai kurias sistemos spragas.

Tokia tarpusavio pagalba, vieni kitų teikiamos naudos pripažinimas yra naudingi abiem grupėms ir kuria tarpusavio pasitikėjimą bei atveria bendradarbiavimo galimybes ateityje.

- Atsakomybės ir veiklos ribų identifikavimas ir valdymas pagalbos migrantams procese yra svarbus, socialinės pagalbos laukui darantis įtaką procesas. Skirtingi paslaugų teikėjai jiems priskiriamas ar prisiimamas atsakomybes ir iš to kildinamas ribas interpretuoja įvairiai: socialiniai darbuotojai jas labiau sugriežtina ir susieja su profesijos apibrėžimu, kiti paslaugų teikėjai atsakomybės ribas supranta kaip pasirenkamas savarankiškai. Apskritai, socialinės pagalbos migrantams sritis, joje susitinkant įvairių profesinių sričių veikėjams, reikalauja ribų elastingumo ir epizodiško jų peržengimo – šis veiksmas yra būtinas norint užtikrinti kokybiškas ir nuoseklias socialines paslaugas, vedančias prie migrantų sėkmingos integracijos į visuomenę.

Pasiūlymai

- Atsižvelgiant į tai, jog tyrimo dalyviai identifikavo įvairius socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje trūkumus, ypač įvairių krizinių situacijų akivaizdoje, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir savivaldybės galėtų inicijuoti pagalbos migrantams sistemos optimizavimo bei stiprinimo procesus. Lietuvos-Baltarusijos pasienyje iki šiol vykstanti migrantų krizė bei kai kurių informantų nuomonės rodo, jog socialinės pagalbos migrantams sistema Lietuvoje ne visada efektyviai susidoroja su kylančiais sunkumais.
- Socialinės pagalbos migrantams srityje veiklos ribų valdymo ir jų elastingumo svarba rodo, jog socialinio darbo atstovai, kaip pagrindiniai socialinių paslaugų migrantams teikėjai, daugelyje sričių dirba lygiagrečiai su kitų sričių – įvairių kultūrinių, socialinių iniciatyvų ir kt. – atstovais. Todėl socialinių paslaugų katalogo kūrėjai galėtų persvarstyti kitų sričių teikiamos pagalbos svarbą bei praplėsti teorines formalios / neformalios socialinės pagalbos ribas. Socialinių paslaugų spektras galėtų būti papildytas kitų sričių specialistų paslaugomis, didinančiomis socialinį migrantų įtrauktumą, įgalinančiomis migrantus integruotis į visuomenę.
- Vykdamas tolesnius tyrimus, socialinio darbo mokslo sritis galėtų daugiau dėmesio skirti įvairių neformalios pagalbos migrantams sričių specifikai. Tai padėtų daugiau sužinoti apie jos teikiamą naudą priėmimo ir integracijos procesams, migrantų gerovei. Tolesni moksliniai tyrimai šiomis temomis padėtų kurti teorinį pagrindą prieš tai minėtoje formalios ir neformalios socialinės pagalbos plėtroje ir integravime.

Priedai

Priedas nr. 1. Tyrimo instrumentas: interviu klausimų rinkiniai – lentelės

Lentelė nr. 1: Interviu klausimai socialiniams darbuotojams

<i>Eil. nr.</i>	<i>Interviu klausimas; papildomi klausimai</i>
1.	Papasakokite, prašau, kaip pradėjote dirbti su prieglobsčio prašytojais?
2.	Papasakokite, prašau, kaip Jūs dirbate su migrantais ir prieglobsčio prašytojais? <ul style="list-style-type: none"> • Kokius tikslus sau keliate? Kaip jų siekiate? • Su kokiais sunkumais tenka susidurti?
3.	Kaip apibūdintumėte savo atsakomybės ribas migracijos kontekste bei kokias atsakomybes sau priskirate? <ul style="list-style-type: none"> • Galbūt jaučiatės peržengiantys kokias nors ribas?
4.	Kokie asmenys, ne socialiniai darbuotojai, be jūsų dar dirba su prieglobsčio prašytojais? <ul style="list-style-type: none"> • Kaip apibūdintumėte savo ir jų sąveiką?
5.	Ką manote apie kitų specialistų, dirbančių su pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais, teikiamas paslaugas? <ul style="list-style-type: none"> • Kokių tikslų, jūsų nuomone, šie specialistai siekia? • Kaip vertintumėte jų paslaugų reikalingumą ir svarbą? • Kaip ši veikla užpildo paslaugų trūkumą ir ar apskritai toks trūkumas yra?
6.	Įsivaizduokite, jog vieną dieną staiga iš socialinio darbuotojo virstate į profesionalų cirko atlikėją. Kaip tuomet atrodytų jūsų darbo diena centre? <ul style="list-style-type: none"> • Ką darytumėte kitaip?

Lentelė nr. 2: Interviu klausimai kitiems srityje dirbantiems specialistams

<i>Eil. nr.</i>	<i>Interviu klausimas; papildomi klausimai</i>
1.	Papasakokite, prašau, kaip pradėjote dirbti su prieglobsčio prašytojais?
2.	Ar galėtumėte plačiau papasakoti, kaip Jūs tai darote? <ul style="list-style-type: none"> • Kokius tikslus sau keliate? Kaip jų siekiate? Ar pasiekiate juos? • Su kokiais sunkumais tenka susidurti?
3.	Kaip įvardintumėte savo atsakomybės ribas teikiant pagalbą sieną kertantiems migrantams bei kokias atsakomybes sau priskirate?

	<ul style="list-style-type: none"> • Galbūt jaučiatės peržengiantys kokias nors ribas?
4.	Ar teko sąveikauti, bendradarbiauti su kitais paslaugų teikėjais, ypač su socialiniais darbuotojais? Kaip tai vyko ir kokių tikslų?
5.	<p>Kaip manote, kuo jūsų teikiama pagalba / paslaugos panašios ir kuo skiriasi nuo tų paslaugų, kurias migrantams ir prieglobsčio prašytojams teikia socialiniai darbuotojai?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Galbūt jaučiate, kad kažkuris šiems žmonėms jau teikiamas paslaugas dubliuojate? • Jeigu ne, tuomet kas jūsų pagalbą/ paslaugas daro unikaliomis? • Kurios iš jūsų teikiamų paslaugų galėtų papildyti ar būti įtrauktos į socialinių paslaugų katalogą?
6.	Įsivaizduokite, jog vieną dieną staiga [<i>PASTABA: informanto specialybė - potencialiai tai edukatorius, menininkas</i>] virstate socialiniu (-e) darbuotoju (-a). Ką darytumėte kitaip, turint galvoje migrantų situaciją?

Priedas nr. 2. Kokybinio tyrimo rezultatų kategorijų lentelė.

Parafrazė	Konceptas	Kategorija
Motyvacija įsitraukti į migracijos sritį dėl susidomėjimo kultūrų skirtumais	Motyvacija dirbti su migrantais	Veikloje konstruojamo tapatumo bruožai
Žmogiškumas kaip motyvuojujantis faktorius padėti		
Darbas su migrantais, paskatintas migracijos problemų		
Motyvacija padėti – noras išvengti migrantų situacijos		
Atsiliepiamas į kilusį poreikį padėti bėgantiems nuo karo		
Darbo su migrantais pradžia - dramos, meno terapijos pritaikomumo paieškos su skirtingomis grupėmis		
Darbo migracijos srityje pradžia kaip kalbos žinojimo poreikis		
Motyvacija įsitraukti į sritį kaip atsakas į migrantų krizę		
Svarbus atsakas į 2022 m. migrantų krizę Lietuvoje		
Asmeninis susidomėjimas migracijos sritimi kaip nauja karjeros kryptis		
Darbo vietos pokytis kaip motyvacija likti migracijos srityje.		
Siekis padėti pasienyje užstrigusiems migrantams kaip motyvacija susiburti į organizaciją		
Asmeninės priežastys dirbti migracijos srityje, susidomėjimas		
Darbo migracijos srityje pradžia – atsakas į migrantų krizę Lietuvoje		
Darbo stovykloje pradžia – be ypatingų motyvų		
Darbo stovykloje pradžia – asmeninė motyvacija keisti karjeros kryptį		
Asmeninis ir akademinis susidomėjimas migracijos tema kaip motyvacija dirbti srityje		
Susidomėjimas migracijos tema plačiąja prasme kaip motyvacija dirbti srityje		
Asmeninis smalsumas kaip motyvacija domėtis ir dirbti migracijos srityje		
Tikslas, kylantis iš edukacijos dalyvių – pajusti procesą		
Vienas svarbiausių tikslų – sukurti ilgalaikį ryšį su grupe, atveriantį kelią dirbti toliau		
Edukatoriaus tikslai glaudžiai susiję su grupės specifika		
Vienas iš edukatoriaus tikslų – atliepti kiekvieno poreikį		
Migrantų poreikių užtikrinimas kaip veiklos tikslas		
Pasiekiamumas kaip tikslas		
Pagrindinis Artscape siekis – emocinis palaikymas ir saugios erdvės sukūrimas		
Komunikacija apie migrantų įsitraukimo į visuomenę galimybes kaip organizacijos misija		

Organizacijos veikla kaip migrantų atstūmimo politikos įrodymas		
Dvigubas organizacijos tikslų suvokimas: humanitarinė pagalba ir atstovavimas		
Organizacijos tikslai, gerinantys ir migrantų, ir visuomenės situaciją		
Šalies teisinės ir socialinės sistemų spragų užpildymas kaip vienas pagrindinių organizacijos tikslų		
Vienas pagrindinių tikslų – nuosekliai ir kuo efektyviau užtikrinti gyventojų poreikius		
Įgalinimas kaip pagrindinis socialinio darbuotojo tikslas		
Pagrindinis socialinio darbuotojo tikslas – padėti maksimaliai spręsti problemas „čia ir dabar“		
Vadybininko asmeninis tikslas – efektyviausia integracija		
Vienas iš vadybininko tikslų – nuosekliai informuoti žmonių		
Ryšio užmezgimas kaip tikslas		
Emocinė parama kaip tikslas		
Kuo efektyvesnis darbas kaip vienas pagrindinių vadybininko tikslų		
Darbas su migrantais, siekiantis suteikti galimybę atsipalaiduoti ir pamiršti sunkumus		
Edukatoriaus kaip menininko tikslas – parodyti rezultata		
Nevyriausybinių organizacijų tikslas socialinių paslaugų kontekste – identifikuoti spragas ir jas užpildyti		
Disciplinų įvairovė darbo su migrantais srityje užsienyje	Individualios patirties svarba	
Edukatoriaus teikiamų paslaugų pranašumas – neutralios, neįpareigojančios erdvės kūrimas		
Edukatorių profesinis įvairiapusiškumas		
Specializuotos žinios teatro srityje – įvairiapusių gebėjimų ugdymui		
Specializavimasis kitoje srityje leidžia edukatoriui į veiklas įnešti kažką naujo, išskirtinio.		
Edukatoriaus tarpdiscipliniškumas suteikia jam kitokių, unikalių kompetencijų, nei turi socialiniai darbuotojai.		
„kitoms“ paslaugoms teikti reikalingos specifinės kompetencijos ir resursai		
Galimybė atsiriboti nuo centro kasdienybės kaip edukatoriaus pranašumas		
vidinių resursų turėjimo bei panaudojimo skirtumai tarp centro darbuotojų ir edukatorių		
Vidinių resursų bei paslaugų kokybės koreliacija		
Edukatorių Vidinių resursų bei paslaugų kokybės koreliacija kaip edukatoriaus pranašumas		
Edukatoriaus gebėjimas identifikuoti centruose teikiamas paslaugas bei gyventojų poreikius		
Edukatoriaus individualios kompetencijos kaip pranašumas tarp kitų specialistų		

Centro darbuotojų ir migrantų ryšys kaip sėkminga terpė gauti papildomos naudos		
Edukatoriaus ryšys su dalyviais kaip išskirtinumas		
Dramos terapijos kompetencijų pritaikymas socialinės pagalbos praktikoje		
Pedagoginė patirtis kaip papildoma kompetencija		
Kalbos pamokos vaikams kaip būdas panaudoti kalbines kompetencijas		
Turimų pedagogikos kompetencijų pritaikymas dirbant su migrantų vaikais		
Kalba kaip įgalinimas atlikti socialinio darbuotojo funkcijas neturint kompetencijų		
Kultūrinės kompetencijos kaip sklandaus darbo dedamoji		
Kalba kaip terpė gilesnio ryšio kūrimui		
Socialinių darbuotojų lankstumas klientų grupių atžvilgiu		
Veiklos patirtis kaip būdas gerinti teikiamas paslaugas ir jų kokybę		
Veiklos patirtis kaip būdas geriau identifikuoti klientų poreikius		
Veiklos planavimas ilgalaikėje perspektyvoje kaip organizacijos lankstumas		
Menininko asmenybės jautrumas skatina padėti		
Atsakingai vertinamos menininkų sau priskiriamos kompetencijos		
Laisviau suvokiamos integracijos galimybės kai kurių edukatorių kompetencijų kontekstuose		
Savireguliacija kaip būtinybė tarpdiscipliniškumo kontekste		
Veiklos tikslų identifikavimas per tikslų centrų poreikių matymą		
Socialinio darbuotojo kompetencijos – galimybė įvairiapusiškai vertinti pagalbą migrantams		
Aktyvizmas, siekiantis keisti nuostatas apie vaikų lygybę		
Nepriklausymas socialinių paslaugų sistemai kaip pranašumas siekiant tikslų		
Organizacijos narių lankstumas, pasireiškiantis per kompetencijų pritaikymą kitose organizacijose		
Ryšio su migrantu kūrimas kaip vienas iš organizacijos ir socialinio darbo srities panašumų		
Socialinių paslaugų teikėjo kaip specialisto lankstumas keičiant profesijos kryptį		
Socialinio darbuotojo kultūrinės kompetencijos kaip pagalba sprendžiant kultūrinių skirtumų problemą		
Socialinio darbuotojo lankstumas, prisitaikant prie stovyklos ir sistemos poreikių		
Nuoseklus tikslo siekimas – vienas iš socialinio darbuotojo motyvavimo įrankių		
Bazinių įsitikinimų svarba socialinio darbo efektyvumui		

Dinamiškumo svarba socialiniame darbe su migrantais		
Integracijos sistemos pažinimas kaip būdas geriausiai atliepti žmonių poreikius		
Nuoseklus žinių gilinimas kaip priemonė gerinti teikiamų paslaugų kokybę		
besikeičiantis socialinio darbo išsilavinimo svarbos suvokimas		
Specialisto lankstumas migracijos srityje kaip profesinis privalumas		
Tarpdisciplininių kompetencijų adaptyvumas socialinių paslaugų srityje		
Lietuvoje tarpdisciplininis darbas su migrantais yra potencialiai mažiau motyvuotas	<i>Kompetencijų perkėlimas</i>	
Edukatoriaus institucinė nepriklausomybė kuria tarpusavio pasitikėjimą		
Edukatoriaus atėjimas iš kitos srities padeda kurti naują, tvirtesnę tarpusavio ryšį		
Kitų sričių specialistų darbas su migrantais išplečia jiems socialinės pagalbos teikiamą naudą		
Papildoma socialinė pagalba padeda vaikų raidai		
Edukatorių ir kitos papildomos veiklos padeda sumažinti migrantų pažeidžiamumą		
Tam tikras realus edukatoriaus kaip specialisto įsitraukimas į socialinių paslaugų sritį, neturint reikiamo išsilavinimo		
Kitų sričių specialistų įsitraukimas į socialinės pagalbos sritį		
Darbas su kitos srities organizacija, teikiančia paslaugas migrantams		
Socialines paslaugas migrantams teikiančių specialistų įvairovė kaip atsakas į migrantų krizę		
Skirtingų sričių organizacijų įsitraukimas į intergacijos procesą suteikia daugiau galimybių sėkmingai integruotis		
Požiūris į žmogų iš tarpdisciplininės perspektyvos – labiau įgalinantis		
Tarpdisciplininės praktikos prieiga prie žmogaus – dažnai efektyvesnė ir atviresnė žmogui		
Kitų organizacijų įsitraukimas laikinoje migrantų stovykloje humanitarinės pagalbos teikimo pagrindu		
Tarptautinių organizacijų įsitraukimas Lietuvoje kaip situacijos rimumo indikatorius		
Kai kurios organizacijos teikiamos paslaugos kaip atitikmuo socialiniui darbui		
Kitų organizacijų įsitraukimas – ir kaip spragų užpildymas, ir kaip pagalba		
Socialinių darbuotojų identifikuojamas poreikis kaip signalas papildomo įsitraukimo poreikiui		
Kitų organizacijų įsitraukimas – tiesiogiai priklausymas nuo centro gyventojų motyvacijos		

Kitų organizacijų paslaugos kaip pirminės, teikiamos centre		
Kitų organizacijų įsitraukimas teikiant humanitarinę paramą centrui		
NVO įsitraukimas organizuojant įvairų užimtumą skirtingoms centro grupėms		
Vaikų integracija vietinės bendruomenės švietimo įstaigose		
Skirtingų sričių centro specialistų prieinamumas siekiant užtikrinti reikiamas paslaugas		
Vietinės bendruomenės paslaugų infrastruktūros prieinamumo užtikrinimas		
Dalis kitų organizacijų įsitraukimo į integracijos procesus – paslaugų pardavimo būdu		
Nevyriausybinių organizacijos kaip besiintegruojančio asmens kuratorės		
Įvairių sričių NVO darbas su migrantais		
NVO darbas su migrantais ir po integracijos proceso		
Kitų organizacijų įsitraukimas derinant ir palaikant ryšį		
Nevyriausybinių organizacijos kaip integracijos paslaugas teikiantys partneriai		
Tolesnis integracijos procesas su kuruojančios išorinės organizacijos pagalba – priklausomai nuo užsieniečio padėties		
Sėkmingas darbas su kitomis organizacijomis, paremtas betarpišku bendradarbiavimu		
Kitų organizacijų įsitraukimo rolė – individualiai pagal situaciją		
Bendrai ir subjektyviai, kitų organizacijų įsitraukimas vertinamas teigiamai		
Teigiamai vertinamas kitų organizacijų įsitraukimas lanksčiai patenkinant individualius grupių poreikius		
Teigiamai vertinamas NVO įsitraukimas kaip globalus fenomenas		
Kitų NVO įsitraukimas kaip savarankiškai pasiekiamos paslaugos		
Skirtingos kitų organizacijų paslaugos skirtingoms gyventojų amžiaus grupėms		
Įsitraukimas ir papildomų veiklų poreikis – tiesiogiai priklausantis nuo gyventojų kiekio stovykloje		
Mišrūs kitų organizacijų įsitraukimo formatai		
Papildomų organizacijų tikslingumas tiesiogiai priklauso nuo stovyklos gyventojų		
Kitų organizacijų įsitraukimas, sudarantis sąlygas ugdyti išskirtinius vaikų gebėjimus		
Kitų organizacijų įsitraukimas, įgalinantis stovyklos gyventojus		
Kitų organizacijų įsitraukimas, priklausantis nuo grupių specifikos ir galimybių		

Stovyklos gyventojai kaip viena iš atvykstančių organizacijų tikslinių grupių		
Didžioji kitų organizacijų įsitraukimo dalis – paslaugos, teikiamos pačioje stovykloje		
Savanoriška organizacijos pagalba, papildanti integracijos procesus		
Organizacijų įsitraukimas finansiniu veiklų inicijavimu ir palaikymu		
Išorinių organizacijų įsitraukimas kaip būdas plėsti akiratį		
Išorinių specialistų įsitraukimas kaip galimybė giliau pažinti skirtingų grupių situacijas		
Išorinių specialistų įsitraukimas kaip papildoma galimybė identifikuoti problemas		
Kitų organizacijų įsitraukimas – užpildantis dalį būtinųjų poreikių		
Pasitikėjimas kitų organizacijų tikslų kėlimo procesais		
Skirtingų valstybinių institucijų ir NVO sistema Lietuvoje kaip atvira rinka teikti paslaugas migrantams		
Kitų organizacijų įsitraukimas į integracijos procesus kaip parduodančių atitinkamas paslaugas		
Skirtingų kompetencijų specialistų darbas integracijos procesuose organizacijoje		
Laisvai pasiekiamos įvairios reikalingų sričių paslaugos kaip pagalba		
Skirtingų sričių specialistų įtraukimas į integracijos procesus kaip būdas komunikuoti integracijos temomis		
Kitų sričių atstovų įsitraukimas tiesiogiai grindžiamas tikslinių grupių poreikiais		
Konkrečių socialinio darbuotojo pareigybių bei kasdienybės suvokimo neturėjimas	Pagalbos teikėjų ir jų teikiamos pagalbos sąsajos	
Centrų socialiniai darbuotojai kaip gerai edukatorių ir centro gyventojų poreikius atliepiantys specialistai		
Centrų socialiniai darbuotojai – motyvuoti specialistai		
Konkrečiau įsivaizdavimo, ką centruose daro socialiniai darbuotojai, neturėjimas		
Iš edukatoriaus perspektyvos, pabėgėlių centruose dirbantys socialiniai darbuotojai atrodo kompetentingi specialistai.		
Iš edukatoriaus perspektyvos, socialinio darbo su migrantais sričiai reikėtų daugiau įvairovės ir tarpdiscipliniškumo.		
Socialinio darbo profesija – nepalaikanti socialinio darbuotojo poreikių		
Balanso palaikymas kaip socialinio darbo sėkmės dedamoji		
Sąžiningo ryšio palaikymas kaip socialinio darbo sėkmės dedamoji		
Pagrindinių socialinių paslaugų užtikrinimo atsakomybė – valstybinėms institucijoms		

Socialinis darbas – labiau apibrėžtas ir orientuotas į tikslą		
Menkas edukatoriaus-menininko suvokimas apie socialinio darbo sritį		
Iš edukatoriaus perspektyvos, socialiniame darbe matomas emocinio raštingumo stygius centruose		
Iš edukatoriaus perspektyvos, centrų socialinių darbuotojų darbas mažai struktūrizuotas ir situaciškas		
Darbas migracijos srityje – dinamiškas ir nenuobodus		
Teigiamas požiūris, kylantis iš ilgametės NVO patirties integracijos srityje		
Kiti specialistai kaip socialinių darbuotojų kolegos		
NVO ir biudžetinės įstaigos – neatsiejamai dirbantys vieną darbą		
Socialinis darbas migracijos srityje – dažnai neatitinkantis lūkesčių		
Virsmas iš menininko į edukatorių per vidinį konfliktą	Tapatumas pagalbos lauko kontekste	
Pareigingas socialinis darbuotojas – besidomintis kultūrų įvairove		
Socialinio darbuotojo statuso neapibrėžtumas		
Skirtumas tarp edukatoriaus suvokiamų ir teikiamų paslaugų socialinių paslaugų kontekste		
Administracinės socialinio darbuotojo pareigos kaip viena iš skirtybių tarp socialinių ir kitų paslaugų		
Socialinės aplinkos kūrimas kaip pagrindinė skirtybė tarp kitų paslaugų ir valstybinių socialinių paslaugų		
Ryšio kūrimas kaip viena pagrindinių skirtybių tarp socialinių darbuotojų ir edukatorių		
Edukatoriaus ir socialinio darbuotojo profesijų nesuderinamumas		
Edukatoriai kaip menininkai-frontininkai migrantų krizės akivaizdoje		
Atpažįstami teikiamų paslaugų ir socialinio darbo panašumai		
Apibrėžiama atskirtis tarp kūrybinių misijų ir socialinių paslaugų		
Dviguba socialinio darbuotojo – tarpdisciplininio darbo specialisto tapatybė kaip geresnė galimybė identifikuoti poreikius ir padėti		
Organizacijos kaip visumos nesuderinamumas su socialiniu darbu		
Organizacijos veiklų unikalumas kaip nesuderinamumo su socialiniu darbu pagrindas		
Priešinimasis požiūriui kaip nesuderinamumo su socialiniu darbu dalis		
Socialinis darbuotojas kaip pirminis migrantų nerimo priėmėjas		
Socialinis darbuotojas – objektyviai suvokiantis savo pareigų rimtumą		

Emocinės traumos kaip individualiai išgyvenama problema	Žvilgsnis į migrantą kaip pagalbos gavėją	
Kriziniai išgyvenimai kaip viena iš saugumo poreikio priežasčių		
Pažeidžiamų grupių išskirtinumas, priklausomai nuo jų padėties		
Migrantų problemos kaip iššūkis savireguliacijos procesuose		
Visuomenės požiūris į skirtingas ribines vaikų grupes		
Klientas – socialinio darbuotojo dažnai nuvertinamas kaip silpnėsnis		
Socialinio darbuotojo įvaizdis kaip galimai neigiamas iš migrantų perspektyvos		
Jautri ir nelanksti migranto pozicija, kylanti iš patiriamų sunkumų		
Organizacijos paslaugų interesų grupė – bėdoje atsidūrę migrantai		
Centro socialinio darbuotojo klientai – įvairiapusiški ir kintantys		
Ukrainos karo pabėgėliai kaip atskira centro grupė		
Lietuviškų šaknų turintys migrantai kaip atskira centro grupė		
Nelydimi nepilnamečiai kaip pažeidžiama centro gyventojų grupė		
Vaikai kaip viena daugiausiai naudos iš paslaugų gaunančių grupių		
Skirtingoms migrantų grupėms teikiamos specifinės, jiems priklausančios paslaugos		
Konkretni takoskyra tarp skirtingų paslaugas gaunančių grupių		
Individualios migracijos priežastys kaip viena iš motyvacijų dedamųjų		
Kalbų įvairovė kaip iššūkis	<i>Kylantys iššūkiai</i>	Socialinės pagalbos iššūkiai ir jų valdymas
Vaikų trauminės patirtys apsunkina rezultato siekimą		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Vaikų emocinės ir psichologinės traumos kaip iššūkis		
Kompetencijų stygius reaguojant į traumas kaip iššūkis		
Fizinė traumos išraiška, elgesio problemos kaip iššūkis sklandžiai edukacijai		
Vaikų elgesio problemų sprendimas kaip iššūkis		
Vaikų elgesio problemos kaip trukdis sklandžiai ir sėkmingai edukacijai		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Kompetencijų stoka reaguojant į emocionalių atvejus		
Kalbos barjeras		

Grupės amžiaus nenuoseklumas apsunkina sklandų darbą		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Institucijų Lietuvoje kompetencijos nepakankamumas, kylantis iš komunikacijos stokos		
Išgyventi sunkumai, gilinantys migrantų vaikų pažeidžiamumą		
Grupės poreikių įvairovė kaip iššūkis		
Gebėjimas rasti individualią prieigą prie kiekvieno iš dalyvių kaip iššūkis		
Skirtingas grupės dalyvių lygmuo kaip iššūkis		
Kalbas barjeras kaip iššūkis		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Nesusikalbėjimas kaip potenciali terpė alternatyvius darbo metodus suvokti kaip grėsmę		
Lietuvos socialinių paslaugų srities ribotumas		
Socialinių paslaugų lauko Lietuvoje teorinis ir praktinis neatitikimas		
Pasiruošimas užsiėmimas kaip iššūkis juos išlaikyti įtraukius		
Centre iškylančios problemos kaip iššūkis		
Darbas integracijos srityje – keliantis daug iššūkių		
Besikeičiančios problemos centruose kaip pagrindas sunkesnei komunikacijai		
Reikalingos socialinio darbuotojo rolės užpildymas krizės kontekste		
Edukatoriaus individualumas, iššauktas nepakankamo aprūpinimo personalu		
Valstybės sistemos atsakas į migrantų krizę kaip pamatinių priėmimo procedūrų neišmanymas		
Neišpildyti migrantų lūkesčiai kaip potenciali grėsmė		
Sunkus pasiektų rezultatų išmatuojamumas		
Sunku pamatuoti pokyčius psichikos sveikatos srityje		
Sąvokos neapibrėžtumas kaip iššūkis poveikio pamatuojamumui integracijos srityje		
Nesuinteresuotumas į žmones kaip iššūkis integracijai Lietuvoje		
Migranto palaikymo sistemos vieningumas – iššūkis su tuo Lietuvoje dirbantiems specialistams		
Kompetencijų stoka kaip perdegimo grėsmė		
Migrantų integracijos politikos nebuvimas Lietuvoje kaip iššūkis		
Integracijos sistemos nevieningumas dėl bendro suvokimo nebuvimo		

Saugaus edukatoriaus ir migranto ryšio išlaikymas kaip iššūkis		
Migrantų likimų nežinomybė kaip iššūkis		
Lietuvos migracijos politikos nekompetentingumas krizės atveju – žmogaus teisių pažeidimai		
Migrantų atstūmimas prie šalies sienų kaip iššūkis teisingai migracijos politikai		
Migrantų atstūmimai kaip grėsmė jų saugumui		
Migracijos politikos nepalankumas pažeidžiamiesiems migrantams kaip grėsmė jų gerovei		
Šalies integracijos politikos nepalankumas sėkmingai integracijai		
Teisinės sistemos nepalankumas migracijos srityje kaip organizacijos veiklas ribojantis faktorius		
Šalies institucinės struktūros demotyvacija integruoti migrantus, remiantis jų padėtimi, kaip iššūkis migrantų gerovei		
Miskomunikacija kaip iššūkis migrantui priklausančių paslaugų teikimui		
teisinių procesų trikdžiai kaip iššūkis sklandžiam sveikatos politikos taikymui		
Miskomunikacija instituciniame lygmenyje kaip iššūkis reikalingų sveikatos paslaugų teikimui		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Visuomenės ideologija kaip viena pagrindinių migrantų atskirties priežasčių		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Konfliktų grupėje valdymas kaip iššūkis		
Centro socialinio darbuotojo darbo apibrėžtumas – kliūtis kūrybiškumui veiklose		
Konkretumo trūkumas socialinio darbuotojo pareigose, keliantis įtampą		
Emociniai sunkumai kaip sunkiai apibūdinama centro socialinio darbuotojo kasdienybė		
Atvykstančių migrantų skaičius kaip iššūkis priėmimo sistemos Lietuvoje efektyvumui		
Migrantų sulaikymas kaip iššūkis priėmimo ir integracijos procesams Lietuvoje		
Lietuvos integracijos sistemos iššūkiai, atsiliepiantys migrantų gerovės kontekste		
Kultūriniai skirtumai kaip pagrindinė kliūtis migranto savarankiškumui		
Teisinio reguliavimo niuansai kaip kliūtis efektyviai įsitraukti į darbo rinką		
Migranto kompetencijų ir galimybių priimančioje šalyje neatitikimas kaip iššūkis		

Oficialus migranto kompetencijų pripažinimas kaip iššūkis		
Būsto paieškos kaip iššūkis		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Klimato skirtumai kaip iššūkis		
Neigiamas visuomenės požiūris kaip iššūkis		
Žiniasklaidos kuriamas neigiamas požiūris kaip iššūkis		
Visuomenės nepasitikėjimas kaip iššūkis ieškant būsto		
Kalbos barjeras kaip iššūkis teigiamam visuomenės požiūriui		
Kompetencijų ir galimybių šalyje neatitikimas kaip demotyvuojanti integracijos sąlyga		
Neigiamas teisinės integracijos srities Lietuvoje poveikis centro gyventojams		
Migracijos politikos neefektyvumas kaip žmogaus teises pažeidžianti spraga		
Migracijos politikos neefektyvumas kaip iššūkis integracijai		
Teisiniai integracijos procesai kaip iššūkis migrantams		
Našta socialinių darbuotojų dėl migrantų situacijų neapibrėžtumo		
Nepasirengimas migracijoms krizėms kaip globali problema		
Teisinės srities trukdžiai kaip iššūkis sklandžiai migranto integracijai		
Nenumatytos papildomos išlaidos už paslaugas kaip iššūkis		
Darbo paieška kaip vienas iš integracijos sunkumų		
Sistemos spragos kaip kliūtis sklandžiai integruotis		
Psichologinės migrantų problemos kaip vienas iš sunkesnių demotyvacijos priežasčių		
Migrantų pasyvumas kaip vienas iš iššūkių aktyviai integracijai		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Žinomos kalbos paplitimas šalyje kaip demotyvuojantis aspektas mokytis kalbos		
Migrantų pasyvumas kaip iššūkis		
Iššūkiai integruojantis kaip papildoma motyvacija dėti daugiau pastangų		
Įsidarbinimas kaip vienas didžiųjų iššūkių		
Medicinos paslaugų prieinamumas kaip iššūkis		
Stovyklos gyventojų tarpusavio diskriminacija kaip iššūkis		

Teisinių procesų keblumas kaip iššūkis		
Teisinių procesų keblumas kaip iššūkis gyventojų psichologinei būsenai		
Kultūros skirtumai šeimos gerovės srityje kaip iššūkis		
Nenoras mokytis kalbos dėl rusų kalbos paplitimo kaip iššūkis		
Nelegalaus darbo paplitimas kaip iššūkis		
Lūkesčių ir galimybių neatitikimas kaip iššūkis		
Kultūrų ir kalbos panašumai su priimančia šalimi kaip apatiškumo priežastis		
Demotyvacija kaip trikdys sklandiems integracijos procesas		
Demotyvacija kaip iššūkis		
Kultūros ir kalbos panašumai kaip pagrindinė demotyvacijos aktyviai integruotis priežastis		
Neefektyvus tarpinstitucinis komunikavimas – papildoma našta socialiniam darbuotojams		
Klientų apatiškumas kaip demotyvacija socialiniui darbuotojui		
Socialinių darbuotojų beviltiškumas, kylantis iš klientų demotyvacijos		
Asmeninis socialinio darbuotojo nusivylimas, kylantis iš klientų demotyvacijos ir atmetinio požiūrio		
Aktyvaus gyventojų motyvavimo poreikis kaip iššūkis veiklų efektyvumui		
Įsivaizduojamos teorijos ir kasdienės praktikos neatitikimai socialiniame darbe		
Kalbos barjeras kaip išliekantis iššūkis		
Kultūriniai šalių skirtumai kaip iššūkis sklandžiai integracijai		
Klientų apatiškumas kaip iššūkis		
Kompetencijų, lūkesčių ir galimybių nesuderinamumas kaip iššūkis		
Klientų patirtos traumos kaip iššūkis		
Kultūriniai skirtumai kaip iššūkis		
Kultūriniai šalių skirtumai kaip iššūkis integracijai		
Politinės migracijos teorijos ir jos apraiškų praktikoje neatitikimas		
Motyvacijos trūkumas kaip iššūkis		
Motyvuojančios inercijos praradimas kaip iššūkis		
Neigiamas visuomenės požiūris kaip iššūkis		
Klaidingas visuomenės požiūris kaip iššūkis		
Naudojimas suvokiamomis teisėmis į pagalbą kaip iššūkis		

Naudojimas turima pozicija prieš pagalbą teikėjus kaip iššūkis		
Nuspėjama desperacija kaip iššūkis		
Atskaitomybės už veiksmus neįėjimas kaip iššūkis		
Nepatikimas ryšys su klientu kaip asmeninis iššūkis jo atvejo vadybininkui		
Skirtingo pobūdžio klientai kaip objektyviai suvokiamos iššūkių priežastys		
Kalbos barjeras kaip iššūkis		
Neigiamas visuomenės požiūris kaip iššūkis migrantui		
Skirtingas požiūris į skirtingų tautybių grupes kaip iššūkis		
Skirtingo visuomenės požiūrio keliama įtampa kaip iššūkis atitinkamų tautybių grupėms		
Nepakankamai efektyvus visuomenės informavimas kaip įtampos priežastis		
Vieningo integracijos procesų suvokimo nebuvimas kaip sąlyga darbo metodų skirtingumui		
Atskaitomybės nebuvimas procesų valdyje kaip sąlyga bendros darbo tvarkos nebuvimui		
Institucinis integracijos srities įvairumas kaip iššūkis procesų tobulinimui Lietuvoje		
Atvejo vadybininko darbo įvairovė kaip iššūkis		
Profesinė kasdienybė kaip iššūkis teigiamam požiūriui		
Edukatorių darbas centruose vyksta pagal centrų ir gyventojų poreikius	<i>Socialinės pagalbos įvairovė ir jos (su)valdymas</i>	
Pirmoji patirtis migracijos srityje – su toje srityje dirbančia organizacija		
Edukatorių darbas – atokvėpis migrantų vaikų tėvams		
Virsmas iš menininko į edukatorių per vidinį konfliktą		
Svarbus sėkmingos edukacijos komponentas - situaciškumas		
Nuoseklus ir ilgalaikiškumas – svarbus edukacijų sėkmes komponentas		
Emociškai ir psichologiškai išgyvenantiems vaikams svarbi rutina ir saugumas		
Edukacijų nuoseklumas kuria pasitikėjimą		
Atvirumas ir pasitikėjimas – nuo edukacijos dalyvio amžiaus priklausantys faktoriai		
Darbas „čia ir dabar“ – savitarpio supratimo kūrimas		
Menas kaip terpė sulaužyti kultūrinius barjerus		
Menas kaip dėmesio nukreipimo nuo konflikto įrankis		
Menas kaip universali saviraiškos priemonė		
Vaikų elgesio problemų sprendimas kuriant saugią aplinką		

Edukacija kaip erdvė būti savimi.		
Edukacija kaip neoficialiai terapinė erdvė		
Edukacijos pranašumas prieš valstybines socialines paslaugas – vieta laisviau reikštis emocijom per meną.		
Edukacija kaip vieta pabūti su savo emocijomis		
Kultūrų įvairovės pažinimas ir priėmimas kaip būdas sukurti artimesnį ryšį		
Skirtingų kultūrų pažinimas – galimybė geriau pažinti savo klientus		
Edukatorių mobilumas pagal paslaugų poreikį		
Darbo su vaikais situaciškumas, priklausomai nuo klientų padėties ir buvimo vietos		
Atsargumas atsižvelgiant į patirtas traumas		
Kuriama galimybė būti vaiku be amžių viršijančių atsakomybių		
Saugios emocinės aplinkos kūrimas užsiėmimų metu		
Edukatorių užsiėmimai praplečia migrantų vaikams teikiamas socialines paslaugas		
Edukatorių užsiėmimai praplečia migrantų vaikų socialinius įgūdžius		
Darbo struktūra – priklausanti nuo grupės specifikos		
Edukacijos struktūra individualiai kuriama edukatoriaus		
Edukacijų temos – pagal dalyvių poreikius		
Vienas iš edukacijos sėkmės komponentų - situaciškumas		
Svarbi darbo su vaikų grupėmis sritis – kūrybiškumas, lavinimas		
Edukacijoms svarbus laiko limitas		
Edukacijos sėkmė – lankstumas		
Ryšio kūrimas – nuoseklus bendravimas		
Ryšio kūrimas – saugios, atviros aplinkos formavimas		
Edukatorių teikiamos paslaugos – kai kuriuose centruose tokios vienintelės		
Palėdėjimas kaip atliekama socialinio darbo funkcija		
Paslaugų pritaikymas nuotoliniui formatui dėl pandemijos		
Menas kaip terpė įgalinti centrų gyventojus		
Menas kaip terpė kurti ryšį su centrų gyventojais		
Menas kaip terpė kuriant teigiamą, įtraukią aplinką centruose		
Menas kaip terpė lengvesnei komunikacijai		
Socialinio pokyčio siekimas – tikslingai ne per socialinio darbo metodus		

Artscape veikla kaip saugios erdvės ir emocinės pagalbos suteikimas per menines-kultrines veiklas		
Menas ir kultūra kaip unikali terpė kurti saugią erdvę ir emocinę pagalbą		
Socialinio pokyčio siekimas unikaliais meno metodais		
Pastebimas rezultatas kuriamas nuoseklaus darbo pagalba		
Emocinė teigiamo prieraišumo išraiška kaip rezultatų matavimo vienetas		
Fiziniai užsiėmimų rezultatai kaip komunikacijos priemonė		
Atgalinis ryšys kaip rezultatų matavimo priemonė		
Darbas, orientuotas į procesą, ne į rezultatą		
Migrantų palaikymo sistemos svarba menininkų darbo kokybei		
Skirtingų meno disciplinų taikymas siekiant emocinio palaikymo, saugios erdvės kūrimo.		
Proceso svarba veikloje – „čia ir dabar“		
Kūrybiškumo skatinimas kaip poveikio kūrimas ilgalaikėje perspektyvoje		
Kūrybinės misijos kaip mobili terpė integracijai į visuomenę		
Sąvokų pritaikymas efektyvesnei organizacijos veiklai		
Reguliarumas kaip būdas suvokti kintančius poreikius		
Meno panaudojimas palaikant ne pagrindinius asmens poreikius		
Pabėgėlių centrų orientavimasis į migranto problemų identifikavimą ir sprendimą		
Kūrybinių misijų orientavimasis į emocinį, dvasinį migranto palaikymą		
Užimtumas kaip teigiamas kūrybinių misijų šalutinis efektas		
Įgalinimas kaip teigiamas kūrybinių misijų šalutinis produktas		
Skirtingos meno formos, teikiančios įgalinantį pasiekto rezultato jausmą		
Užimtumas kaip šalutinis kūrybinių misijų produktas		
Kūrybiškumą skatinantis užimtumas – vienu žingsniu aukščiau		
Reikalingų veiklų nusimatymas kaip resursų taupymas		
Neverbalika mene kaip pranašumas identifikuojant poreikius bei įgalinant žmogų		
Nuoširdumas bendravimas, taikomas kurti patikimą ryšį		
Teorinė socialinio darbo prieiga – padėti identifikuoti poreikius		

Praktinė socialinio darbo prieiga migracijos srityje – nesėkmės dėl pasitikėjimo trūkumo		
Meno sėkmė migracijos srityje – galimybė orientuotis į procesą		
Socialinių darbuotojų orientacija į tikslą – vienas iš nesėkmės elementų		
Santykis su edukatoriumi – artimesnis ir atviresnis		
Artimesnis santykis, atveriantis kelią daugiau pagalbos galimybių		
interaktyvių pagalbos migrantams priemonių kūrimas kaip vienas iš interesų sričių		
Išgyvenimo pagalbos priemonių teikimas migrantams kaip organizacijos interesų sritis		
Momentinės humanitarinės pagalbos teikimas pasienio zonoje		
Menas kaip priemonė komunikuoti migracijos temomis		
Organizacija kaip tarpininkas tarp tikslinės grupės ir žiniasklaidos priemonių		
Šalies politikos spraga kaip galimybė pasiekti pasienyje esančius migrantus		
Humanitarinė pagalba kaip anonimiškas išitraukimas į migracijos sritį		
Viešumas kaip būdas atstovauti migrantų situaciją		
Viešumas kaip terpė sėkmės istorijoms		
Organizacijos darbas pabėgėlių centruose ir stovyklose kaip būdas teikti tęstinę pagalbą sutiktiems migrantams		
Aktyvizmas kaip neigiamą įvaizdį turinti organizacijos veiklos sritis		
Organizacijos veiklų legitizavimas visuomenės požiūriu kaip pokytis		
Socialinio darbuotojo paslaugos stovyklos laikinosios gyventojams – humanitarinės pagalbos pagrindu		
Migrantų teisės priimti sprendimus gerbimas kaip būdas nedaryti žalos		
Teisinės srities vystymas kaip vienas iš organizacijų veiklos sričių		
Tiesioginis migrantų atstovavimas kaip viena organizacijos veiklos sričių		
Darbo migracijos srityje specifika – nuoseklus gilinimasis į procesą		
Darbo pobūdis, priklausantis nuo centro gyventojų teisinių statusų		
Pagrindinių poreikių užtikrinimas kaip darbo su migrantais pagrindas		
Bendravimas kaip vienas pagrindinių poreikių užtikrinimo priemonių		

Socialinio darbo centre kontekste – fokusas į kasdienes gyventojų poreikius		
Įvairių kompetencijų specialistų darbas centre		
Centro erdvių pritaikymas skirtingų veiklų organizavimui		
Susikoncentravimas kaip efektyvi informacijos rinkimo priemonė		
Socialinių darbuotojų darbas pabėgėlių centre – pagal konkrečias jų grupes ir jų specifiką		
Pabėgėlių centras – apgyvendinimo įstaiga, socialinių paslaugų teikėja		
Pabėgėlių centras – pažeidžiamų grupių priėmėjas		
Paslaugos centre teikiamos ir pagal teisinį statusą		
Pabėgėlių centras – tarpinė stotelė laukiantiems nuosprendžio dėl statuso		
Centro padalinių realizavimas pagal paslaugų migrantams poreikius		
Paslaugų teikimas centre – atitinkamai visoms migrantų grupėms		
Priėmimo procesas centre – pagal gautą teisinį statusą		
Apgyvendinimas centre – optimaliai pagal skirtingų grupių poreikius		
Apgyvendinimo sąlygos centre – lygios visiems		
Pačio centro iniciatyva organizuojant įvairiapusį užimtumą		
Užimtumo infrastruktūros prieinamumas centre		
Įgalinimas spęsti kasdienes problemas kaip siekiamybė		
Socialinių darbuotojų tarpininkavimas įvairiose integracijos srityse		
Skirtingas teisinis statusas – skirtingos apgyvendinimo centre ir integracijos galimybės		
Socialinių darbuotojų darbas – įgalinti žmogų tapti savarankišku		
Vertėjų paslaugos kaip sprendimas kalbų barjero iššūkiui		
Savarankiškumas kaip viena pagrindinių sėkmingos integracijos dedamųjų		
Centre vykstančių užsiėmimų nuoseklumas ir ilgalaikiškumas		
Integracijos procesas kaip nuoseklus ir planuojamas procesas		
Kultūros pažinimas kaip svarbi integracijos dalis		
Paslaugos integracijos procese – nuoseklios ir planuojamos iš anksto		
Užsieniečių priėmimo procesas – priklausomai nuo situacijos		

Menas socialinio darbo kontekste kaip emocinės gerovės palaikymo įrankis		
Menas socialinio darbo kontekste kaip teigiamos atmosferos kūrimo įrankis		
Menas kaip pagalbos priemonė pažeistiems migrantams		
Socialinių paslaugų stovykloje poreikis – pagal gyvenančios grupės specifiką		
Socialinio darbuotojo darbo pobūdis – užtikrinti ir koordinuoti vaikų užimtumą		
Užimtumas vaikams kaip psichologinės būsenos gerinimo įrankis		
Paslaugų teikimas, tiesiogiai priklausantis nuo gyventojų pobūdžio stovykloje		
Socialinio darbuotojo stovykloje veiklos sritis – kasdinių poreikių užtikrinimas ir palaikymas		
Visa galima pagalba stovyklos gyventojams – nepriklausomai nuo teisinio statuso		
Mokymas kaip sklandesnės integracijos priemonė		
Įgalinimas savarankiškumui kaip socialinio darbuotojo įrankis		
Papildomos veiklos stovyklos gyventojams, siekiant prasiblaškyti		
Veiklų organizavimas stovyklos teritorijoje kaip lankomumo užtikrinimas		
Papildomos veiklos kaip būdas gyventojams laikinai išėiti iš sudėtingos asmeninės situacijos		
Papildomos veiklos kaip geros emocinės būsenos palaikymas		
Nuoseklus tobulinimas kaip veiklos efektyvumo užtikrinimo dalis		
Menas kaip stimulus pozityviam pokyčiui		
Socialinio darbo kasdienybė migracijos kontekste - dinamiška		
Darbo mikroklimato svarba socialinio darbo kontekste		
Priėmimo ir integracijos procesų Lietuvoje specifiką		
Valstybinės integracijos paslaugos kaip reglamentuota sistema		
Organizacijos klientams teikiamos paslaugos numatomos įstatymų numatyta tvarka		
Organizacijos paslaugų tikslas – teikti optimalią pagalbą integruojantis įvairaus pobūdžio grupėms		
Paslaugų teikimo laikotarpiai, tiesiogiai priklausantys nuo migrantų padėties		
Finansinė parama kaip viena pirminių motyvavimo integruotis priemonių		
Viena iš organizacijos veiklos sričių – pagalba užtikrinant esminius poreikius		

Finansinė parama kaip viena iš pagalbos integruojantis įrankių		
Kalbos mokymai kaip integracijos priemonė		
Integracijos atvejo vadybininkas kaip specifinis pagalbos šaltinis		
Integracijos programos trukmės kaita, tiesiogiai priklausanti nuo atvejo vadybininko matomos asmens pažangos		
Migranto įgalinimas individualiame integracijos procese		
Parama integracijos procese – pagal sekamą migranto pažangą		
Integracijos proceso inicijavimo ir palaikymo modelis kaip laiko patikrinta praktika		
Kliento motyvacija kaip integracijos sėkmės dedamoji		
Skirtingos lokaliai dirbančių specialistų komandos – pagal tos teritorijos poreikius ir galimybes		
Suvokiama auganti psichologinės pagalbos paklausa		
Teisinė pagalba kaip reikalingos konsultacinės, tarpininkavimo paslaugos		
Meno srities paslaugos – mažai susiję su integracijos procesais		
Bendruomenės įgalinimas parodyti gebėjimus kaip vienintelė meninė išraiška organizacijos veiklose		
Tarpbendruomeninių ryšių palaikymas kaip darbo integracijos srityje metodas		
Priskirtos migrantų grupės kuravimas kaip organizacijos veiklos sritis		
Metodų subjektyvumas socialiniame darbe migracijos kontekste		
Patikimo ryšio kūrimas kaip pirminis integracijos metodas		
Įgalinimas kaip viena svarbiausių integracijos dedamųjų		
Palaiapsnis atvejo vadybininko išitraukimo mažėjimas integracijos procese kaip būdas skatinti savarankiškumą		
praktinė prieiga prie žmonių kaip organizacijos pranašumas instituciniame kontekste		
Teisinis migranto įsipareigojimas kaip būdas sklandžiai teikti pagalbą		
Išorinio palaikymo prieinamumo svarba sprendžiant profesines dilemas		
Didžioji dalis organizacijos komandos – tiesiogiai su klientais dirbantys specialistai		
Savanorystės organizavimas kaip organizacijos būdas padengti kai kurias integracijos paslaugas		
Kitų organizacijos teikiamų paslaugų pritaikomumas integracijoje kaip pranašumas		

Klientų įgalinimas išsakant savo poreikius kaip siekiamybė		
Nuoseklus poreikių vertinimas priėmimo procese kaip viena iš organizacijos sričių		
Poreikių pokyčiai pereinant nuo priėmimo link integracijos		
Menas ir edukacijos kaip socialinis priedas prie valstybinių socialinių paslaugų	<i>Pagalbos migrantams lauko ateitis</i>	
Komunikacijos optimizavimas kaip sėkmės komponentas		
Socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje išplėtimas kaip tiesioginio darbo su klientais optimizavimo būdas		
Socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje išplėtimas kaip specialistų perdegimo prevencijos būdas		
Socialinių paslaugų sistemos Lietuvoje išplėtimas kaip galimybių klientams praplėtimo būdas		
Neprofesionalius socialinis darbas kaip būdas užpildyti paslaugų spragas		
Migrantų motyvacija integruotis – terpė naujiems integracijos projektams		
Migracijos iššūkiai kaip paskata optimizuoti integracijos sistemą		
Integracijos sistemos vieningumas kaip pagrindas sklandesniam organizacijų įsitraukimui		
kompetencijų mobilizavimas kaip siekiamybė		
Kūrybinės misijos – galimybė meno ir kultūros specialistams įsitraukti į migracijos lauką		
Kūrybinės misijos kaip socialinių paslaugų papildymas įgalinant migrantą		
Paslaugų papildymas, atsiliepiantis kituose socialinio darbo aspektuose		
Meno terapija kaip neverbalinė darbo su žmonėmis sritis – potencialus socialinių paslaugų papildymas		
Skirtingos meno formos kaip potencialus socialinių paslaugų papildymas siekiant geriau pažinti klientą		
Neverbalinių priemonių suvokimas ir naudojimas kaip galimas socialinio darbuotojo pranašumas		
Tarpsektoriškumas kaip galima socialinio darbo dalis		
Teigiamas visuomenės požiūris kaip sprendimas organizacijoms keliamoms idėjinėms problemoms		
Socialinių darbuotojų darbo laiko ribotumas – galimybė kitoms organizacijoms užpildyti spragas		
Pagalba socialiniam darbuotojui kaip galimybė profesiskai tobulėti		
Sisteminių pokyčių svarba institucijų darbe su migrantais		
Nuoseklios reikšmingų institucijų pastangos tobulinti integracijos procesus Lietuvoje		

Aiški ribų komunikacija su grupe	<i>Ribų elastingumas pagalbos migrantams srityje</i>	Atsakomybių suvokimas ir ribų valdymas darbe su migrantais
Aiškios edukacijos kaip proceso ribos		
Aiškų ribų komunikavimas tarp profesinio ir asmeninio laukų		
Aiškios darbo pradžios ir pabaigos ribos		
Ribų peržengimas siekiant supažindinti su naujais dalykais		
Asmeniškai kvestionuojamos veiklos ribos		
Ribų peržengimas kaip įprotis, ateinantis iš kitų profesinių sričių		
Ribų peržengimas kaip žmogiškas faktorius		
Asmeninių ribų balanso palaikymas dirbant su migrantais		
Ribų peržengimo grėsmė, kylanti iš turimo gilesnio ryšio		
Ribų suvokimas kaip nuosekli darbo praktika		
Gilesnis ryšys su žmonėmis kaip iššūkis ribų palaikymui		
Emocinis įsitraukimas į situaciją kaip iššūkis ribų palaikymui		
Ribų tarp profesinio ir asmeninio socialinio darbo srities suvokimo nebuvimas, kylantis iš žmogiškumo		
Žmogiškas jautrumas, laužantis socialinio darbo ribų suvokimą		
Neprieinamumas kaip ribų apsaugos priemonė		
Ribų peržengimas kaip plačiai paplitusi praktika		
Skirtingose organizacijose atpažįstamas laisvas socialinio darbo ribų interpretavimas		
Socialinio darbo kompetencijos – nepakankamas pagrindas ribų identifikavimui		
Ribų nusistatymas kaip individuali organizacijos praktika		
Ryšio kūrimas kaip atskirta nuo darbo praktika ribų kontekste		
Organizacijos rolė atskiriant darbuotojo profesinę ir socialinę sferas		
Svarbus edukatorių ribų apibrėžimas siekiant suvokti savo realias galimybes, norint išvengti nevilties		
Edukatoriaus ribų suvokimas kaip savireguliacijos būdas		
Aktyvizmas kaip motyvacija peržengti ribas		
Ribų peržengimas kaip siekiamybė		
Edukatorių aktyvizmas kaip ribų peržengimas		
Savo kompetencijų apibrėžimas kaip būdas padėti suvokti veiklos ribas		
Žalos nedarymo principas kaip iššūkis suvokiant edukatorių veiklos ribas		
Iššūkiai tarpdisciplininei sričiai suvokiant ir išlaikant ribas migracijos kontekste		
Nuoseklus mokymas kaip būdas tarpdisciplininei sričiai suvokti ir išlaikyti ribas migracijos kontekste		

Edukatoriaus kaip menininko atsakomybė suvokti savo galimybių ribas migracijos kontekste		
Edukatoriaus ribų palaikymas kaip būtinybė siekiant teikti kokybiškas paslaugas pažeidžiamoms grupėms		
Ribų neapibrėžtumas tarpdiscipliniškumo kontekste		
Konkrečiai suvokiamos socialinio darbuotojo ribos, peržengiamos išskirtiniais atvejais		
Ribų peržengimas kaip papildomas turimų kompetencijų panaudojimas		
Dviprasmiškai suvokiamas socialinio darbuotojo ribų peržengimas: teisine ir žmogiškąja prasme		
Ribų peržengimas socialinio darbuotojo suprantamas kaip papildoma pagalba		
Ribų peržengimas kaip papildoma tarpasritinė sąveika		
Ribų peržengimas kaip darbas centro neregamentuojamose situacijose		
Sąmoningas ribų peržengimo valdymas, siekiant tausoti asmenines sąnaudas		
Ribų nusistatymas, siekiant tausoti asmeninius išteklius		
Ribų nusistatymas kaip apsauga nuo perdegimo		
Konkrečių profesinių ir asmeninių ribų komunikavimas klientams kaip organizacijos praktika		
Profesinių ribų kontrolė kaip būdas apsisaugoti		
Konkrečių ribų organizacijoje nusistatymas kaip ilgametės praktikos rezultatas		
Potencialių socialinių paslaugų spragų ignoravimas, siekiant apsaugoti menininkų ribas		
Socialinio darbuotojo ribų peržengimas suvokiamas kaip neefektyvus tarpinstitucinis komunikavimas		
Atskirtis tarp teorinio ir realaus atsakomybės suvokimo	<i>Pagalbos teikėjo prisiimamos atsakomybės valdant ribas</i>	
Atsakomybės zoną padeda apibrėžti srityje turima patirtis		
Viena iš edukatoriaus atsakomybių – kurti saugią aplinką		
Viena iš edukatoriaus atsakomybių – kurti teigiamą ryšį su dalyviu		
Edukatoriaus atsakomybės išorine prasme yra siauresnės bei formalesnės		
Žmogiško ryšio kūrimas komunikuojant kaip atsakomybė		
Skirtingų sričių organizacijų sąmoningumo kūrimas kaip atsakomybė		
Emocinis palaikymas kaip viena pagrindinių organizacijos atsakomybių		
Saugios erdvės kūrimas kaip viena pagrindinių organizacijos atsakomybių		
Kūrybiškumas kaip viena pagrindinių organizacijos atsakomybių		
Bendruomenės palaikymas kaip viena pagrindinių organizacijos atsakomybių		

Mobilumas pagal žmonių poreikius kaip atsakomybė		
Organizacijos atsakomybė savo veikloje kontroliuoti edukatorių suvokiamas kompetencijas ir galimybes		
Dviguba organizacijos atsakomybių sfera: humanitarinė pagalba ir atstovavimas		
Socialinių darbuotojų atsakomybė - tarpininkavimas		
Socialinio darbuotojo atsakomybės kaip teisiškai įtvirtintos darbo pareigos		
Migrantui priklausančių paslaugų teikimas kaip socialinio darbuotojo atsakomybė		
Socialinė įstaiga – atsakinga už migrantui nesuteiktas paslaugas		
Pirminė atsakomybė už paslaugas – socialiniui darbuotojui		
Socialinis darbuotojas – atsakinga integracijos srities užtikrinimo dalis		
Socialinio darbuotojo atsakomybės – formaliai žinomos ir turinčios teisinį svorį		
Socialinio darbuotojo atsakomybė – įvairiapusiškai padėti migrantui		
Atsakomybių pasiskirstymas su partneriais integruojant centro gyventojus		
Išliekanti socialinių darbuotojų atsakomybė ir po integracijos procesų pabaigos		
Atsakomybės nukreipimas valdžiai dėl migracijos politikos neefektyvumo		
Pirminė socialinių darbuotojų atsakomybė – paskirtų pareigybių vykdymas		
Sveikatos priežiūros užtikrinimas kaip atsakomybė		
Teisinių migracijos procesų užtikrinimas ir palaikymas kaip atsakomybė		
Ugdymo užtikrinimas kaip atsakomybė		
Darbo paieška kaip viena iš pagrindinių atsakomybių		
Atsakomybių tarpusavio derinimas kaip sklandžios integracijos faktorius		
Kasdienių poreikių užtikrinimas kaip atsakomybė		
Asmens duomenų apsauga kaip atsakomybė		
Komunikavimas ir procesų palaikymas kaip atsakomybė		
Pastovus įgalinimo palaikymas kaip atsakomybė		
Atsakomybės suvokiamos kaip tam tikros srities specialisto pareigos		
Viena iš pareigų – ryšio užmezgimas		
Pagalba teikiant esmines integracijos paslaugas kaip pareiga		
Tikslingas nukreipimas ir bendradarbiavimas su kitomis institucijomis kaip pareiga		
Įgalinimas tinkamu informavimu kaip atsakomybė		
Atsakomybės už save perkėlimas klientui kaip atsakomybė		

Kliento įgalinimas spręsti kaip gerai organizacijos įvaldyta atsakomybė		
Objektyvios informacijos pateikimas ir valdymas kaip atsakomybė		
Socialinio darbuotojo pareigos tiesiogiai nesutampa su formaliai centro gyventojams teikiamomis paslaugomis		
Edukatoriaus atsakomybės ribos dirbant – aiškios ir įgytos per patirtį	<i>Atsakomybės ribų valdymas praktikoje</i>	
Atsakomybės ribų peržengimo suvokimas		
Sąmoningas atsakomybės ribų peržengimas identifikavus problemą ir siekiant padėti		
Atsakomybės ribos yra glaudžiai susijusios su edukacijų tikslais		
Edukatoriaus atsakomybės ribos yra labiau orientuotos į vidinę dalyvių būseną		
Suvokiamos daug platesnės socialinio darbuotojo atsakomybių ribos		
Suvokiamos daug platesnės socialinio darbuotojo atsakomybių ribos kasdienėje darbo praktikoje		
Teisinių ribų suvokimas kaip atsakomybės ribų formavimo dedamoji		
Žalos nedarymo principas kaip atsakomybės ribų formavimo dedamoji		
Savo kompetencijų suvokimas kaip atsakomybių ribų suvokimo dalis		
Nepalankių sprendimų priėmimas krizinėse situacijose kaip viena iš atsakomybės ribų situaciškumo priežasčių		
Atsiribojimas nuo nusikalstamos veikos kaip atsakomybių ribų formavimo dedamoji		
Socialinio darbuotojo atsakomybės ribos – nuoseklus kasdinių poreikių užtikrinimas		
Visapusiškas migrantų poreikių užtikrinimas – socialinio darbuotojo veiklų plėtėjimas praktikoje		
Formalių socialinio darbuotojo atsakomybių peržengimas, motyvuojamas ypatingų atvejų		
Nenumatytos socialinio darbuotojo pareigos, kylančios iš migranto poreikių		
Papildomos atsakomybės, kylančios iš specialių migranto poreikių		
Socialinis darbuotojas daro daugiau, negu numatyta		
Papildoma centro pagalba kaip pagalba gerinant gyvenimo kokybę nenumatytais atvejais		
Sąveika su centro socialine darbuotoja kaip būdas spręsti vaikų elgesio problemas		<i>Tarpusavio sąveikų specifika ir iššūkiai</i>
Centro socialinis darbuotojas kaip pirmasis tarpininkas su institucija ir grupe		
Sąveika su centro socialiniu darbuotoju kaip būdas spręsti su vaikais iškylančias problemas		
Pasitikėjimas edukatoriaus-socialinio darbuotojo sąveikoje suteikia laisvę		

Sąveika su socialiniu darbuotoju ir palaikymas – pagal edukatoriaus poreikį		
Bendradarbiavimas su socialiniu darbuotoju identifikavus problemą ir siekiant padėti		
Sąveika su pabėgėlių centru abi puses liečiančiomis temomis		
Sąveika su pabėgėlių centru gilinantis į užsiėmimuose dalyvaujančių vaikų situacijas		
Edukatoriaus sąveika centre vyksta ne būtinai su socialiniai darbuotojais		
Edukatoriaus sąveika su socialiniu darbuotoju kaip pastoviausia terpė pasiekti centro gyventojus		
Sąveikos su socialinių darbuotojų svarbos situaciškumas		
Socialinis darbuotojas kaip pagrindinis tarpininkas tarp edukatoriaus ir centro gyventojų		
Edukatorių sąveika su centro socialiniais darbuotojais kaip nukreipimo būdas		
Sąveika su socialiniu darbuotoju kaip būdas identifiukuoti paslaugų poreikį		
Sąveika su socialinių darbuotojų kaip nukreipimo galimybė		
Atsakomybių pasidalijimas per sąveiką tarp edukatoriaus ir socialinio darbuotojo		
Sąveika tarp edukatoriaus ir centro darbuotojų kaip efektyviausio darbo elementas		
Teigiama sąveikos transformacija per nuoseklų bendradarbiavimą ir pasitikėjimo kūrimą		
Bendradarbiavimas kaip galimybė teikti optimaliausia pagalbą		
Sėkminga tarpusavio sąveika kaip procesas		
Migrantų ir socialinio darbuotojo sąveika stovykloje – tiesiogiai priklausanti nuo migranto būsenos		
Sąveika su skirtingų organizacijų socialiniais darbuotojais kaip su įdarbinimo specialistais		
Sąveika su kitomis organizacijomis siekiant teikti papildomas paslaugas gyventojams		
Kitų organizacijų įsitraukimas – pagal identifiukuojamą poreikį centre		
Pagrindinė kitų organizacijų įsitraukimo sritis – užimtumas įvairioms grupėms		
Tiesioginis socialinių darbuotojų įsitraukimas į kitų organizacijų teikiamų paslaugų organizavimą		
Bendradarbiaujančių organizacijų teikiama pagalba kaip užpildanti turimas centro spragas		
Tiesioginė kitų organizacijų sąveika su centro gyventojais kaip poreikio perdavimo socialiniams darbuotojams priemonė		

Sąveika tarp socialinių darbuotojų ir kitų organizacijų kaip informacijos perdavimo priemonė		
Optimalus resursų panaudojimas siekiant padėti kaip vienijantis faktorius		
Centro sąveika su skirtingų sričių organizacijomis		
Bendradarbiavimas gaunant paslaugas su vietinės bendruomenės organizacijomis		
Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis jų iniciatyva		
Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis, paremtas lygiavertėmis kompetencijomis		
Svarbiausias kitų organizacijų įsitraukimo centro teikiamų paslaugų visumoje akcentas – glaudus bendradarbiavimas		
Bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis kaip įvairaus užimtumo organizavimas		
Išvykstamieji užsiėmimai gyventojams, bendradarbiaujant su skirtingomis organizacijomis		
Tiesioginis socialinių darbuotojų įsitraukimas į kitų organizacijų teikiamų paslaugų inicijavimą		
NVO įsitraukimo metu – nuoseklus organizacijų ir socialinių darbuotojų ryšio palaikymas		
Organizacijų finansinių investicijų į veiklas optimizavimas palaikant ryšį		
Veiklų nuoseklumas kaip būdas sukurti ir palaikyti ryšį su edukatoriumi		
Ateinančių specialistų patikimumo užtikrinimas kaip tvarkos palaikymo būdas		
Suinteresuotų organizacijų atranka kaip skaidrumo užtikrinimo būdas		
Nuoseklus veiklų planavimas, atspindintis NVO darbo specifiką		
Nuoseklus ryšio palaikymas kaip būdas bendradarbiaujant teikti geriausias paslaugas stovyklos gyventojams		
Bendradarbiavimas kaip galimybė įvairiapusiškai vertinti situaciją stovykloje		
Abipusis komunikavimas su skirtingomis migracijos srityje dirbančiomis organizacijomis		
Tarpininkavimas su kitų sričių atstovais pagal klientų poreikius		
Skirtingi darbo metodai, organizacinės taisyklės kaip apsunkinto bendradarbiavimo, komunikacijos tarp edukatoriaus ir centro priežastys		
Edukatoriaus, dalyvių tėvų ir centro tarpusavio miskomunikacija kaip iššūkis		
Migracijos krizė Lietuvoje kaip viena iš pagrindinių miskomunikacijos su centru priežasčių		

Personalo nepasitikėjimas edukatoriumi, kylantis iš jo motyvacijos nesuvokimo		
Edukatoriaus darbo metodai kaip įsivaizduojama grėsmė centre nusistovėjusiai tvarkai		
Nusistovėję centro darbuotojų įsitikinimai kaip iššūkis sklandžiai, naudingai tarpusavio sąveikai		
Komunikacija su centrais kaip iššūkis sklandiems užsiėmimams		
Sklandi komunikacija su pabėgėlių centrais kriziniu migracijos laikotarpiu kaip iššūkis edukatoriams		
Skirtingos socialinių darbuotojų funkcijos centruose kaip iššūkis sėkmingam nukreipimui		
Skirtingos socialinių darbuotojų funkcijos centruose kaip iššūkis migrantų integracijai		
Centro taisyklės kaip iššūkis kitų organizacijų veiklų organizavimui		
Socialinių darbuotojų motyvacija pasitikėti ir įsileisti kitas organizacijas – matomas pokytis ir motyvacija.	<i>Motyvacija sąveikauti – sėkmingos socialinės pagalbos ateityje prielaida</i>	
Ateinančio dirbti specialisto / organizacijos motyvacija ir lankstumas kuria pasitikėjimą		
Motyvacija sąveikauti – bendrų siekių turėjimas		
Socialinio darbuotojo užpildomos rolės situaciškumas kaip sąlyga sąveikai su juo		
Sąveika su socialiniu darbuotoju, įtakojama jo asmeninės ir profesinės motyvacijos		
Sąveika su socialiniais darbuotojais kaip efektyvumo šaltinis		
Unikalių socialinio darbuotojo kompetencijų teikiamo palaikymo menininkui svarba		
Socialinio darbuotojo egzistavimas veiklos vietoje kaip sąlyga dirbti		
Sąveika su socialiniu darbuotoju kaip būtinybė sklandžiai organizuoti veiklą		
Aktyvi sąveika tarp edukatoriaus ir socialinio darbuotojo kaip siekiamybė		
Sąveika su skirtingais centro darbuotojais kaip sąlyga kurti pokytį		
Sąveika su socialiniu darbuotoju kaip sąlyga teikti geriausias paslaugas		
Siekis padėti, vienijantis socialinius darbuotojus ir kitus specialistus		
Sąveika su išorinėmis organizacijomis, kylanti iš jų pačių iniciatyvos		
Tarpinstitucinis bendradarbiavimas siekiant užtikrinti kasdieninius stovyklos gyventojų poreikius		
Sąveika su kito lauko organizacijoms – kaip vienetiniai būdai plėsti išteklius		

Sąveika su kitomis tos pačios sirties organizacijomis kaip būdas dalintis praktika		
Sąveika su kitomis tos pačios sirties organizacijomis kaip siekis suvienodinti integracijos procesų praktiką Lietuvoje		
Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis kaip siekis palengvinti problemų sprendimo procesus		
Organizacijų tarpusavio sąveika kaip būdas dalintis turima praktika		
Kitų sričių atstovų įsitraukimas, paremtas vadybininko iniciatyva		
Teigiami sistemos pokyčiai kaip tikslas, inicijuojamas per tarpinstitucinį bendradarbiavimą		
Sąveika su savivaldybe – vienas iš esminių integracijos išteklių komponentų		

Bibliografinis sąrašas

1. Abbott, A. (1995). Boundaries of Social Work or Social Work of Boundaries?: The Social Service Review Lecture. *Social Service Review*, 69(4). <https://doi.org/10.1086/604148>
2. Adomaitytė-Subačienė, I. (2015). Socialinių paslaugų kokybės standartizavimas Lietuvoje. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 11. <https://doi.org/10.15388/stepp.2015.11.8375>
3. Aleknevičienė, J., Pocienė, A., & Šupa, M. (2020). *Kaip parašyti mokslinį darbą?: mokomoji priemonė Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto kriminologijos ir sociologijos studentams*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius.
4. Andreassen, T. A., Breit, E., & Legard, S. (2014). The making of ‘professional amateurs’: Professionalizing the voluntary work of service user representatives. *Acta Sociologica (United Kingdom)*, 57(4). <https://doi.org/10.1177/0001699314552736>
5. Bartkevičienė, A., & Bubnys, R. (2012). *Socialinis darbas su prieglobstį gavusiais užsieniečiais: metodinė priemonė*. Šiauliai. [s. n.].
6. Bartkevičienė, A., & Raudeliūnaitė, R. (2013). Social support strategies for immigrants: the context of social work practice in Lithuania. *Journal of arts and humanities*, 2(3).
7. Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. S. Jokužio leidykla-spaustuvė, Klaipėda.
8. Bukelevičiūtė, D., & Černiauskas, N. (2018). XX a. 3-iojo dešimtmečio socialinė apsauga Lietuvoje: nuo iššūkio iki struktūros. *Istorija*, 106(2). <https://doi.org/10.15823/istorija.2017.09>
9. Dėl Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo (2006). *Valstybės žinios*, Nr. Nr. 43-1570. Nuoroda internete [žiūrėta 2023 12 09]: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274453>
10. Dunajevus, E. (2009). Socialinių paslaugų sistemos raida gerovės pliuralizmo požiūriu. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 25. <https://doi.org/10.15388/socmintvei.2009.2.6090>
11. Erentaitė, R., & Pilinkaitė-Sotirovič, V. (2012). Lyties aspektas migracijos procesuose: trečiųjų šalių piliečių situacijos Lietuvoje analizė. *Etniškumo studijos*, 1(2), 178–203.
12. Gevorgianienė, V., Šumskienė, E., Genienė, R., Žalimienė, L., Dunajevus, E. (2024). Ribų valdymas asmeninių socialinių paslaugų erdvėje: samprata, iššūkiai ir galimybės. Nepublikuotas straipsnis (rengiamas spaudai). Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Socialinio darbo ir socialinės gerovės katedra.

13. Grzymala-Kazłowska, A., & Phillimore, J. (2018). Introduction: rethinking integration. New perspectives on adaptation and settlement in the era of super-diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(2), 179–196. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1341706>
14. Ivanauskienė, I., & Pakrijauskaitė, A. (2021). TARPTAUTINIO SOCIALINIO DARBO YPATUMAI: SOCIALINĖS PAGALBOS TEIKĖJŲ PABĖGĖLIAMS IR PRIEGLOBSČIO PRAŠYTOJAMS LIETUVOJE IR ŠVEDIJOJE POŽIŪRIS. *Tiltai*, 70(1), 141–156. <https://doi.org/10.15181/tbb.v69i1.1056>
15. Janušauskas, A., Nedzinskas, E., Uleckas, A., & Vepšta, P. (2009). Šiuolaikiniai migracijos procesai ir jų įtaka Lietuvos darbo rinkai. *Vadyba*, 2(14), 19–25.
16. Karaša, D., & Čiegis, R. (2021). Migracijos priežastys, tendencijos ir pasekmės. *Regional Formation and Development Studies*, 31–40. <https://doi.org/10.15181/rfds.v30i1.2032>
17. LaLone, M. B. (2012). Neighbors Helping Neighbors: An Examination of the Social Capital Mobilization Process for Community Resilience to Environmental Disasters. *Journal of Applied Social Science*, 6(2). <https://doi.org/10.1177/1936724412458483>
18. Lydeka, Z., & Bradauskas, V. (2015). Assessment of Factors Influencing Emigration in the Baltic States. *Applied Economics: Systematic Research*, 9(1), 41–59. <https://doi.org/10.7220/AESR.2335.8742.2015.9.1.3>
19. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2023). Nuoroda internete [žiūrėta 2023 12 11]: <https://socmin.lrv.lt/lt/>
20. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Užsieniečių integracija. (2024). Nuoroda internete [žiūrėta 2024 05 20]: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/uzsienieciu-integracija/>
21. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, Nr. Nr. 17-589. Nuoroda internete [žiūrėta 2024 05 19]: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>
22. Lisevičiūtė, L., & Žalimienė, L. (2017). Inovacijos socialines paslaugas teikiančiose nevyriausybinėse organizacijose. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 13. <https://doi.org/10.15388/stepp.2016.13.10044>
23. Meuser, M., & Nagel, U. (2009). The Expert Interview and Changes in Knowledge Production. *Interviewing Experts*. https://doi.org/10.1057/9780230244276_2
24. Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. (2024). Nuoroda internete [žiūrėta 2024 01 09]: <https://migracija.lrv.lt/lt/>

25. Muraleedharan, V. (2020). Immigrant Integration: the Role of NGO's in Lithuania for Upholding Immigrant Assimilation. *European Integration Studies*, 1(14), 39–54. <https://doi.org/10.5755/j01.eis.1.14.26371>
26. Murphy, B. L. (2007). Locating social capital in resilient community-level emergency management. *Natural Hazards*, 41(2). <https://doi.org/10.1007/s11069-006-9037-6>
27. Nash, M., Wong, J., & Trlin, A. (2006). Civic and social integration. *International Social Work*, 49(3), 345–363. <https://doi.org/10.1177/0020872806063407>
28. Neverauskienė, L. O., & Pocius, A. (2019). Differences and new trends in migration of demographic groups in Lithuania. *Filosofija, Sociologija*, 30(4). <https://doi.org/10.6001/fil-soc.v30i4.4155>
29. O'Higgins, A. (2012). Vulnerability and agency: Beyond an irreconcilable dichotomy for social service providers working with young refugees in the UK. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2012(136). <https://doi.org/10.1002/cad.20012>
30. Petrauskienė, A. (2011). Interdisciplininis bendradarbiavimas socialinio darbo praktikoje. *Socialinis darbas : mokslo darbai*, 10(1), 42–48.
31. Potocky, M. (2002). *Best Practices for Social Work with Refugees and Immigrants*. Columbia University Press.
32. Pratiwi, A., Linnossuo, O., & Marjanen, H. (2020). Comparative social work practices with young refugee and asylum seeker: the European experiences. *European Journal of Social Work*, 23(3), 514–528. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1719475>
33. Prysmakova, P. (2021). Public Service Motivation of Public and Nonprofit Employees: Comparative Analysis of Social Service Providers in a Centralized System. *International Journal of Public Administration*, 44(6). <https://doi.org/10.1080/01900692.2020.1729798>
34. Putnam, R. (2001). Social capital: Measurement and consequences. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1).
35. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija* (B. Bitinas, K. Kardelis, V. Žydžiūnaitė, & I. Bartusevičienė, Sud.). Klaipėdos universiteto leidykla, Klaipėda.
36. Skačkauskienė, I., & Bytautė, S. (2012). Socialinio kapitalo apibrėžties ir matavimo problematika. *Verslas: teorija ir praktika*, 13(3), 208–216. <https://doi.org/10.3846/btp.2012.22>
37. Skinner, M. S., Sogstad, M. K. R., & Tingvold, L. (2019). Voluntary work in the Norwegian long-term care sector: complementing or substituting formal services? *European Journal of Social Work*, 22(6). <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1462767>

38. Solnyškinienė, J., & Adamonienė, R. (2017). MIGRACIJOS PROCESUS FORMUOJANČIŲ VEIKSNIŲ LIETUVOJE VERTINIMAS. (Lithuanian). *Public Security & Public Order / Visuomenės Saugumas ir Viesoji Tvarka*, 2035(18).
39. Teloni, D.-D., Dedotsi, S., Lazanas, A., & Telonis, A. (2023). Social work with refugees: Examining social workers' role and practice in times of crisis in Greece. *International Social Work*, 66(4), 1117–1134. <https://doi.org/10.1177/00208728211046980>
40. Trappenburg, M., & van Beek, G. (2019). 'My profession is gone': how social workers experience de-professionalization in the Netherlands. *European Journal of Social Work*, 22(4). <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1399255>
41. Trudeau, D. (2008). Junior partner or empowered community? The role of non-profit social service providers amidst state restructuring in the US. *Urban Studies*, 45(13). <https://doi.org/10.1177/0042098008098207>
42. Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2021 metų veiksmų planas (2018). *Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija*, Nr. A1-755. Nuoroda internete [žiūrėta 2024 01 09]: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cc845690052311e9a5eaf2cd290f1944/asr>
43. Vaitkevičiūtė, M., & Snieškienė, D. (2016). Integracijos priemonių, teikiamų vienišiams pabėgėliams savivaldybėse, tęstinumo poreikis. *Social Work: Experience and Methods*, 18(2), 29–49. <https://doi.org/10.7220/2029-5820.18.2.2>
44. Valtonen, K. (2009). Social work and migration: Immigrant and refugee settlement and integration. *Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration*. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2010.536474>
45. van Bochove, M., Tonkens, E., Verplanke, L., & Roggeveen, S. (2018). Reconstructing the professional domain: Boundary work of professionals and volunteers in the context of social service reform. *Current Sociology*, 66(3). <https://doi.org/10.1177/0011392116677300>
46. Žalimienė, L. (2006). Nauji iššūkiai socialinių paslaugų plėtrai - mišrios socialinių paslaugų rinkos kūrimas. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 3. <https://doi.org/10.15388/stepp.2006.3.8582>
47. Žibas, K., & Platačiūtė, V. (2014). Migrančių integracija ir migracijos tinklai Lietuvoje: nuo teorinių veiksnių iki empirinių duomenų. *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2(18), 7–22.